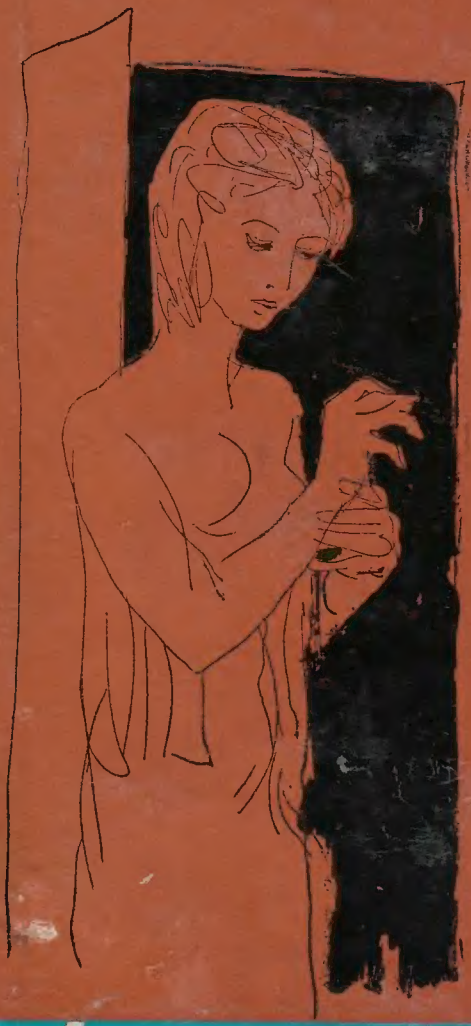

HÁMORI OTTÓ

meredek utca

ÚJ TERMÉS

M

ÚJ TERMÉS

HÁMORI OTTÓ

MEREDEK UTCA

MAGVETŐ KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1962

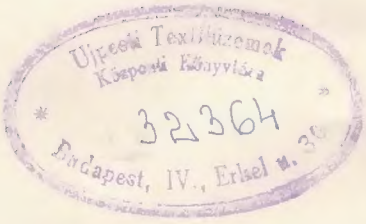

© Hámori Ottó, 1962

I

Érzi, hogy figyelik. A tarkóján érzi a figyelő, tapadó tekintetet. Nem siet. Nincs miért. Ma már nincs miért. Akár be is várhatja a nyomában járót. Tessék, beszélgessünk, kérdezze meg, amit tudni akar, elmondok mindent, nincs mit tagadnom. Visszanéz. Senki. Pedig érezte a tarkóján a figyelő, tapadó tekintetet. Képzelődik... Holnap nyoma sem lesz mindennek. Ahogy az imént lejött a bíróság negyvennégy lépcsőjén, minden lépcsőfokon otthagyott valamit a szorongásaiból. Könnyű lett. Felmentették. Igazságosan? E pillanatban nem érdekli. Örül annak, hogy írásba foglalták a bűntelenségét. Az igazság... Nem kézzelfogható. Az igazság az olyan vallásféle. Hit. Horgas, száraz öregember hite. Ő nem ilyen, ő képes megnyugodni abban, ami történt. Nincs meg benne az igazság megszállottjainak önsanyargató akarata, nem fog azon töprengeni, hogy teljes értékű-e ez a felmentő ítélet. Könnyű lett. Járja az utcákat, mint diákkorában, a vizsgák után, élvezve a gondolatot, hogy holnap nem kell odaállni semmiféle bizottság elé. Néha érzi még, hogy figyelik, de ez elmúlik majd. Mint a verejtékes álom. Mint a tegnapi éjszaka.

Velencét járta álmában.

Bocca di leone. Egy régi utazás, Velence. A rágalomtorkú oroszlán. A kőszobor, amelyhez éjszakánként sötét köpenyes velencei polgárok osontak, és sarkosan négyrét hajtogatott, névtelen feljelentő levélkéket do-

báltak a kőoroszlán torkába. Reggel a Tízek Tanácsa tisztviselői unott arccal előkotorták a leveleket, s elkezdődtek a vizsgálatok. Bocca di leone. Negyvenhétben volt ott, még Ilonkával. Mutatták nekik, hol állt egykor a szobor, s ő akkor éjszaka azt álmodta, hogy a megelevenedett kőoroszlán kiokádja a feljelentő leveleket. Sápadtan ébredt, a felesége aggódó kérdésére csak legyintett, semmi, sokat ettem az este.

Velencét járta megint az éjszaka. Látta a sötét köpenyeseket, amint lopózkodnak a szobor felé, kezükben a levélkékkel. Tízen voltak. Ismerős mind, és valamennyi levélen az ő neve. A levelek szövegét nem tudta elolvasni, csak a saját nevét, mert azt minden papírra nyomtatott nagybetűvel írták. Erőlködött, hogy közelebb lépjen, de nem tudott járni. Gyűlölettel álmodott, de most már valami furcsa, ködös hálát érzett az álombeli sötét köpenyesek iránt. Jobb ez így. Túl van az emlékeket idéző, ítélkező napon, s nem kell már többé remegnie azért, ami még hátra van. Az igazság? Horgas öregember. Rosszkedvvel figyeli tán, hogy felmentették. A valóság mégis ez. Éles hang pattogja a tárgyalóteremben: doktor Fótit fel kell menteni az áldozat cserbenhagyásának és a gondatlanságból okozott emberölésnek vádja alól. Nem, ő nem ölte meg a feleségét, tétlenül és tehetetlenül tűrte, hogy elpusztuljon, de ennek okát a körülményekben kell keresni. A körülmények rendkívülisége...

Hány óra lehet? A tárgyalás négykor véget ért, most már sötétedik. Haza kellene menni. Klári várja, bizonyosan várja odahaza, türelmetlenül és együttérzőn. Talán már át is költözött az ő szobájába. Milyen nehéz lett volna nélküle ezekben a hetekben. Klari. Ketszer is látta felvillanni figyelő arcát ott a tárgyalóteremben, de

mire kiért a folyosóra, már hiába kereste. Talán otthon akarta fogadni. Mennyi idő van, kérem? Kilenc. Hogy kopognak ezek a magassarkú cipők. Egészséges, fiatal nő lehetett. Nem látta az arcát, érzi mégis, elfogja az a különös izgalom mindig. Ebben tévedhetetlen. Mikor néhány hete megállt ott a cukrászda telefonja mellett, akkor is érezte.

Az a furcsa telefonbeszélgetés. Hallotta a nő érdes, mély hangját. Sándor, maga az? Ne szóljon, várjon, itt Klári beszél, Pozsonyiné, és nem akarok magától semmit, csak el kell valakinek mondanom... Tudja, igaza volt akkor, nem kellett volna hozzámennem. Már a lakásba is felhozza a nőket. Ne szóljon közbe, Sándor. Maga jobban ismerte, igaza volt. Szégyellem magam és bocsánatot kérek. Csak így távolról, mert nem szeretném, ha azt hinné... Hogyan? Nem Molnár-lakás?... Értem... Jaj, istenem, és ő?... Ne haragudjon, hogy így ismeretlenül... Most nem vagyok olyan állapotban... Jó, talán majd egyszer... Igen, és kérem, írja meg nekik, hogy boldogságot kívánok... Pozsonyiné... Nincs hová válaszolni, én már nem lakom ott... Egyelőre sehol... Hát jó, akkor így, viszontlátásra.

Klári akkor, ott a presszóban azt hitte, egyedül van, s amikor meglátta őt a függönyök mögött, a benyílóban, gyűlölködőn fellobbant a szeme. Mintha meglesték volna. Aztán felismerte. Doktor úr. Valaha betege volt, de ő már nem emlékezett az asszonyra. Az meg, hogy elfeledtesse iménti meztelenségét, beszélt, egyre beszélt. Még lenn, a Meredek utca alján, a buszmegállónál is a feleségéről kérdezte, aki nagyon kedves asszony volt, s gyakran vigasztalta a kisírt szemű betegeket. A feleségem meghalt, mondta ő nagyon keményen. Szótlanul utaztak be a városba. Aznap este újra találkoztak.

Hűvösödik. Ezek az alignyári esték nyirkos-hűvösek. Ott kinn a szigeten borzonganak a lányok. Sietve könnyű ruhákba öltöztek, s most a fiúk kiskabátja alá bújnak, hallgatják fel-felnevetve a csalogató szavakat. Mióta ő maga nem tartozik közéjük, el-eljár a sportpályákra, figyeli őket, hogy aztán dermedt kis szomorúsággal meneküljön onnan.

Ilyenkor, júniusban már otthon a nyári utazásokat tervezték Ilonkával, aki szeretett jó előre mindent rendbetenni, csikorgó hidegben vásárolta a nyári ruhák anyagát, s egyszer a Balatonon, egy vitorlás fedélzetén sírta el magát, hogy még nincs télikabátja. Ő meg mindig ki akart találni valamit a vigasztalására, néha bizakodó hazugságokat, mint tavaly tavasszal is, amikor két nap után ment haza Máriától, abból a különös hangulatú lakásból, amely jobban vonzotta, mint a lágyulni kezdő asszonytest.

Máriához kellene elmenni újra, a szétszórt könyvek közé, a vad, bizarr rendetlenségbe, s várni ismét, hogy az asszony odazuhanjon mellé a széles heverőre, ájult izgalommal, mint akkor. S feküdni aztán félnapig szótlanul, fáradt zsibbadásban, nézni a szürke szövetszoknyában, félmeztelenül járkáló nőt meg azokat a falra rajzolt mesealakokat, amelyek mintául szolgálnak a faliszőnyegeket csomózó asszonynak. Néhány rajz is van ott, papírra szénnel felvázolt önarcképek, meg egy akt, amit magáról rajzolt Mária, háttal ülve a tükörnek, s úgy merevedett rá a papírra, amint hátrafordult, figyelve önmagát. Alig megrajzolt, tiszta arc, nehéz, fekete haj kemény kontyba fogva, sötétes foltok a bőrön, a finoman ráncosodó nyak, s a derék fölött redőkbe ernyedő bőr, amelynek árnyékaiban már az öregedés bujkál. Az egész test s a szűkre húzott, túl nagy

szemek kegyetlen őszinteséggel beszélnek a semmit nem adó éjszakákról, megkésett szerelmek keserű ízéről. Az az arc elevenedett meg másnap reggelre, s mosolygott rá, már hűvös, gúnyos kielégületlenséggel. Ő mégsem tudott gyűlölködni, mint máskor, férfivereségek után, csak felismerte és riadtan csodálta azt a kegyetlen bátorságot, amellyel ez az asszony önmagát szemlélte, azt a titkok nélküli felismerést, önvallomást, amely ott élt a gombostűkkel falra erősített rajzon.

Tíz perc múlva tíz. Miért állt meg? Klári türelmetlenül várja. Sietni kellett volna haza a tárgyalás után, de valamitől fél. Hogy lesznek ők ezután Klárival, aki bizonyosan azt reméli, hogy összeházasodnak. Látja, amint az asszony teríti az asztalt. Tölt. Konyak. A hangját is hallja. Nézd, János, én itt élek melletted. Ismerlek már elég jól. Te is engem. Jó így nekem. De én nem vagyok utcai nő. Most már szeretném, ha beszélnénk... Kigombolja a pongyolát, mint akinek melege van. A vékony hálóing alig takarja a testét.

Délután négy óra óta járkál az utcán. Most tíz múlt. Negyedóra alatt hazaér Klárihoz. Mit mondjon? Hogy hajlandó feleségül venni? Gyuri megígérte az asszonynak, elintézi a válóperét. Gyuri. Hogy lehet ügyvéd olyan korlátoltan jóhiszemű, mint ő. Néha igazán boszszantó az a makacsság, ahogy újra és újra a tisztesség erejéről beszél. Ő, akinek egész élete komiszságok között pereg. Van valami papos abban, ahogy beszél. Délután is, a bíróság előtt. A vádlott jogi értelemben ártatlan, de hogy emberileg miként minősítjük magatartását, az más kérdés. A lelkiismeret problémáit nem lehet a törvénykönyvek paragrafusai szerint tisztázni. Az valami magasabb megítélés dolga. Furcsa védőbeszéd volt. Nem fogalmazta ugyan meg, de minden sza-

vával hangsúlyt adott annak, amit neki már előbb és sokszor elmondott. Védelek, öregem, mert jogilag védhető vagy, de emberileg... Még valami egyebet is mondott arról, hogy az ő gondolatvilágában eggyel több törvény létezik, mint amennyi a könyvtárakban fellelhető valamennyi törvénykönyvben. A tizennyolcezres torvény. Aki az emberség dolgában... Rögeszme. A végső elszámolásnál a tisztességet sem váltják be jobb árfolyamon, mint a kétszínűséget, hazugságot, törtető önzést. A partecédulák sztereotip jelzői a csalókról, hamisan vallókról éppúgy elmondják majd, mint a tisztességes emberekről, hogy az elhunyt a legjobb férj volt, a legkülönb apa, szerető testvér, tiszta szívű barát. Olvasott-e valaki halotti jelentést, amely azt állította, hogy hazug, irigy, gonosz ember volt szegény megboldogult? Tizennyolcezres törvény. Még akkor mosolygott ezen. Vajon, ha Gyuri most mondaná ki először? Mosolyogna-e most is?

Kiesik a kezéből a cigaretta. Fáradság. És ez az ostoba, ideges rángás. Ha zsebre vágja a kezeit, akkor is érzi. Spét-reakció. A tárgyalás izgalma. Vajon mosolyogna-e most is?

Sötét van itt az utcán. Lehet, hogy most másként beszélne Gyurival. Lehet, hogy most nem mosolyogna az ő külön törvényén. Nem, nem mintha Gyurinak igaza volna. De most zaklatottabb annál, semhogy mosolyogni tudna az ilyesmin. Pedig ahogy jött lefelé a bíróság negyvennégy lépcsőjén, minden lépcsőfokon, otthagyott valamit a szorongásaiból. Az ítélet értelmében ő nem bűnös, joga van a Gyuri külön törvényéről elméleti módon, egyenrangú félként gondolkodni. S akkor azt mondja, hogy ez lehetetlenség, egy ilyen törvény, hiszen így mindenki elítélhető, mert nincs

ember, aki soha semmiképpen nem szegte meg ezt a nem létező parancsolatot. Tudva vagy tudatlanul, az mindegy, mert ez a törvény olyan kevéssé körülhatárolt, hogy még a cselekvés körülményeit sem veszi figyelembe. Pedig Ilonka halála is... Nem, ebbe nem szabad belemenni. Megbízhatóbb, jobb, pontosabb az írott törvény. S az írott törvény értelmében őt felmentették.

Milyen csendes a város. Lenn a vízen, a híd alatt hajó úszik csendes zsongással. Zene szól valahol a hajó gyomrában. Zenét hallgatna most. Valami kemény, nyugalmat adó zenét. Régen volt operában. Talán Klárival utoljára. Gioconda. Dermesztő emlék. Igen, a Giocondát játszották, s amikor a színpadon újra meglátta a bocca di leonét, megrándult. Sötét-köpenyes ember osont a szobor felé. Nézte a színpadot és borzongott. Klári nem értette hirtelen komorságát. Periodikus depresszió, magyarázta neki. Rátör az emberre egy nyomasztó érzés. Gyakran, legtöbbször nem is tudja mitől. Fáradt lesz és riadt. Kicsiny dolgok a nagy veszély gondolatát ébresztik. Klári nem értette. Vigasztalta egész este, még a vendéglőben is, ahová az előadás után beültek egy pohár bort meginni. Ne féljen, János, magát nem érheti semmi baj. Maga most szomorú még a felesége halála miatt, de élni kell, dolgozni kell, szeretni kell, és egyszerűbb lesz minden, meglátja, egész egyszerű lesz minden. Ahogy beléptek a lakásba, az asszony hirtelen szembefordult vele. Földre dobta a bundáját. A mélyen kivágott ruha alig takarta domború, erős mellét. Zöld szeme van, és a felső ajkán pihék, mint Natasa Rosztovának. A ruha megfeszül hosszú combján. Simogatja. Kamaszálmok. Egyszerű lesz minden, meglátod, mondja Klári. Ő meg elkezdte mesélni, hogyan halt meg Ilonka, s őt miért vádolják

gondatlanságból okozott emberöléssel... Klári ott állt a hideg előszobában mélyen kivágott ruhában, dideregve nézte őt, döbbenten. Sokára szólalt meg, halkan és bizonytalanul, mint aki nem akarja visszavenni szavát. Tégy velem, amit akarsz. Ő elköszönt, és egész éjjel nem aludt.

Zenét hallana most. Menuhin hegedűjét. Az aszkéta felszakadó szavát.

Valaki jár körülötte, csikorgó cipőben. Bocsánat, azt hittem, rosszul van.

Mióta áll itt az ívlámpa alatt? Keresve, idézve régi pillanatokat, gyűjtögetve az emlékeit. Ismeri ezt, jól ismeri. Egy betege beszélt róla, Vincze Pali. Akkor éjszaka, amikor felkereste Vincét. Egy fél éve volt talán. Ilonka akkor már nem élt, s ő a kórházba menekült az asszony emléke elől. A különleges eseteket kereste, az olyan orvosi szempontból érdekes eseteket, amelyek elvonták figyelmét a tolakodó emléktől. Vincze ilyen eset volt. Egy rosszindulatú folyamat. Az ő véleménye szerint kétféle lehetőség van. Megoperálják, s megmentik az életét, de akkor nem lát többé. Vagy nem operálják, s akkor csak néhány hónapja van hátra. Fél éve legfeljebb. Utána menthetetlen. Meg fog halni. Ő mondta ki az ítéletet, de a kollégák is egyetértettek. Kerényi, a főorvos, rábízta, tájékoztassa a beteget. De azt is mondta, hogy az orvosnak nincs joga a beteg helyett dönteni. Közölheti vele, de nem dönthet helyette. Két napig tartottak a vizsgálatok, Vincze a második nap este jött a válaszért. Könnyed volt, egy kicsit talán felületes is. De lehet, hogy csak zavarában. Mi a helyzet, doktor úr? Ő maga is zavart volt. Kényelmetlen pillanat. Nyersen beszélt, ügyetlenül. Így áll a dolog, vagy-vagy... Reggelre válaszolni kell... Reggelre

várjuk. Egy éjszakája van a döntésre. Egy éjszaka. Milyen egyszerű. Döntsd el, mit akarsz. Élsz vakon, vagy nem élsz tovább. Vagy-vagy... Az iskolai évek egy mondata. A kopott magyartanár szerint eldöntendő kérdőmondat, kötőszava a *vagy* szócska. A válasz egyszerű, a mondat egyik felét kell állító módban megismételni. Vincze csak ült ott vele szemben szótlanul. Kifejezéstelen arccal, mint aki nem is érti a szavakat. Az órát nézte a falon. A vékony, vóros másodpercmutató remegő sietséggel futott körbe. Őt, ahogy a fiút nézte, elöntötte a veríték. Sután magyarázott. Nézze... a látását később talán egy másik operáció visszaadhatja. Olyan módszerek vannak már erre. Én nem dönthetek maga helyett, de kötelességem megértetni magával, hogy az operáció az életét menti meg. Vincze ült, nézte az órát. Sokára felállt, elment. Reggel nem jött. Egész nap nem jött. Estére már ő is türelmetlen lett. Mi történt ezzel a fiúval. Öngyilkos lett – gondolta és megijedt. Elszaladt a fiúhoz. Éjjel volt már. Egy öregasszony nyitott ajtót. Tessék csak bemenni. Én ugyan nem látom, hogy valami baja lenne, inkább, hogy olyan furcsán viselkedik, mint az ittas, de az orvos úrnak be lehet menni mindenhova. Hát tessék csak. Ne melegítsek vizet? Vincze az ágyban feküdt, s egy rossz, sárga fényű lámpa mellett olvasott. Ne rongálja a szemét, szólt rá a fiúra gépiesen, de ugyanakkor érzékelte szavainak otrombaságát. Vincze kényszeredetten elmosolyodott. Miért nem jött be reggel a kórházba? Mi történt? Hát maga? Maga minden betege után utána megy a lakására? Vagy csak a különleges eseteket tiszteli meg? A fiú hangja ellenséges volt. Hogy döntött, kérdezte ő. Sétáltam. Egész éjjel. Az emlékeit kereste. Járta a várost, gyűjtötte magába a látványt. Lányok testét, utcákat, emberarcokat. Várakozókat a

pályaudvaron. Bőröndön kártyázó emberek indulatait. Hidakat. Csapost a kocsmában. Kaput nyitó álmos házmestereket. Hajósokat a parton. .A hajnalt. Mindent, amire majd emlékezni lehet. Igazában nem is tett semmit, csak nézett. A lányokat is csak nézte. A színeket is csak nézte. A szemeit próbálta, hogy milyen messzire lát. Címtáblákat olvasott a sötétben. A legkisebb betűket. És reggel nem ment el a kórházba. Nem döntött, de nem ment el. Nem tud válaszolni arra a kérdésre. Nem is akar már. Nincs válasz.

Vincze állt így a lámpák alatt. Idézve emlékeket, színeket. Vajon lehetséges-e egyáltalán gondolkozni, mérlegelni, ha egy ilyen pillanatot megél az ember. Lehet valakiben annyi erő, annyi ragaszkodás az élethez, hogy azt mondja, lemondok a látásról? A színekről. Ilonkával játszották néha, még eleinte, amikor minden szónak többféle értelme volt az ő külön tolvajnyelvükön, hogy emberekről a színek nyelvén ítéltek. Szembe jött valaki az utcán, ismerős, és Ilonka azt mondja, kék, aztán visszaköszön mosolyogva. Kékeszöld, vitatkozik ő. Az lehetett, míg fiatalabb volt, de most már lehiggadt, megmaradt benne a tisztaság s az a gondolat, hogy az ember boldogságra született, nem szabad akadályozni benne. Ugyan. Ingerelte Ilonkában, hogy az asszony maga is mindig kék akart lenni. Azért mondta ő, valahányszor bosszankodott ezen, te meg hidegszürke vagy. Összevesztek. Eleinte mindig ilyen semmiségeken. Klárival nem. Klárival sohasem veszekedett. Nem adott rá okot. Mindent megért, és tud hallgatni. Nő alig van, aki tud hallgatni. Aki megérzi a pillanatot. Klári igen. Megállt egyszer a szoba ajtajában, az albérleti szoba előtt, amelyet ő még azon az első napon, az akaratlanul kihallgatott telefonbeszélgetés napján ajánlott fel az

asszonynak, hiszen most úgyis egyedül van az egész lakásban. Állt az ajtónál, és figyelte őt, amint holtfáradtan érkezve a kórházból a kabátját veti. Állt, és nem köszönt. Neki terhére volt akkor ez az idegen nő a lakásban, mintha nem venné észre, sietett a fürdőszobába kezet mosni. Ha nem törődött is vele, észrevette, hogy semmi idegen holmi nincs a mosdótál fölött, krémek, tégelyek, kölni, kis púderpamacsok, semmi, amit minden nő körül meg lehet találni. Észrevétlenül él itt, gondolta, készen arra, hogy ha útban van, már ne is legyen, mégis valami személytelen méltósággal hangsúlyozva, csak átmeneti állapotnak tudja ezt a mostanit. S hogy nem ő akart betörni ebbe a lakásba, elfogadta jobb híján, meg egy kicsit talán azért is, mert érezte a másik magányosságát. Kerülte a régi asszony szobáját, a konyhába sem ment be talán soha, legalábbis semmi sem mutatta, hogy birtokba venné a lakást. Állt még az ajtó előtt, mikor ő a fürdőből kijött. Ha akkor készségeskedik, vacsorát akar főzni, vagy megkérdi udvariasan, elfáradt, János? akkor ő másnap már mondta volna, Klárika, keressen más lakást. Mert ezt gyűlölte az asszonyokban, a fokhagymaszagú jóságot. De nem, Klári csak állt, biccentett, s mikor ő végre köszönt, az asszony szótlanul adta át a borítékot, amibe az első kihallgatásra szóló idézés volt. Csak azért várt, hogy személyesen adhassa át, bizonyára Gyuri kötötte a lelkére, aki sűrűbben járt ide, mióta Klári is itt lakik. Ahogy átadta a borítékot, már ment is befelé a maga szobájába.

Azon az éjszakán ő háromszor is, ürügyeket keresve, kiment a hallba, s látta a vékony fénycsíkot Klári ajtaja mellett. Ébren van. Vagy tán fél a sötéttől. Ismeri az ilyen félelmeket. Gyilkos erő van bennük. Egy kislány a háború után az első évben... Ő még cselédkönyves

orvos volt akkor, benn lakott a kórházban. A gyerek iszonyúan félt a sötétségtől. Fulladozott. Már ismerték a kislányt, kis terembe tették, s égve hagyták a villanyt egész éjszaka. Új betegek jöttek, panaszkodtak, nem lehet a világosságban aludni. Másik ápolónő, keserű, gyűlölködő, idős asszony, három gyermekét temette el az volt szolgálatban. Hozzá mentek. Pattogott. Szeszélyes kölyök, nem lehet megengedni, hogy miatta, az ő rögeszméi miatt mások... És leoltotta a villanyt, akárhogy sikongott a kis Kati. Aztán csönd lett, jeges, borzongató csend. Reggel elvitték a kislányt. Délután meg az apja nyitott be a kórterembe, ránézett az üres ágyra, s kérdezte, áttették Katikát máshová? A betegek zavartan mondták, igen.

Néhány napig akkor ő maga is lámpafénynél aludt a kórházi szobájában. Lehet, Klárinál is azért van világos. Később is látta, ha kiment éjszaka a szobából, látta Klárinál a fényt. Megkérdezte egyszer, beteg-e. Hajnalfelé volt, benyitott. Az asszony sohasem zárta be az ajtót. Félig ült, félig feküdt az ágyon, olvasott. Az arcán sem csodálkozás, sem félelem. Hallgatta, amint ő magyaráz. Hogy vannak emberek, akik félnek a sötétségtől. Azért jött be, azt hitte Klári is... s közben nézte, hogy mozdul a másik lassan, nyugodtan, zavar nélkül. Ő beszélt, már mindenfélét, gondolatok nélkül, s valahogy a szerelemről, amely egyeseknél életforma, másoknál csak állapot, de mindig bebeszélés, önszuggesztió. Klári hallgatott, s egyszerre, minden átmenet nélkül elhallgatott ő is. Percek. Ideges-hirtelen ért a nőhöz. Kitakarta. Az asszony eloltotta a villanyt, és nem szólt akkor sem. Kevés, aki tud hallgatni. Aki megérzi a pillanatot. Klári igen.

Fenn, a Meredek utca tetején nagy robajjal vágódik

be egy kertkapu. Egy pad a magasan álló öreg ház alatt. Kőpad a kőfal szegletében. Suttogás, csiklandós nevetés. Néha leült ide elszívni egy cigarettát. Kíván valamit, uram? Nincs gyufám. Milyen nyers a fiú hangja. Igaza van, hagyják békében. Legalább addig, addig a pillanatig, míg szembe kell nézni a maga tragédiájával. Mert meglesz az is. Ezen már sokat gondolkozott, hogy minden embernek találkoznia kell a tragédiával. Ha észreveszi, s védekezni akar, elveszett. Ha meg nem, ha észrevétlen megy el a mélység felett, mint a játékos, aggódni nem tudó gyerek, boldogul. A tudás már félelem, a félelem pedig vereség. Egyszer, tán az utolsó évben, Ilona azt mondta neki, gyáva. Élesen mondta, megvetőn. S ő nem sértődött meg. Még magyarázta is, hogy nincs ebben semmi sértő, hogy csak a tudatlan ember nem fél. Mert nem tudja, mitől kellene félnie. Ilona meglepetten figyelt. Nem is veszekedett tovább, csak annyit mondott, nem igaz, a tudatlan mindentől fél. Oktalan viták eldönthetetlen dolgokról. Férfiaknak való dolog. Ilona ebben is olyan férfitermészet volt. Kék valóban. Kemény és tiszta. Fárasztóan tiszta.

A fiú még mindig köhécsel. Ostobán megáll itt a közelükben. Haza kell menni Klárihoz. Megölelni mímelt szenvedéllyel, odaszorítani fejét dús, kemény mellei közé. Mintha vége lenne a kínos próbának, s mintha lehetne már másképpen látni maga körül mindent, mint eddig. Hiszen felmentették. Gyuri jóvoltából. És a tizennyolcezres törvény? Ha ilyen törvény lenne, törvény, amely bünteti az érzéketlenséget, s ki tudja még mi minden, jogilag nem minősíthető gyengeséget. Kegyetlen törvény volna. A legembertelenebb. Kék törvény. Hideg és tiszta.

Elhagyta valahol a kapukulcsot. Hetek óta nem jött

haza ilyen későn. A másik ruhában maradt. Aprója sincs. Most majd mentegetőznie kell. Utálatos. Mint az a savanyú szag, amit mindig magával hord a házmester. A kazánházban, a szenespincében, a mosókonyhában gyűjti a ruhája a szagokat. Azelőtt nem vette észre, csak amióta egyszer a házmesternét látta sírni, felhasadt arcára szorított kézzel. Kis fémgyűrűt hordott Morvai, az ujja mindig zöld volt alatta, s ő hiába mondta, vérmérgezést kaphat attól a festett fémtől, a házmester csak a vállát rángatta. A gyűrű hasíthatta fel az asszony arcát. Üti, megütötte, gondolta akkor. Odaáll néha mosni az asszony helyett, aztán meg üti. Undorító és érthetetlen. S most is az a savanyú szag párolog a régi katonazubbonyból. Legalább tíz éve viseli. Nedves a szájaszéle, ahogy beszél. Nem baj, doktor úr, nincs semmi baj, majd megkapom. Jó még nekem a doktor úr egy forintra. Milyen jóízűen alhat ez az ember. Most is alszik, beszéd közben. Évek beidegzettsége, akárhányszor felkeltik, nem ébred fel... Öltözik, kaput nyit, beszél, és alszik tovább, közben is. Hallottam, örülök, hogy felmentették. Nem is lett volna igazságos dolog. Mintha egy kis él lenne a hangjában. Lehet, hogy ő jelentette fel. Mindegy. Amaz ott lenn még magyaráz valamit. El fog költözni innen. Most már megteheti, senki sem szólhat. Eddig itt volt, engedte bámulni magát, tűrte, hogy a háta mögött mondjanak, amit akarnak, de most már elmegy. A dolog tisztázódott. A Dunapartra megy lakni. Nézni a szürke vizet.

Milyen csendes ez a lakás. Klári olyan csendes tud lenni, mintha nem is lenne ott. Szeretni kellene. Ha tudná. Azelőtt régen büszke volt rá, hogy nem tud szeretni. Klári nem fogja faggatni, hogyan képzeli ezután. Nem kell semmit mondani, csak benyitni, s bontani a

barna testről a ruhát. S majd azután, talán. Ernyedt félálomban. Klári. A szobája üres. A heverő ágyazatlan. A szekrényajtók tárva, a polcokon semmi sincs. Az asztalon képeslap, a párizsi Lido műsorfüzete, meztelen revű. Fehér selyemblúz a szék karfáján. Ha megfeszül az asszony táncoló mellein. Klári. A fürdőszobában is sötét van. Már beköltözött a közös hálóba. Kár. Meg kellett volna várni, míg ő hívja. Félszavakkal, könyörögve és erőszakosan.

S itt is érintetlen minden. Rendetlen, ahogy hagyta délelőtt, amikor a tárgyalásra indult. Üres, visszhangos lakás. A konyha is. Hirtelen támadt szél csapkodja a konyhaablakot. Elment. Lenn az utcán lármás csapat. Pucoljunk, gyerekek, esni fog. Törli magáról a verítéket, pedig hűvös van. A köves konyhában is. Rozsdás a tűzhely lapja. Állott, barnás víz a bádogfazékban. A reggeli tea. Az éhségtől van ez az émelygés. Mindenre ráül a rozsdaszín. Hová mehetett Klári? Miért nem várta? A tárgyalóteremben kétszer is látta felvillanni figyelő arcát. Mire kiért a folyosóra, már nem találta sehol. Idézi, és nem látja az asszony arcát. Pedig tudja, zöld szeme van, s a felső ajkán aranyos pihék, mint Natasa Rosztovának. Magas, majdnem olyan magas, mint ő. S nem látja. Nem tudja az arcot felidézni. Mindenütt csak ez a rozsdás szín s az émelygés. Ilona jön, hidegen mosolyog, és Gyuri hangján beszél valamit. Sok ember jár az utcán, test nélkül járnak a ködben. Állóórát, hegedűt táncoltat a szél a levegőben. Morvai hozza a savanyú szagú kabátot. Vegye fel doktor úr, látom, hogy fázik. Mária lelép a papírról, jön felé. Menj haza, János. Nem kellesz nekem. Senkinek.

Ott ébredt fel délelőtt a konyhaasztalra dőlve, tapadó verejtékes ingben, s fehér fogaival rossz ízeket rágott.

– Azt mondják nekem, hogy nem jól védtem a vádlottat. Azt mondják, miért nem érveltem a háborúban tanúsított derekas viselkedésével. Lehet. Lehet, hogy nem vagyok jó ügyvéd. Nem tudok új bűnöket megbocsátani régi érdemekért. Még a védenceimnek sem. Ez az ember... Megfigyelte ott a tárgyalóteremben? Azért mondtam, hogy jöjjön ma el, mert ez figyelemre méltó eset. Nézte az arcát? Csupa erő, csupa akarat. Német egyenruhát vett magára a háborúban, mint katonaszökevény. Egy gyerekotthon elé állt őrségbe, mintha megbízta volna valaki. Harminc gyerekre vigyázott, harminc gyereket mentett meg így. Huszonhárom éves volt akkor, az a lány pedig, aki attól az időtől kezdve mindig a nyomában járt, tizenhárom éves. Ez a kislány volt az egyetlen, aki tudta az igazságot. Valakivel beszélgetnie kellett, hát ezt a gyereket választotta ki. Esténként együtt ültek az üres házmesterlakás konyhájában, s beszélgettek. Kiürített ház volt az, ahová szüleiket elveszített, menekült gyerekeket telepítettek be, azután elfeledkeztek róluk. Ez a lány volt közöttük a legnagyobb. Magas növésű, korán fejlett lány volt, eleven eszű, bátor. Ahogy nekem elmesélte, amikor a védőbeszédet előkészítettem, egyszer fel is ajánlkozott a fiúnak, de az megsimogatta, és azt mondta, majd egyszer, majd ha vége lesz mindennek. Tizennyolc éves lett a lány, amikor feleségül vette az az ember, és huszonhárom, amikor otthagyta. És ez a fiatal nő még most is csak neki él. Gondoskodik róla, rendben tartja, és ha a másik kívánja, még az alkalmi szerető szerepét is vállalja. Most is ő mondta nekem, hogy rosszul védtem. Közönséges sikkasztás. Én meg érveljek azzal, hogy

milyen derekasan viselkedett a háborúban? Nem lehet új bűnöket megbocsátani a régi erényekért. És érdekes, tudja, hogy ezek az esetek mindig ismétlődnek.

A hídon sétáltak. Klári csendesen figyelt. Nem is a történetre, a férfira inkább, Gyurira, aki olyan szenvedéllyel tud részt venni idegen életekben.

– Tisztelem a szerelmet, de gyűlölöm azt az embert, aki hűtlen lesz előbbi önmagához.

– Szép az a lány?

Kicsit rekedtes, halk hangon kérdezte Klári.

– Gyönyörű formák.

Az asszony félmosollyal faggatta tovább.

– És ha egy ilyen nő annyira szeret valakit?

– Akkor mi?

– Akkor nem gondolhat maga arra, hogy olyan emberi tulajdonságai lehetnek a védencének, amelyek megbocsáthatóvá tesznek egy botlást.

– Nem hiszek az ilyesmiben. A nők nem mindig az emberi tulajdonságokat szeretik. Sőt, többnyire nem azt.

– Furcsa dolgokat mond.

– Nagyon is mindennapiakat. Az ilyen szerelemben, mint ezé a lányé is, mindig van valami beteges.

– Mégis felhangolódik, ha róla beszél, erről a lányról. Talán még bele is szeretne.

– Ha csak nézem. Akkor igen. De tudva róla, hogy kinek szolgált eddig...

Az asszony megállt. Hirtelen idegenséggel nézett Székelyre.

– Miért? Mi köze ehhez a szerelemnek? Muszáj az embernek válogatnia abban, hogy kit szeret?

– Kell. Különben, mondja, bele tudna maga szeretni egy gyilkosba?

Elhallgatott zavartan, és szégyellte magát. Ügyetlen

kérdés volt. Klári joggal hihette, hogy Fótira gondolt. Még egy hete sincs, hogy Klári a tárgyalás után két nagy bőrönddel becsengetett hozzá. Nem tudok ottmaradni, mondta neki. Segítsen, Gyuri. Maga megértheti, segítsen. Száraz volt a szeme, nem sírt, s inkább töprengőnek tűnt, mint zaklatottnak. Drösz1er néninél találtak neki helyet, s Klári azóta mindennap felhívja. Beszélni akar valakivel. Vagy csak hallgatni másokat. Tegnap másfél órát ült a dolgozószobában, hallgatta Jutkát, aki dolgozatokat javított, s fecsegett közben, hogy mennyi butaságot írnak ezek a gyerekek. Például azt: Arany János képén is látszik, hogy a szem a lélek tükre. A kép ülve ábrázolja a költőt.

Elmosolyodott.

– Min nevet? Még nem válaszolt.

– Az okos ember nem képes szeretni ostobát. És aki belül ragyás, azt...

Kimondta gyorsan.

– Nézze, Klári, én elhatároztam, hogy nem beszélek erről magával, de megmondom... Ha nem úgy lenne, ahogy én mondom, akkor maga nem jött volna el Jánostól.

Még ott álltak a híd közepén. Klári a táskáját csattogtatta.

– Nem tudom.

– Ez az. Nem tudja, de megérezte, hogy el kell jönnie. Mikor feljött hozzánk, azt mondta, nekem meg kell értenem. Értettem már akkor. Maga nem szerethet egy ilyen embert.

– Milyen szürkén beszél mindenről.

– Unalmas vagyok, de igazam van.

– Menjünk, jó.

Sietős léptekkel indult tovább a hídon, le a lépcsőkön,

a rakparton, a homokdombok, farakások mellett. Már szinte futottak Óbuda felé. A keserű, homokízű szél döglött halak szagát hordta. A hajókikötő házikója előtt két kövér asszony veszekedett, s a kövek között ázott nadrágú suhanc emelgette a görcsös horgászbotokat.

Hirtelen megállt, szembefordult Gyurival.

– A szeretője voltam.

S közben a haját igazította.

– Nem jelent semmit.

Klári érezte, ahogy a másik óvatosan belékarolt. Egy lány tizenhárom éves korában felajánlkozik, s aztán egy életen át szolgálja azt, akinek már nem kell. Vajon tudja-e Gyuri, érti-e igazán, mit jelent ez. S tudja-e, mi az igazi idegenség. Ismeri-e a végső pillanatokat, s tudna-e olyan hideg maradni, mint ő akkor, azon az első hajnalon. Pontosan látta Fóti arcát. Azt a torz, ügyetlen mosolyt. Bizonyos volt benne, már előbb, már régen, hogy egyszer benyit az ajtón. Várta. Nem akarta, nem is tiltakozott ellene. Tudomásul vette. Néha arra gondolt, menekülnek mindketten. Az embernek kell valami, valaki, akiben megkapaszkodjék. Érezte a testén régen és sokszor a mohó figyelmet, tolakodó, ajánlkozó mosolyokat. Talán látni, megérezni egy asszonyon, ha éjszakánként nincs egyedül. S akkor nem kotorásznak nyirkos tekintetek a blúza alatt.

– Nem jelent semmit – hallotta újra Gyurit, de a hang már határozatlan volt. Úgy gondolta mindig, hogy hozzá könnyelmű, gyenge, szeszélyes férfi illik. Akit belül rendben kell tartani. Aki éjszaka felriad, és ébresztgeti őt, kedves, beszélgess velem, de nem beszélgetni akar, csak vallani. Lánykorában is ilyeneket választott a sok hozzá vonzódó fiú közül. Úgy választott, ahogy más rúzst vagy hajviseletet. Aztán megunta, és egy másikat

keresett. Árnyalattal mást, de ugyanabból a fajtából. A férjét is így, mikor elfáradt egy kicsit. Az esküvőn Viktor berúgott, s éjjel már az előszobában nekiesett, de tehetetlen volt, és utálatosan siránkozott. Később egyre bizonygatni akarta férfivoltát. Sportember. Kérkedett neki, a nézőnek, sikereivel. Fóti akkor jött. Kicsit meggörnyedve a láthatatlan súly alatt. Mellette ez a szoborember állt gyakran, Gyuri, aki az ő szemében szép volt és magától értődő.

– Arra gondoltam, a legjobb lenne, ha visszamenne a férjéhez. Ha megpróbálná...

– Ügyvédi tanács?

– Az én tanácsom.

Megnyomta a szót. Talán észrevett valamit. Talán aggódik valami érzelmi próbától. Család, amelynek nyugalmára olyan aggódón vigyáz. Pedig tetszik neki. Az ilyesmit minden nő megérzi.

A férfi gyengéden terelte őt. Egy mellékutcába, át a téren, vissza a Meredek utca felé.

– Hová megyünk?

– A férje most bizonyosan otthon van. Beszélünk vele.

Mentek az ismerős házak között szótlanul. Csak Fótival ne találkozzanak. Lehet, magyarázatot vár tőle, miért ment el s miért éppen akkor. Vagy ha nem szól, ránéz zavart szemmel, kutatón, és ő képtelen a néma válaszra is. Eljött, ahogy két éve a Balatonról, mert megtudta, hogy a vízben siklók élnek. Ne féljen, Klári, mondták, ahol sok az ember, oda nem jönnek. És ha jönnek is, mi baja lesz. De ő érezte, mintha hozzáérne valami nyálkás test, ideges lett, elutazott. Fóti ilyenkor este mindig az utcán kóborol.

– Melyik ház?

– Tizennégy. Igazán nem tudom, mi értelme van ennek.

A másik nem magyarázott, ránézett csak valahogy nagyon puhán, s ő ettől izgatott lett. Képtelen lesz rá, hogy meg ne mondja ennek az embernek, miért megy mellette most is... Kapaszkodtak felfelé a széles, utcai lépcsőkön. Hányszor ugrált ezeken a lépcsőkön régen, lánykorában, játékos kedvvel és türelmetlenül, mert odalenn az utca alján fiúk várták, vasárnap hajnalban négyen-öten is, s futottak aztán együtt a Hévig, ki Rómaira, a csónakházba. Kisorsolták, melyik csónakba üljön, neki tetszett a játék, de soha meg nem csókolta egyiket sem, s egy ideig mintha a fiúk sem vártak volna tőle egyebet, mint a zavartalan jókedvet meg azt a parányi izgalmat, hogy egy lány van közöttük, nő, akire oda lehet lesni evezés közben meg a Barnabás-szigeten, amelyet a három hatalmas tölgyfával, a bokros, homokos parttal, a lombos ágak alatti kis öböllel egészen elfoglaltak maguknak. Karakas Gabi táblát is csinált a festőműhelyben, ahol dolgozott, magánterület, kikötni tilos. Lesték aznap a bokrok mögül a vizet, nevették, hogyan fordulnak el a csónakok a parttól. Megcsókolta Gabit, pajtáskodón, az ötletért. S a fiúk azontúl gyakran összekaptak. Nyár vége. Egy vasárnap hárman voltak csak. Feküdtek a parton a váratlan hőségben. A szentendrei nagyszigeten vadászpuskák ropogtak. Gabi közelebb húzódott, simogatni kezdte tétován, ügyetlenül. Menjünk, mondta a másik fiú, Ferkó, és kirántotta alóluk a gyékényt. Kemény hang, és ő nem tűrte a parancsot. Menj egyedül. Aztán már csak a csikorgást hallotta, ahogy a partról vízbe csúszott a csónak. Gabi árnyéka. Benn, a fák között, kiégett, száraz fű. Éles fájdalom a combjaiban. Üresség. A csónak ott körö-

zött estig a sziget körül. Sötét volt már. Ferkó újra kikötött. Nem nézett rájuk. Szálljatok be. Vasárnap, amikor újra leszaladt a lépcsőn, odalenn senki nem várta . . .

– Ez lesz az, ugye?

Befordultak a kapun.

– Anyámmal laktam itt. Meghalt egy évvel azelőtt, hogy férjhez mentem.

– Szóval a lakás a magáé volt. Vissza fogjuk szerezni. Hiszen békíteni jött. Férfilogika.

A csengőre Pozsonyi nyitott ajtót. Benn lárma, női hangok.

– Vendéget is hoztál? Kedves ötlet. – Bárgyún vigyorgott. – Ő az új fiú?

– Komolyan akartunk önnel beszélni, de úgy látom, nem alkalmas.

– Feleségül akarja venni? Vigye. A magáé.

Klári érezte, hogy ég az arca. Megfordult, sietett lefelé. Az ügyvéd a sarkon érte utol.

– Ne haragudjék, hogy ilyen helyzetbe hoztam. Nem tudhattam . . .

Ugyan, mit számít. Csak Gyuri előtt szégyellte, hogy vele így lehet beszélni. Különben Gyuri előtt mindig szégyellte magát egy kicsit. Olyan dolgokért is, amikről az nem tudhatott. A gondolataiért néha, amelyek gyakran kerülgették ezt a csendes embert. Eldobált papírlapokért, amelyekre a laboratóriumban szép szoborfejét akarta rajzolni, s amelyeken mégis mindig torz, ellenszenves arc bomlott ki. S hogy titkokkal vette körül Gyurit, mert a titkok jobban izgatták, mint a tiszta és könnyen elérhető valóság.

– Maga tudna így beszélni egy nővel?

– Hangulat dolga.

Végre valami kis hazugság. Sose tudna. Egy kétértelmű megjegyzés zavarba hozza. Jó volna rábírni egyszer, hogy beszéljen önmagáról.

– Üljünk be valahová. Alig ettem ma.

A férfi az asztal mellett az órájára nézett, elhelyezkedett kényelmesen. Talán azt kellene mondani neki, menjen csak, ha dolga van. Egész este nem fog rá figyelni. Udvarias lesz. válaszol, s majd egyre a kifogáson töpreng, hogyan menjen el. Aki gyakran van egyedül, megtanul másokat látni.

– Mit rendelhetek?

– Rakott krumplit és visontait.

Kovács bácsi, a régi tulajdonos főz. A fiai egy időben felváltva udvaroltak neki, amikor anya halála után itt vacsorázott majd mindennap. Egyszer Fótival is jártak itt. János rendelt, de elmentek, mielőtt az a fekete, húsos kislány az ételt hozta volna. A tárgyalás előtt néhány nappal. János türelmetlen volt. Abban a két hétben már nem is operált.

– Sok lesz ez nekem. Nem eszik egy kicsit, Gyuri?

– Köszönöm, én majd otthon.

Úgy tett, mintha nem hallotta volna. De ha a férfi még egyszer értésére adja, hogy várnak rá, elküldi. Sohasem gyűlölte, mint más magára maradt asszony, a nála szerencsésebbeket. Beleszürkülnek. A nyugodt unalom meghizlalja őket. Idegen akaratok szerint öltöznek, szolidan. Csipkékkel bíbelődnek és a vízcsapok fényével inkább, mint a magukéval. De ezt az egyet most, a Gyuri feleségét egy parányit mégis megirigyelte. S nemcsak a jókedvét.

Úgy érezte, zavarral, hogy meglátszik rajta a gondolat. A pohár után nyúlt.

– Mondja, hogy lett maga ügyvéd?

– Nem szerettem tanulni. Meg azután...

Kétszer is kiürült a pohár. Gyuri mosolygós volt, s nem nézte az órát. Belefeledkezve magyarázta, hogy szereti az igazságot. Hogy úgy élvezi az igazságkeresést, mint más a sakkot. Egy kicsit játék is neki, a logikus gondolkodás próbája, de inkább életre szóló szenvedély. Előadásokat tart, ellenszolgáltatás nélkül vállalkozik rá, hogy az új törvényeket megmagyarázza az embereknek, a tárgyalásokon úgy beszél, hogy a hallgatóság is megtanulja az igazságos gondolkodást. Sokan azt mondják róla, túlságosan, gyanúsan igyekvő. Pedig nem vágyik magasabbra, csak éppen őszintén hiszi, hogy az embereket az igazság ismerete teszi képessé arra, hogy a tisztaságban legyenek boldogok. S ez fontos, neki személy szerint is fontos, mert ő ebben a világban biztonságban érzi magát, és azt akarja, hogy más is úgy érezzen.

– Boldog maga, Gyuri? Vagy csak narkotikum ez a nagy igazságkeresés?

Székely bólintott. Nem tudni, mire. Intett a felszolgálónak.

– Hozhat még egy üveggel, kislány.

A lány után nézett ő is. A sarokban, a szélső fülkében Fóti félarcát látta meg. Észrevette-e őket? Most, különös, nem érezte azt a kínos szorongást, mint az imént egy elképzelt találkozás gondolatára.

– Tölthetek magának is, Klári?

Talán nem látta jól. Ha Fóti volna, mégis idejönne, köszönne legalább. Gyurinak mindenesetre. Ha háttal ül Gyuri, megismerheti akkor is. A kiborotvált, kemény, fehér tarkójáról.

– Mit gondol, magára is haragszik János?

– Felmentették...

A kis húsos, cinkos mosollyal, körülöttük járkált.

– Tetszik még valamit a nagyságos asszonynak?

Intett, nem kell semmi. S újra lesett Fóti felé. Félig telt tálak az asztal szélén. Sűrű füst, mintha színtelen függöny fedné a kis fülkét. Savanyú ez a bor. Jó hűvös.

– Töltsön egy keveset, Gyuri... Mondja, találkozott már azóta Fótival?

– Beszéltem vele.

– És?

– Zavart. A tárgyalás óta még inkább, mint azelőtt. De ez logikus.

– Nem értem.

– Jobb lett volna neki, ha elítélik. Néhány hónapot kap, és ezzel úgy érezhette volna, kiegyenlítette a számláját. Most meg kénytelen azon gondolkodni, bűnös-e vagy sem. Az ilyen gondolattól nem lehet szabadulni.

– Maga mondta ezt neki?

– Mondtam.

– Túllépi a hatáskörét.

– Barátom volt. Ki mondja meg neki, ha én nem.

– Muszáj megmondani?

– Éljen egy önmentegető, hazug hitben?

– És ha ugy volna?

– Újabb rossz diagnózisok. Újabb árulások.

– Túlságosan szigorúan mér.

– Maga mondja ezt, Klári?

Fóti ott ül a szélső fülkében. S nézi őket, akik a maguk módján ítélkeznek felőle. Az egyik szavakkal, a másik azzal, hogy otthagyta. Különös, ez a gondolat eddig így nem kapott formát. Hogy ő tulajdonképpen ugyancsak ítélkezett. Vajon joga van hozzá? Az a lány tizenhárom éves korában felajánlkozott valakinek, aki feloldotta a magányosságát. És ragaszkodik hozzá egy életen át, akkor is, amikor az a másik ember már semmi-

képpen nem ugyanaz, mint tíz év előtt. Van valami beteges ebben a szerelemben? Csak a szerelem van benne, és semmi torz. A kielégülés. Az együvé tartozás. Fóti nézi őket a füst mögül. Nézi őket gyűlölettel.

– Iszik még egy pohárral?

Sokáig nem szólnak megint.

– Legyen már egy kicsit beszédesebb, Gyuri. Igazán úgy ül itt, mintha terhére lennék. Kellemetlen magának?

– Nem, igazán. Egész este csak én beszélek.

– Jogi dolgokról. De valami egyéb... nincs valami más, ami érdekelné?

– Mit mondjak erre?

– Otthon is így ül? Ilyen szótlan?

– Otthon egy hét alatt nem beszélek ennyit. Már megszokták.

Klári újra Fótit leste. Menne el észrevétlen. Az mégis jobb volna. De nem, most megint idenéz. Vajon látja-e őt, vagy csak néz maga elé a semmibe, ahogy oly sokszor. Mit gondol róla, ha látja? Hogy ezért menekült el tőle, Gyuri miatt. És gyávaságból. Talán azért, mert fél tőle. Ostobaság. Hiszen János gyenge, gyengébb, mint ő, a nő. Hányszor látta megrezzenni egy szótól. Szerencsétlen ember. Gyuri más. A biztonság.

– Maguk nagyon jól meglehetnek egymással. Maga meg a család.

– A hal nem lehet meg víz nélkül. De azért a hal nem a víz terméke.

Olyan váratlan, furcsa szó volt, hogy elmosolyodott.

– És milyen hal? Édesvízi vagy tengeri?

– Jó, megbízható, változatlan hőmérsékletű langyos vízben él. Az íze is olyan. Nem túl fűszeres, nem is nagyon édeskés. Speciális víz.

Már látszott rajta, hogy ivott keveset.

– Innia kellene néha, ilyenkor több magában a fantázia.

– Akkor Jánosban több. Ő iszik néha.

– Mostanában?

– Nem többet, mint azelőtt. De néha. Tegnap is. Láttam.

– Rólam nem beszéltek?

– Én nem akartam, ő meg nem szólt. Szegény fiú. Őszintén mondta.

– Nem értem, Gyuri. Maga az előbb azt bizonygatta, azért hagytam ott...

– Az más dolog. Sajnálom, ahogy a bénákat.

S valami hosszú magyarázatba fogott egyfajta különleges bénaságról, amit ő már alig hallott közömbös zajoktól, tányéron csikorduló késtől, megkoccanó üvegektől, suttogástól a szomszédos boxban. Menjünk, én akarom, mondta egy női hang. Leiderből jelentik, a mutter még otthon van. A fiú már kapatos lehet. S Gyuri a bénákról beszél, akiket nem szeret.

– Hozhatok még egy üveggel?

Már köd ült a termen. Összemosódó arcok. A húsarcú lány olyan furcsa, zötyögős járással közeledett, olyan szögletes, gyors mozdulatokkal, mint régi filmek figurái.

– Gyuri, ha én mondok valamit... Nem kell rá válaszolni...

– De ez másfajta bénaság. Ez bajt okoz. Ez talaj minden rosszra. Körül kell határolni, el kell különíteni. Ahogy a járványos betegeket.

– Gyuri. Ne haragudjon érte...

– A különleges törvényt kell alkalmazni erre a különleges bénaságra. A tizennyolcezrest.

Mit akar ettől az embertől? Mit vár tőle? Csak hogy

vegye tudomásul? Vagy a visszautasítást várja, hogy élvezhesse aztán a reménytelenséget, a csendes kétségbeesések gyönyörűségeit? Egy be nem telt vágyat? De vágyat igazán. Mert sohasem vágyódott igazán, csak a szokás, nem is a magáé, másoké inkább, meg a szorongás, attól hogy egyedül marad, csak az sodorta mások közelébe.

A tizennyolcezres törvényről beszél Gyuri. Kegyetlen, tisztító emberségről. Önmagát is aszerint ítélné meg. Régi történet. Beszél. A hangja rekedtes, erőlködő. Téglagyár, öreg, iszonyúan fáradt emberek. Négyet közülük tegnap holtan dobtak a téglagyári nagy meszesgödrökbe. A megmaradtak között némelyik irigyli amazokat. Jó lenne már túllenni rajta. Járkálj csak halálraítélt. Ismeri Radnótit?

Bólint rá. De valahogy nagyon távoli mindez. Csak hallott róla, de soha nem töprengett ezen. Kislány is volt még, és őt nem érintette. Fóti még ott ül. A kezét látja, azzal mond valamit a húsarcú lánynak. Gyuri erőlködő hangja... Miért nem beszél inkább a szerelemről? Legalább egy udvarló, csiklandós szót.

Csak a téglagyár. Az öregek, ahogy éjszaka a kihűlt kemencékbe húzódva a szöveten át a kabátjukba varrt pénzt számolják. Köztük ő, néhányadmagával, fiatal. Jókedvű, és nem érzi a halált. Éjszaka kettőkor indulás. Valaki kihallgatta a tiszteket. Még négy óra. Dancinger bácsi könyörög, szökjünk meg együtt, Gyurikám, sok pénzem van, nagyon sok, a felét neked adom. Meg egy másik öreg, a nevét se tudják, csak úgy hívja mindenki, hé. Hátul kibontották a laza téglákat, elindultak hárman csúszva a sötétben a fal felé.

Elhallgatott, újra töltött.

Ő a férfi árnyékát figyelte a piszkossárga falon.

Furcsa, megnyúlt árnyék. Szép még így is. Ott az árnyékon lágy, nem látszik rajta az a felvillanó, keserű pillanat. Hát ő is hord magában valami keserűséget. Valamit, amire visszaérezni kell néha?

– Menjünk, Klári. Biztosan fáradt.

Kis türelmetlenséggel mondta. Az volt benne, ezt maga úgysem érti, valahol, belül, egy parányit maga is béna.

– Nem, nem, beszéljen csak, Gyuri. Ha önmagáról beszél, én... nekem...

A pohár szélét ütögette kemény körmeivel. Most kellett volna végigmondani.

A csendben idehallotta Fóti reszelős köhögését, s érezte a rengeteg cigaretta kesernyés, tolakodó ízét. Talán őket lesi, várja, hogy Gyuri elmenjen. Vagy ő. Valamit vár, biztosan vár. S ő most már csak úgy tudja látni Jánost, hogy vár valamit. A másik teremben megszólalt a rádió. Portugál április. Egy égő szerenád a narancsfák alatt... Gyuri már újra ott él a sok év előtti éjszakában. Segíti át az egyik öreget a foszforeszkáló fehér falon. Kívül dobban a földre eső test. A másik is indulna. Nincs ereje. Átdobják a falon a két csomagot. A fiú oldaltáskáját s az öreg kopott, fekete aktatáskáját. Kapaszkodjon belém, bácsi. Alig érzi a test súlyát a hátán. Fogást keres a falon, meglódul. Egy reflektor vág át fölöttük. Az öreg görcsösen szorítja a vállát. Ő már érzi a meztelen téglasort a fal tetején. S ahogy felér, újra átsöpör rajtuk a reflektor. Üvöltő géppisztolysorozat. Már leugrik a másik oldalon. Az öreg szorítása hirtelen elernyed, s a teste legördül a hátáról. A falon túl üvöltés. Dancinger bácsi, suttogja, gyerünk, s őneki ideje sincs visszanézni. Még él, biztosan él. Hangot is hall, mintha sírna az elhagyott öreg. Futnak a temetőig. Ha

nem emeli a hátán azt az embert, őt éri a sorozat... A szerelem dalát úgy küldöm neked én... Még le sem járt a lemez, ennyi ideig tartott az egész... Otthagytam. Pedig akkor talán még élt. Aztán egyszer, később kezdtem érezni, hogy elárultam. A levelet vittem a feleségéhez. A fekete táskában találtuk meg. Valakivel ki akarta csempésztetni a táborból. Dröszler nénihez, ahol most maga lakik.

Oreg, feketére égett, faerkélyes ház Óbudán. Álmos, diószagú szoba.

– Megmenthette volna?

– Nem. Akkor már nem. De otthagytam. És a többit is. Tizennyolcezret ott a táborban. Ő helyettem halt meg. A többiért pedig nem tettem semmit.

Ostobaság. Meg is mondja neki.

– Ne haragudjon, ez oktalan és buta gondolat. Ha ottmarad vele, vagy velük, akkor maga sem él már.

Lejárt a lemez. Az utolsó hangok nyúlósan, komikusan recsegtek a hangszóróban.

– Ilyesmiről nem lehet ésszerűen... Minél messzebb vagyunk, annál jobban érzem...

Betegség. Beteges öngyötrés. Vajon Fóti is? Előtte mindig ismételgette, gépiesen, nem tehetek róla, nem én vagyok az oka. De ha olykor az arcát figyelte, riadalom, aggódás, félelem. Fóti asztala már üres. Elment, nem jött ide hozzájuk. Talán azt gondolta, legyetek boldogok egymással. De keseredjen meg szájatokban a másik csókja. Mert elárultatok, magamra hagytatok. S amikor majd egymásban keresitek az okot, nekem lesz okom nevetésre. Nem hallotta nevetni. Különös, sohasem hallotta nevetni. Gyuri pohara koccan az övén, s odakinn új számot játszik a rádió. Merre jártál tegnap este...

– Maga ezt érezte meg Fótiban is. Hogy a tizennyolc-

ezres törvény szerint... Hogy valakit elárult... És bennem is érzi.

– Őt otthagytam. Magával pedig... Egyetlen férfi társaságát sem kerestem soha annyira, mint a magáét. Néha szégyellem is.

Az üres pohárral játszott, nem nézett Gyurira, érezte a meghökkent, merev csendet. Aztán a férfi hűvös, kemény tenyerét a karján. De nem megértés volt abban, hanem megnyugtatás. Hirtelen támadt, józan óvatosság.

– Zavarba hoz.

Ezt várta, pontosan ezt a szót, udvarias és valóban zavart hangot.

– Nem akartam.

Kapkodni kezdte az asztalon szertehagyott holmit, a zöld bőrbe fogott parányi öngyújtót, a sima kis cigarettatárcát.

– Bocsásson meg egy pillanatra.

Kinn, a külső teremben még a refrént harsogta a rádió, merre jártál tegnap este. Ez is csak addig tartott, ez az egész, ameddig egy émelygős dal.

Mire a rakpartra ért, már szinte futott. Óbuda felé. A rakparton, homokdombok, farakások mellett. A keserű, homokízű szél döglött halak szagát hordta, s a hajókikötőn túl a kövek között, ahol délután még egy ázott ruhájú suhanc emelgette a görcsös halászbotokat, most kettős árnyék. Vajon miért mondta el? Ismeri Drösz ler néni azt a régi történetet? Tizennyolcezres törvény. A vízen elkésett csónakok csúsztak a sziget felé. Milyen hűvös volt a férfi tenyere. Milyen tartózkodó.

Annak is három hete már. Akkor, ott a Kovács-vendéglőben, oda kellett volna lépni Klárihoz, és Gyurival nem törődve megkérdezni, miért mentél el. Miért éppen akkor, amikor tiszta lettem a világ előtt? Valahogy így kezdte volna, egy kicsit ünnepélyesen és magabiztosan, mint aki tudja, hogy már jogai vannak. Nemcsak attól, hogy a testek ismerik egymást. Az önmagában még talán alig jelent valamit. De Klári látta őt könnyezni, rányitotta az ajtót véletlenül, igaz, be is csukta azonnal, és nem említette soha, nem vigasztalta azután, de éppen ebből értette ő, hogy Klári mellett élni lehetne, sokáig és zavartalanul. Klári ismeri őt, neki tehát jogai vannak a nővel szemben. Megkérdezhette volna, miért mentél el? És azt is, miért ülsz most itt Gyurival? Nem kérdezte. Nem volt ereje hozzá. Talán félt a választól. Mit mondhatna Klári? Azt, hogy elég volt. Vagy azt, hogy megpróbáltam, de nem megy, félek tőled, az emlékeidtől? Vagy azt, amit Ilonka mondott egyszer neki? Te olyan laza ember vagy, Jani. Hogy is magyarázzam meg? Olyan ember, akivel mindig történik valami, amit nem akar... Az ember csak néz téged, ahogy mész, mint valami alvajáró a háztetőn, és nem mer rád szólni, hogy vigyázz, mert attól fél, hogy a hangtól megijedsz és leesel. Az ember csak néz téged és aggódik, de amint egy pillanatig nem figyel oda, megbotlasz. Egyszer aztán igazán lezuhansz majd.

Így mondhatta. Nem pontosan így, de ez volt az értelme. Mostanában gyakran bukkan elő egy-egy emlék Ilonkáról. De sohasem pontos emlékek. A cselekedetek és a szavak minden emlékezéssel módosulnak egy keveset. És az is különös, hogy ezekben az emlékekben

Ilonka mindig egy kicsit különb, mint amilyen a valóságban volt. Nem ő akarja így, ő kellemetlennek és elviselhetetlennek kívánja látni, de igazságos is szeretne lenni, és ebből olyan furcsa dolog kerekedik. Néha például zavart érez, mert valami parányi emlék nem pontos és nem tisztázott. Tegnap az jutott eszébe, legalább hat éve történt, hogy egy vasárnap reggel korán elment otthonról, még amikor Ilonka aludt. Megszökött. Olykor szüksége volt erre, legalábbis úgy érezte, szüksége van ilyen lopott napokra. Cél nélkül csatangolt a városban, nézte az embereket. Délben megebédelt kinn a szigeten, azután meccsre ment. Unatkozott egész nap, elégedetlenül, kis keserűséggel ért haza. Mit kezdene magával, ha mindig azt tehetné, amit akar? Ahogy benyitott az ajtón, már mondta volna az asszonynak ezt a napot, s mindazt ami eszébe jutott a rossz magányosságról, az ürességről, de meglátta Ilonka kisírt szemeit, haragos némaságát, s ingerült lett megint. Már ő kiabált, mintha megbántották volna. Mire való ez? Ilonka felfelcsukló hangon mondta, rám zártad az ajtót, elvitted a másik kulcsot is, egyedül voltam egész nap, bezárva, nem mertem szólni, telefonálni senkinek, féltem, kinevetnek. Akkor ő kezdett nevetni, és még kis gonoszsággal gondolt rá, tán mondta is, nem árt egy ilyen lecke annak a makacs büszkeségnek. De ahogy tegnap erre a napra gondolt, nagyon kényelmetlenül érezte magát, mert képtelen visszaemlékezni rá, megmondta-e akkor Ilonkának, hogy nem szándékosan tette. Nem a kegyetlen tréfáért, amihez különben sohasem volt elég bátorsága. Vajon megmagyarázta-e valaha is ezt az asszonynak? És most egyre keresi, sokszor megtörtént-e, hogy hagyta forrni, bánkódni a feleségét, amikor akár csak egyetlen szóval megnyugtathatta volna? Hogy Ilonka tán

ezektől a megmagyarázatlan pillanatoktól lett olyan erdes és keserű, amilyen már az utolsó időkben volt.

Egy sárga négyzet a kövön. A tükör veti oda. S ő rugdalja a fénykockát. Mintha odább akarná mozdítani. Már máskor is rajtakapta magát ezen. Nem fog itthon borotválkozni ezentúl. Az arca sem tetszik. Öreges, de mégis mintha valami birkózó viselné. Furcsán, oldalt kopaszodik. Olyanformán, ahogy azok, akik rádiumos kezelést kapnak. Kórház. Sietni kell, Kerényi mostanában tüntetően udvarias, pihenteti őt, kíméli. Vagy vele szemben óv másokat. Nem szabad semmiféle hibát elkövetnie, kapva kapnának rajta.

Hét múlt. Menni kellene. A kulcsot odaadni a házmesternének, takarítson ki. Kutatni fog. Minden fiókot feltúr. A rendelőben megáll majd, sóhajtozik. Szegény Fótiné, itt feküdt akkor. Kétszer is lemössa a fehér viaszosvásznat, és még azután is rozsdás színű vérfoltot lát ott az ágyon, ahogy akkor látta. Már majd egy éve.

Őt is sajnálja a házmesterné. Rosszul néz ki, doktor úr, biztos rossz a kórházi koszt, nem igazi az, jobb ha otthon főznek az embernek. Mondom mindig az uramnak, amikor morog, hogy próbálja csak meg egyszer máshol enni. Magának is meg kellene nősülni. Betegnek tetszik lenni? A gyomra, attól van minden baj... És még az utcán hallja, ahogy az asszony visszaszól félhangosan a konyhába, ennek is jól betették az ajtót.

Szokatlanul csendes az utca. A buszokon is alig van ember. Tán rossz az órája. Korán indult el. Vagy későn. Hét húsz. A hídfőnél, a nagyórán is annyi. Néha cserbenhagyja az időérzéke. Leszáll, kérem? Hatalmas termetű ember, nevetségesen vékony hang. Volna szíves, akkor előreengedni. Félfejjel magasabb, mint ő. Mivel foglalkozhat? Ezt is játszották régen Ilonkával. Kihez

milyen foglalkozás illik. Ha ritkán jókedve volt az asszonynak, lehetetlen dolgokat talált ki. Erről itt azt mondhatná, bélyegkereskedő.

A kórház előtt nem állnak autók. Korán érkezett. A portás utánaszól. Miért jött be? Hogyhogy miért jött be? Nem soros ma? Vasárnap van? No és, tudja, hogy vasárnap van. Pedig nem tudta. Egy pillanatig kínos zavart érzett. Mostanában gyakran tapasztalta, hogy a napoknak nincs külön arcuk. Fárasztóan hosszúak, és jelentőség nélkül valók. Nincs nevük, és nem hoznak semmit.

A két orvosi szoba odafenn a sebészeten üres. Valami elfoglaltságot kellene keresni. Ha most visszafordul, nevetséges lesz az öreg előtt. Hát mégsem tudja, milyen nap van? Ugye, nem tudja? Jó hűvös van itt. Az utcán egy óra múlva elviselhetetlen lesz a hőség és az emberszag. Kimehetne az uszodába. Ott talán összeakadhat Klárival. Hogy van? Mintha közömbös lenne neki ez az egész, úgy kezdené. Mi újság? Köszönöm, én is jól. Nézne rá fölényesen, hogy a nő érezze a magyarázkodás kényszerét.

A nyolcasban fekszik egy fiatalasszony. Az is ott, az uszodában törte el a lábát. A férjével rohangásztak a medence körül, megcsúszott, most itt fekszik egy hete már. Valahányszor ránéz a nőre, az mindig nevetgél. Az ápolónő panaszolja, hogy esténként nem lehet elcsendesíteni. Mit nevethet mindig? Mitől olyan jókedvű? Meg kellene kérdezni. Nem tudja, biztosan nem tudja. Ha tudná, min nevet, nem volna olyan fiatal. Gyönyörű hegyes mellei vannak, és nem hajlandó felvenni a kórházi inget. A darócot, ahogy mondja. A magáét viseli, világoskék selyeminget, mély kivágással, és ahogy nevet, megremegnek a ruganyos kis mellek.

Vele is kacérkodik néha. Be kellene menni a nyolcasba. Vagy az uszodába. Délre már fullasztó lesz a meleg.

Az is ilyen nap volt. Vasárnap, nyár, szörnyű hőség. Itt ült a szomszéd szobában, rövid vászonnadrágban, kigombolt köpenyben, lábai az asztalon, a térdére támasztva Freudot olvasott, negyedszer-ötödször kezdve ugyanazt a mondatot. Telefonról, szikratávíróról, hogy csodálatos dolog az, ha két ember sok száz kilométernyire egymástól úgy beszélget, mintha karnyújtásnyira lenne. És megértik egymást. Csoda. De a legnagyobb, az igazi csoda mégis az, hogy az egyik ember pusztán szavak által, sőt gyakran szavak nélkül is megérti a másikat. Ezt olvasta, és bólintott rá, amikor bekopogott valaki, s a választ meg sem várva, benyitott. Húszéves, csendes szépségű lány. Éppen annyi ideje volt, hogy összekapja magán a köpenyt.

Kicsi, fiúsan erős áll, szabálytalan, felül szélesedő arc. A szeme riadt volt. Doktor úr, sürgősen beszélnünk kell. Zeneakadémista vagyok, zongoratanszakos... És nem kérdezte, hajlandó-e foglalkozni vele, nem érdekelte, hogy vasárnap van, hogy a főorvos nincs itt, sem az, hogy Fóti csak segédorvos. Beszélt. Tragédiáról.

Milyen gyorsan kimondta akkor is, később is, hogy bárcsak ne élne már. Hőség. Az íróasztal oldalszekrényében, kis jeges vödörben egy üveg konyakos limonádé.

Ilonka. Hogy zokogott az íróasztalra borulva azon a régi vasárnapon. Az ujjai. Görcsös fájdalmak játék közben. Senki nem tudja. Az egyik tanár észrevett valamit. Indiszponált mostanában, kislány. Csak nem szerelmes. Olyan ostobák. Őt a zongora érdekli. Csak az. Nem szabad senkinek tudni. Eladja az összes ruháit, kifizet minden költséget, gyógyítsa meg úgy, hogy senki ne tudja, mert le akarják majd beszélni. Zokogott.

Ha aznap ő a barátaival kimegy Csillaghegyre, mint máskor, minden másképpen történik. Különös. Ez így még sohasem jutott eszébe. Hogy másképpen is lehetett volna. Ez a citromlében álló konyak fanyarabb, mint máskor. Hozatni kellene Gerencsérrel másikat. Délig itt lesz. Valami régi könyvek vannak a ruhaszekrény aljában. A többiek hordozták be, hogy éjszakai ügyeleteken legyen mit olvasni. Mostanában keveset olvas. Nincs türelme a betűhöz.

Telefon. Nem, nincs itt a főorvos úr. Kerényiné lehetett. Bizonyára megismerte az ő hangját. Túl gyorsan letette. A főorvosné sohasem kedvelte őt. Nem mutatta, de könnyű volt észrevenni. A kedvessége, udvariassága mindig kényszeredett. Pedig mindenki tudta, mennyire hallgat Kerényi a feleségére. Azért szerette volna ő is feloldani ezt az ellenszenvet, s amikor tán másfél éve, Kerényi vacsorára hívta őt meg Ilonkát, el is határozta, nem mulasztja el az alkalmat. Meg akarta magyarázni Ilonkának, miért fontos ez az este. Ne oktass, felnőtt ember vagyok. Ilonka hihetetlenül ingerült volt, amikor kérlelte, hogy legyen barátságos Kerényinéhez. Egy régi fekete ruhát vett fel. Ócska rongy. Kedvetlenül készült, és szurkálta őt, az ember ne vacsorákon jusson előbbre, hanem a tehetségével. Érezte, hogy az asszonynak igaza van. Annál hangosabban válaszolt. Végre a ruhát kezdte rángatni Ilonkán. Tessék másikat venni. Annyit elvárhatok a feleségemtől, hogy legalább ne nehezítse a dolgomat. Az asszony megrántotta magát, a ruha végigszakadt a vállán, a varrás mellett. Parányi darab az ő kezében maradt. Ilonka nézett rá mereven. Egyedül ment Kerényiékhez. Mentegetőznie kellett. A felesége rosszul érzi magát.

Sokszor volt ilyen néma párbaja Ilonkával. Néha meg-

gyanúsította magában az asszonyt, nem akarja, hogy sikerem legyen. Lenéz. Így uralkodik, és fél a sikereimtől, mert akkor nem lesz oka lenézni. Egyszer megmondta az asszonynak. Most is hallja a választ, nagyon más emberek vagyunk mi, János. Te elkéstél, János, az időben. Harminc-négyven év előtt talán megtaláltad volna a helyedet, de most, itt idegen vagy.

Így. Idegen vagy. Puritán erkölcs. Közhelyek.

Egy kép a kopott könyv címlapján. Donatello Krisztusa. Fáradt paraszt a kereszten. Izületi fájdalmakkal bajlódó, verejtékes paraszt. Valami művészettörténeti könyv. Győri szokott olvasni régi tankönyveket. Fiatal ember, minden érdekli. Azelőtt sokszor magyarázta neki, nézze Fóti kolléga, én sok mindent elmulasztottam az iskolában. Ideje behozni. Művészettörténetet tanul, fizikát. Nem lehet, hogy intellektuel ne tudja, hogyan működik az atomreaktor. Mostanában Győri is alig szól hozzá. Néhány hete mondott egyetlen mondatot. Azt sem hozzá éppen, de neki szánta. Aki értelmileg elmarad, szükségszerűen megreked emberileg is. Mit akart ezzel? Mintha Gyurit hallotta volna. Gyuri. Már nem beszél a tizennyolcezres törvényről. Jóformán semmiről sem beszél. Csendesebb egy kicsit. Klári? Talán az az oka. Ő nem kérdezte, mi van közöttük, Gyuri pedig magától semmit nem mond. Olykor eljön hozzá félórára, de azt is mintha csak kötelességből tenné. Szavak nélkül kifejezni, én nem fordítok neked hátat, öregem. Aztán elmegy.

Szép ez a Donatello. A görcsös kezek. Idegfájdalmak. Sohase tudta igazán, mi baja volt Ilonka kezeinek. Idegfájdalmak. Ezt mondta a lánynak is azon a vasárnapon, amikor türelmesen végighallgatta hüppögő, zokogó szavait. A kezeit fogta, simogatta, mintha a vizsgálathoz

tartoznék. Meggyógyítjuk. Nem tudja meg senki. Nem tetszett neki különösebben ez a lány, de hát három hónapja is már, hogy kettesben lehetett egy nővel. Fiatal orvos, a kórházban lakik, alig mozdul ki onnan, pénze is kevés, és amióta Ria, a könnyen kapható fiatal ápolónő egy amerikai őrmesterrel eltűnt... Simogatta a lány kezeit, mosolygott rá.

Látták néha, amint Ilonka belépett hozzá a szűk kis lakószobába. Gáláns kaland, mi? Helyes kis nő, tudhat egyet-mást. Komplikált orvosi eset, legyintett rá ingerülten. S ingerült volt valóban, mert meghökkenve tapasztalta, hogy minél gyakrabban látja a lányt, annál távolabb kerül eredeti céljától. Valahogy nem mert vele nyíltan beszélni. Ilonkától sohasem lehetett kérni valamit. Később sem. Amit adott, magától adta, de elutasító lett, amint megérezte másokban a kérést. Őt meg különben meg is hatotta egy kicsit az a szinte eszelős akarat, ahogy a lány a gyógyulást kereste.

A konyak. A pályaudvarról hoztam, doktor úr. Semmi sincs nyitva ilyenkor. Egy ötössel többe került. Leengedjem a rolót? Irtó meleg van itt. Ahogy akarja, a nap se rossz. Mit motoz még itt ez a Gerencsér. Székeket tologat. Talán mondani akar valamit. A poharakat rakosgatja a mosdó felett. Hát persze, erre nem gondolt, meg akarja kóstolni. Köszönöm, doktor úr, ez jólesett. S már kívül van az ajtón.

Mégis ki kellene menni az uszodába. Valami kis célt adni ennek a napnak. Odautazni, feküdni a napon. Két-három óra eltelik azzal is. Hátha van ott valaki ismerős. Győri is ott üti agyon az időt vasárnaponként. Kikérdezné Donatellóról. Miért nincs legalább egy rádió ebben a szobában. A betegeknél van fülhallgatós. Vajon mit csinál a kis nő a nyolcasban. A férjét készül fogadni.

A fiú mindennap belóg hozzá. Már ismerik, a portás véletlenül mindig keres valamit lehajtott fejjel a fiókban, amikor a fickó jön.

Négy hónapig járt fel hozzá Ilonka. Amerikai vöröskereszt csomagból csent injekciókkal kezelte. Már régen nem volt semmi baja a lánynak, ő még mindig mondta, kedden várom... vasárnap korán jöjjön, déltájban... Néha elkísérte. Én is megyek, dolgom van a városban. Egyszer megkérdezte, elkísérne a koncertre? Nem vagyok nagy zeneértő, jó lenne, ha... Már akkor pénze is volt. Forint. A lány kedves, mosolygós. Szívesen megyek. Este az Akadémia előcsarnokában várta, kék ruhában, kevés fehér dísszel. Figyelje a billentést. Aranyosan nagyképű volt. A szünetben megmondta Ilonkának, azt hiszem, meggyógyult. Még el kell jönnie természetesen néhányszor, de azt hiszem... A lány nagyon csendesen válaszolt, már régen nem érzek fájdalmat. És a hangverseny második részében nem szóltak egymáshoz. A villamosnál búcsúzott el tőle. Hát akkor kedden.

Le kell engedni a rolót, a Duna felől már keményen besüt a nap. Ennek a konyaknak szájvíz íze van, Gerencsér nem öblítette ki a poharat. Különben nem is az íze fontos, hanem az állapot. Ilonkát is konyakkal kínálta akkor kedden, de csak ő ivott, a lány a fejét rázta, nem kérek, sose ittam még, és nem ilyenkor akarom megkóstolni. Hanem? Felvonta a vállát. Vizsga után. Vagy az eljegyzésemen. Ő már a második pohárnál tartott. Nem nézett a lányra, úgy mondta, általános vizsgálatra van szükség, mielőtt véglegeset mondhatnék, vetkőzzön le kérem. Ilonka lángvörös arccal gombolta a blúzát. Ezt... ezt muszáj? Ő hátat fordított. Négy lépésnyire állt a lánytól, érezte mégis a remegését.

Sokára szólalt meg zavartan. Hagyja csak... úgy gondolom mégis... jobb, ha ezt már más orvos végzi el... panaszkodjon, hogy szédülései vannak... majd megmondja... Meg sem fordult. Az ajtó nyikorgását hallotta már csak.

Akkor érezte magát ennyire egyedül, mint most. Este a Víg utcában csatangolt, felhajtott kabátgallérban. Nem is látta a nő arcát, akivel belépett a koszos, földszintes házba. Mégis kimegy az uszodába. Egy kis hűvösség, víz, fiatal, nedves testek. Mindig nézte a lányokat, ha a feleségével volt is. Ilonka eleinte nevette, aztán nem vette észre. Feküdt mellette a betonon, olvasott, rágta a cigarettafüstöt, és nem figyelt őrá. Zenei könyveket olvasott. Már akkor a zene csak távoli szenvedély volt. Meg egy zongora otthon, amit került gyakran az asszony, mintha félt volna melléülni, félt volna a vonzásától, a gondolatoktól, amelyek ott a zongora mellett mindig megfrissültek. Abbahagyta. A harmadik évben, amikor közös elhatározással megnyitották a rendelőt a Meredek utcai lakásban. Ott kellett a segítség. Ezernyi írni- és elintéznivaló. Hát abbahagyjam? Olyan riadtan kérdezte, s ő nem válaszolt. Folytathatom még, egyszer, később, mondta hetek múlva, szomorú-csendesen. Kerülte a zongorát. Talán ha egyedül volt, talán akkor játszott néha. S egyszer-egyszer, ha ismerősök jöttek. Pompás kis francia sanzonokat. A lányok, ott az uszodában, azok olyanok, mint a sanzonok, olyan egyformák kedves semmivoltukban, s mégis annyira különbözők kötekedő mosolyukban, hányaveti fiatalságukban. Őket játszotta néha a zongora. Honnan tudta Ilonka ezeket a hangokat? Sohasem hasonlított hozzájuk. Még akkor is, amikor újra eljött, tíz nappal a félbehagyott vizsgálat után, még akkor is valahogy olyan súlyos volt. Jártam

az orvosnál, mondta. Rendben vagyok. El kellett jönnöm, hogy megköszönjem, különösen... Ő sem tudott mit mondani, kibökte valahogy, hallani szeretném egyszer, amint játszik. Ilonka karácsonyra hívta, második nap, vacsorára. Hárman voltak csak a mamával. László, a bátyja másfelé járt, a hangszerkészítő műhelyben volt dolga, ahol a papa halála óta egyedül dolgozott, s aztán este másutt. Kispesten egy lánynál, akinek hegedűt ajándékozott. A mama is fáradt volt, s ők ketten, éjfélfelé még mindig a zongora mellett. Már nem játszott Ilonka, csak tán nem volt mersze felállni, az erejét tartotta ott a billentyűkön. Ő föléhajolt, megcsókolta. A lány félkezével még akkor is a zongorára támaszkodott. Különös, milyen részletező pontossággal maradtak meg benne azok a napok.

Valaki jár a szomszéd szobában. A szekrényt nyitja, fiókokat. Keres valamit. Talán Győri. Benyithat. Donatellóról fogja faggatni, csak hogy hangot halljon, s még vitázik is, hogy elnyújtsa a beszélgetést, Gattamelata páduai lovasszobráról, Lorenzo fejéről. Már csend van odaát. Csak a takarítónő volt, vagy Gerencsér. Mindig kutatnak. Gyakran úgy érzi, miatta. Hogy találjanak valamit, ami róla bizonyít. Egyszer Ilonka képét adta oda a takarítónő. A földön találtam, doktor úr, gondoltam ezt oda kell adni, emlék. Legalább az emlék legyen meg. És gonosz hunyorgással nézett a szemébe. Régi kép, még az esküvő idejéből. Az olaszországi úton készült, az olasz úton, amihez a pénz jórészét László adta. Soká a nehezen megszerzett lakás halljában állt a kép, nagy keretben, az asztalon. Már az utolsó években nem ilyen volt, nem ilyen sima bőrű, telt arcú. Parányi ráncok, lazán fésült hajában egyre több ősz szál. Szép volt így is, csak tán egy kicsit komoran szép. Ahogy az

utolsó pillanatban látta, félt is tőle, mint máskor is oly gyakran.

Érzi, hogy verejtékezik. Az ingnyaka idegesítően rátapad. Félt néha Ilonkától. Egy különös mosolytól, ahogy ránézett. Megvetést, szomorú reménytelenséget, szánalmat egyformán kiérzett belőle. Amikor azt a mosolyt látta, a válásra gondolt. Szabadulni ettől a szigortól, az örökös figyelmeztetéstől. Mondani nemigen merte. Pedig Ilonka beleegyezett volna bizonyosan. És szavak, hangos jelenet nékül. Ahogyan otthagyta az Akadémiát. Semmiért. Csak miatta. Lehet, hogy nem is miatta, csak mert megértette, hogy igazi művész nem lesz belőle. Ilyen volt, semmivel nem tudott megbékélni, ami tökéletlen. Semmivel, senkivel. Ővele sem, magával sem. A zenéről, az asszony pályájáról nem beszéltek már az utolsó években. Vége. S őneki egyre inkább terhére volt Ilonka. Szabadon szeretett volna élni. Felelőtlenül. Nem merte mondani, hogy váljanak, de néha gondolt arra, hogy ha az asszonyt valami baleset érné... villamos... vagy betegség... fehérvérűség... Gyakori eset. Nagyon távol kerültek egymástól. Lehet, hogy sohasem voltak igazán pillanatkeresők, s ő csak áltatta magát azzal, hogy egyszer megtalálják a közös pillanatot. Az ő szava, pillanatkeresők. Arra vágyott mindig, hogy érezze a szerelem perceiben azt a megfoghatatlan hangulatot, amikor mindegy már az embernek, mi következik. Ezt a mindenre felelő pillanatot, amikor a férfi és a nő arca hasonlítani kezd egymásra. Sokszor észrevette párokon, egyik napról a másikra hasonlítani kezdenek egymásra. Kereste Ilonka arcán a maga vonásait. Vagy a sajátján az Ilonkáét. Nem, semmi. Az asszony az első hónapokban várakozó volt. Aztán üres. Keserű végre. Miért vagy ilyen? Mit mondhatott volna? Én

még nem élveztem a szerelmedet? Egy szigorúan egyszerű mondatra emlékszik, a válaszra. Mauriacot olvastam, azt írja, a házasság egy életen át tartó beszélgetés... nekünk meg nincs miről beszélgetni, mi csak közlünk egymással dolgokat. Ostobaság. Ettől még a pillanatot megtalálhatták volna. Miért lett a felesége? Mert azon a keddi vizsgálaton nem vetkőztette le? Tetszettek is egymásnak már akkor. Beszélgetés egy életen át... Másként gondolkodnak... Mártírfajta volt és moralista. Tán még élvezte is a boldogtalanságát. Azért gondolta ő akkor, hogy ha baleset érné... vagy betegség... fehérvérűség... Gyakori eset.

Megint Gerencsér. Csak kérdezni akarom, nem kell-e még valami a doktor úrnak. Megyek a városba. És a portás bácsi is kérdezi, hogy soká marad-e a doktor úr, már csak amiatt, hogyha valaki keresi. Tegnap is volt valami Vincze. Egy nő is volt vele. Azt mondja az öreg, este jöttek, amikor a doktor úr már elment. Nem akart mást, csak hogy megmondjuk magának, itt volt. Kérem, szóval semmit se... Vincze Pali. Nincs több panasza, mint akkor, hogy először jött. Fél éve. Csak szemüveget visel. Erős szemüveget. És lefogyott. Várta a napot? A kijelölt napot? Vagy megoperáljuk, és nem fog látni, vagy néhány hónap és menthetetlen. Különleges orvosi eset. Vajon minek jött most ide? Hogy mutassa, lám, még megvagyok. Keserű tréfa. Igaz, ő is gyűlölködő lenne, ha úgy, mint Vincze... Talán mindennap gondolt az öngyilkosságra. De most már biztosan remél. Fél év. Iszonyú hónapok. Talán iszákos lett.

A nő vele, Mária lehetett. Látta őket együtt máskor is. Egyszer elmondta Máriának a Vincze történetét. Csak úgy, érdekességként, mert nem volt más miről beszélni. Mindig találkozni akart Máriával, zavarta ez a furcsa,

befejezetlen dolog kettőjük között, valahogy magyarázni szerette volna azt a két napot, s ha együtt voltak, nem tudott mégsem mit mondani. Így beszélt aztán Vinczéről, a betegéről. Mária érdeklődött, izgatta az a különös, fél évig tartó feszes pillanat, amit a fiatalember átélhet. Összeismertette őket, mintha véletlen lenne. Aztán egyszer később Mária felhívta, megkérdezte, nem lehetett-e rossz az a diagnózis. Már egy-egy pillanatban ő is gondolt erre. És beleborzadt, mint most. Hiszen megölhette volna magát a fiú. S az a halál akkor az ő bűne is lenne. Rossz diagnózis. Talán. Felelős érte? És Ilonkáért?

Ahogy állt az asszony éjszaka az ablakban, s nézte a felvillanó tüzeket. Hallgatta a lövések vijjogó hangját. Már akkor alig beszéltek. Hetek óta. Valami lesz. Hallja a saját szavát. Valami lesz, és ha valami lesz, Kerényi megy. Nagyon benne volt mindenben. Legalább nem áll utamban. Kolléga úr. Úgy mondja ki mindig, mintha tévedésből kaptam volna a diplomámat. Én, szerencsére, semmiben nem voltam benne. Most tiszta ember vagyok. Az egyik ápolónő azt mondta tegnap nekem, főorvos úr. Valami lesz. Ilonka azzal a különös mosollyal nézett rá. Kerényi megy, te jössz. Ez az igazi karrier. Mit válaszolhatott volna. Ostoba, ahelyett hogy örülnél. Főorvosi fizetés. És a borítékok. Megvehetjük a kocsit. Attól kezdve alig beszéltek. Ahogy az asszony ott állt éjszaka az ablaknál, s nézte a felvillanó tüzeket, ő megpróbálta újra. Kerényit leváltotta a forradalmi bizottság. Lehet, hogy én... Ez az egyetlen dolog, ami érdekel. Ilonka szinte sziszegett. Ez az egy. Hogy két napig főorvos lehess. Ölik egymást. Háborúról beszélnek. Téged csak ez érdekel... Visszafordult az ablaktól. Mögötte a puskatűz vörösre festette az üveget. Néha így látja most is.

Itt ült az asztal mellett másnap. A nyolcasban pedig, ahol most az a nevetős fiatalasszony... Mennyi idő lehet? Vajon készülnek már a látogatásra? Sohase festi ki magát. Csak a kék selyemhálóinget igazgatja, hogy minél 'öbb látnivaló legyen rajta. Ezt megfigyelte. Mária volt ilyen, még igazán fiatalon, amikor csak a goromba pajtáskodás terelte őket egymás mellé a társaságban. A nyolcasban, akkor. azon a zajos, izgatott napon, a nevetős asszonyka helyén egy fiú feküdt tüdőlövéssel. Mikor behozták, s Kerényi hallotta, készült az operációhoz. Elküldték. A szomszéd szobában kiabált a főorvossal valaki. Örüljön neki, hogy simán elmehet. Roszszabbul is járha ott volna. Kerényi válaszolt, de ő már nem figyelte, mi történik odaát. Becsomagolta néhány holmiját. A kert felől kiment a kórházból. Otthonról telefonált. Beteg vagyok, de ha nagyon kellek, csak hívjatok fel. Jól van, dokikám, rád feltétlenül számítunk.

Elfogyott a cigaretta. Mégis hozatni kellett volna Gerencsérrel. Fecseg. Az zavarja, hogy bármi dolguk van egymással, fecseg. Talán a portásnak van. A folyosó üres. Az öreg a faliszekrényben matat. Van még egy csomag jó száraz Harmóniám. Nem érzi jól magát, doktor úr? A meleg, ugye? Odafönn ledől a fehér viaszosvászonnal borított heverőre.

Azelőtt mindig könnyebbnek érezte magát néhány pohár után, és számtalan dologra tudott gondolni egyszerre egyforma intenzitással. Most mintha kisikálták volna az agyát. Egyetlen emlék fért el benne. Ahogy Ilonka áll az ablaknál, és figyeli a felvillanó tüzeket.

Már egy hete tartott. A lövések ott dördülnek a Meredek utca alján, s egyre közelebb. Ilonka mindig az ablakban. A szomszédból jött be valaki telefonálni, a fiának, újonc katona, annak üzente, küld civilruhát. A katonák-

kal baj lehet. Hogy kiment, Ilonka vette a telefont, Lacit hívta, aki évek óta katonáskodott. Őrnagy. Idehívom, itt lesz velünk, amíg elcsendesül. Erre most nem emlékszik pontosan, pedig akarja, mert igazságra törekszik, s egy kicsit gyötri is vele magát, de nem emlékszik pontosan. Elvette a kagylót Ilonkától. Előbb magyarázkodott, hogy Laci nyilván nincs otthon, s hogy kényelmetlen is lehet neki most az érdeklődés. Aztán meg, ahogy az asszony egyszerre riadt és gúnyos arcára nézett, kivágta haragosan, nekem is kényelmetlen. Igen, hát nekem is... Itt könnyen megtalálják... Ha keresik... Dulakodni kezdtek. A telefon leesett az asztalról, a tárcsája összetört. Kinn géppisztolyok szóltak. Egyre közelebb. A széket elhúzta az ablaktól, eloltotta a nagy fényeket a szobában. A sarokban, a tompa fényű állólámpa alatt olvasni akart. Forgatta a lapokat, hogy ne kelljen Ilonkára néznie, de érezte magán a tekintetét. S már az egyre közelebb pattogó lövedékekre elkattintotta a kislámpát is. Menjünk, menjünk le. Csak amíg csend lesz. Ilonka nem válaszolt. Ő a kabátját kapkodta. A szomszédos ház padlásáról lőtték az utcát. Gyere. A bizonytalan félhomályban egy torz arcot látott maga előtt. Gyáva. Az asszony szinte üvöltötte. Gyáva, gyáva vagy. Mindig... Szöksz minden elől. A saját tetteidtől is félsz. Hogy ne kelljen megbánni később. Ha magától történne minden... Ha valaki helyetted... Hogy azután gyűlölhesd azt, ha nem sikerül jól... Nekem sem merted mondani, hogy szabadulni szeretnél tőlem. Pedig tudom régen. Sose tartottalak volna vissza, de egyszerűvé tenni neked, kényelmessé, azt nem... Egyszer férfi lettél volna, ha megmondod. Nem nézett az asszonyra. Megriadt tőle, de önmagát sajnálta. Ilyen könnyű átlátni rajta? Nem válaszolt, csak hívta megint.

Menj egyedül... Ahogy nyitotta az előszobaajtót, még mondott valamit Ilonka. Ezeket a szavakat keresi azóta is, de nem emlékezik. Akkor már nem is figyelt, csak rohant lefelé a lépcsőn, s tört mondatokban beszélt magához: élni. Sokat mulasztott, pótolni mindent, élni bátran, mérlegelés nélkül, ahogy mindig akart. Sokáig kuporgott odalenn a pincében, míg a ház falai remegtek a robbanásoktól. Aztán csend lett.

Süket, puha csend, mint most odakinn. Dél lehet. Az emberek elbújnak a hőség elől. Süket csend. Azokat az utolsó szavakat nem tudta felidézni soha.

Akkor, ott lenn a dohos pincében valami érthetetlen dolog történt vele. Ilonka ment el mellette kétszer is, meztelenül, magasra duzzadt mellekkel, mintha állapotos lenne, de a hasa sima volt és horpadt, és kékeres, hosszú kezeit tartotta az ágyéka elé. Fel akart ugrani, hogy utána nyúljon, mert ilyen heves hirtelenséggel nem is kívánta még soha, de ülve maradt, és mindjárt nagyon józanon megállapította, végzetesen romlanak az idegei. A házasságuk első évében történt meg utoljára, hogy Ilonka levetkőzött előtte, azóta már nem is kérlelte, de most, ma, ezen az éjszakán, úgy lesz, nem törődik semmivel, könyörögni fog, kétségbeesetten, mint egy gyerek, ha nagyon vágyódik valamire, és az asszony rá fog mosolyogni, és kitakarja a melleit. A gondolattól megfeszült a teste, a fülei kezdtek zúgni a váratlan izgalomtól, alig hallotta a lépcső tetejéről lefelé tolakodó riadt hangot, doktor úr, az istenért, az utcán... a nagyságos asszony...

Doktor úr! Rosszul van? Az öreg mondta, nézzem meg, hátha valami van, olyan furcsa volt az előbb. Int a kezével. Semmi. S megint hangok, az ügyészé, ahogy mondja: mikor a vádlott megtalálta az áldozatot

koponyalövéssel a földön fekve, érthető megdöbbenésében az első pillanatban cselekvésképtelen volt. De az asszony még akkor élt, és ha orvosi szempontból menthetetlen volt is, közbe kellett volna lépni. A vádlottnak félóra állt rendelkezésére, de ezalatt sem tett semmit.

Hideg hang. Egy ügy, amit jogi szempontból tisztázni kell. Félóra. Addig azt hitte, néhány másodperc. Doktor úr, az istenért, az utcán . . . a nagyságos asszony . . . Ült bambán, a vágya nem ernyedt, az éjszakát érezte testében még mindig, ezt a most közeledő éjszakát, amikor Ilonka megmutatja magát. Tessék jönni gyorsan, édes istenem . . . Indult, derékban hajlott testtel, fel a lépcsőn, ki a hűvös kapualjban, ki az utcára, a megint pattogó golyók között, mint a tébolyult, húzta az a világos folt, ami Ilonka volt, öklendezett, ahogy felnyalábolta.

Igyon egy kis konyakot, doktor úr, attól jobban leszz. Lehívok valakit az egyes belosztályról. Gerencsér emelgeti. Egy mozdulattal eltolja magától és tiltakozik. Nem érzi a karjait. A súlyt sem, Ilonka testének súlyát, ahogy viszi a ház felé. A liftet, liftet, kiabálnak a kapu alatt. Nincs, nem jó. Mikor kell, mindig rossz. Ezt félelmetes pontossággal érti, minden jelentéktelen részletet, azt is, ahogy összevesznek a lift miatt. Megy fel. A fordulónál megint érti, szegény asszony, ennek már nem fog fájni semmi. Tudja, nagyon rosszul éltek. Minden szót felfog. Panaszkodott? Á, nem olyan asszony volt ez szegény, de az ilyesmit látja az ember. Most is, hogy elrohant, pedig mondtam neki, ne menjen, nagyságos asszony, lőnek. Kifutott. Aztán tessék. A rendelőbe viszi, az ágyra, a fehér viaszosvászonra. Feltépi rajta a ruhát. A kibuggyanó melleit nézi dermedten, s az éjszakára gondol. Kinn újra böfögnek a puskák. Mint egy lány. Szűz-erős a teste, a remegő, kemény mellek. Bontja

tovább a ruhát, s magyarázkodik némán, hogy miért teszi. Hozzáér, s rémülten figyeli magát. Ilonkán végigfut egy rángás. Fejek az ajtóban. Férfiak, az asszony meztelen testét nézik. Őrjöngve kergetné el őket, de alig ad hangot. Mentőt hívjanak. Valaki a telefonhoz lép. Nézi az összetört tárcsát. Ácséknál működik, mondja az ember, a nevét se tudja, eltűnik a többivel együtt. Véletlen baleset... fehérvérűség... Gyakori eset. Nem is tudja miért, betakarja az asszonyt. A táskát kapja fel, az orvosi táskát, kotor benne, de nem oda néz, hanem most megint az asszonyra. A nyakát nézi, a merev, kifeszült inakkal. Mulasztott volna el valamit, hogy veszekedni lehetett volna vele. Soha semmit. Kötelességtudó volt. Rosszabb. Nála a dolgok uralkodtak az emberen. Szép teste van. Milyen ritkán vette ő ezt észre. A függönyből szakít le egy csíkot a kötözéshez. Mégis meg akarta könnyíteni az ő dolgát? Elment volna? Vagy Lacihoz indult? Áll megint szemben az ággyal. A házat megrázza a hirtelen robaj. A takaró lecsúszik Ilonkáról, árnyékok remegnek a testén, sötétes foltok. Ablak csörömpöl, a levegő falhoz nyomja. Itt maradok én is. Kihátrál a szobából, még nézi a sötétes foltokat. A lépcsőházban rohan. A pincelejáratban emberek, ő meg velük szemben, a kezében lóg a függöny fehér csíkja. Meghalt? Most döbben rá. Nem tudja, hogy él-e még. Hallgat. Higgyenek amit akarnak. A bíró fahangja. A körülmények rendkívülisége... felmentjük...

Ilonka nyakán a merev, feszes inak. S a melleiről lecsúszik a takaró. Nézi, mereven, tébolyultan.

Na, ezt a kis konyakot, doktor úr, na, mégis igya meg. Kis múló rosszullét, a melegtől. Rémes ez a hőség. Ilyenkor strandra kéne menni inkább. Még ezt megissza és bólint. Visszazökken a heverőre, amikor Gerencsér

mögött becsukódik az ajtó. Mi volt az az utolsó néhány szó, amire ő már nem figyelt oda? A képtől szeretne szabadulni, amit most kívülről lát s undorodva. Áll Ilonka fölött, hozzáér, az ujja hegyén érzi a feszes bőrt, és nem gondol rá, él-e még. Gyurit is látja, egy fehér fal előtt áll, és meghökkenten nézi őt ott a haldokló mellett. Beszél, anélkül, hogy a száját kinyitná. Cserbenhagytad. Magadat féltetted. Most Klári is hirtelen. Felhúzott térdekkel ül az ágyban, olvas. Jó, hogy nem néz errefelé, gondolja. Torz görcsbe rándul az arca, üvöltene, nem így volt, nem így. És a kezében összeroppan a vékony pohár. A konyaktól ragacsos lesz a keze.

4

Vonat suhant eléjük. A déli gyors. Kijönnek néha ide az állomásra, minden különösebb cél nélkül, ahogy Pali szokta mondani, emberlátni. Nézik az ablakokon kibukó fejeket, s megpróbálják kitalálni, ki miért jött, hová igyekszik.

Néhány hete még úgy érezte, különös dolog ez kettőjük között, és valamelyest szégyenkezett is miatta, hogy talán csak a fiú sorsának, helyzetének rendkívülisége tartja őt fogva. A kíváncsiság. Eleinte gyakran mondta Vincze Pali hívására, még otthon, Pesten, hogy nem megy el a találkozóra, nem ér rá, de közben egyre érezte, hogy nem a dolgai tartják vissza, hanem ez a megfoghatatlan szégyenkezés. Vizsgálni, figyelni egy embert, mint valami kísérleti állatot, hogyan viselkedik, beoltva egy szörnyű szérummal, a félelemmel. Szégyenkezett, mert az érdeklődés így támadt valóban. De már nem a külön-

leges eset érdekli, nem a beteg állapota, hanem az ember maga, hunyorgós mosolyaival, nehéz sóhajaival, újabban látott lobogásaival, a nagyon széles vállaival, kicsit hadaró, erősen fegyelmezett beszédével. És a mohósága, ahogy a szerelmet hívja, meg az éveket, az ezután érkezőket.

– Nézd csak, Mária, odanézz!

Érzi, hogy a fiú ujjai belevágnak a karjába.

– Ott, a második kocsin.

Odapillant és megdermed. Fóti. Ott áll, néhány méternyire tőlük, a vagonajtóban, s őket figyeli. Mi van azon az arcon, riadalom, kérlelés, gúny?

– Odamegyek.

Nem ismeri még ezt a hangot. Parancsoló. Te maradj itt, ami most következik, ahhoz neked semmi közöd. Nem mer a fiúval menni, csak áll, nézi őket. Fótit is, amint lép le a vonatról. Mit akar Pali ettől a szerencsétlentől? Úgy beszél róla mindig, mintha megölte volna. Mintha Fóti hideg fejjel s kegyetlen közömbösséggel tűt szúrt volna a szívébe. Hiába próbálta megnyugtatni Palit, hidd el, nem tehet róla, ha más orvos van a helyében, az is így beszél, talán kíméletesebben, de gondolj rá, hogy ő mit állt ki . . . a felesége, hiszen tudod . . . elmondtam. Ezt nem értheted, válaszolta ridegen a fiú. Egyszer szembe kell néznünk. A rossz szememmel belenézek az arcába.

Nem értette a gyűlöletét. Nem illett ahhoz a képhez, amit a fiú rajzolt csendes szavakkal régi önmagáról.

Huszonhét évet élt, és észrevétlen maradt. Albérletben lakott egy régi pesti házban, pontosan fél hétkor kelt mindennap, forró, fölös tejeskávét reggelizett, amit a háziasszonya tett be a faragott, nagy ebédlőasztalra, mindig ugyanazon a színevesztett fatálcán. Vasárnapon-

ként egy közeli étkezdében ebédelt, húslevest, pörköltet, s ha még foglált volt a sarokasztal, amikor érkezett, sétált az utcán egy negyedórát. Minden pénteken moziba ment, az utolsó előadásra, hetenként háromszor kártyázott a barátaival. Két szeretője volt húszéves kora óta, az egyik tavaly megszökött, Californiából írt búcsúlevelet egy színes levelezőlap hátán. A lapon vörösre festett, tolldíszes indián állt, mellén összefont karokkal. Azóta a másikhoz járt fel, de sohasem érezte igazán jól magát nála, mert nem tud és nem szeret beszélgetni, pedig a lány, ahogy ernyedten magára húzta a vékony takarót, gyakran biztatta, beszélj valamit, akármit, olyan szép hangod van. A lányt különben Erzsinek hívták, de tőle már az első verejtékes éjszaka azt kérte, nevezze Böbének. Neki jobban tetszett az Erzsi, de azontúl sohasem tévesztette el, ahogy általában pontosan, szó szerint teljesített mindent, amit mások kértek tőle. Gondolatok nélkül élt, és sohasem unatkozott. Megszokta még gyerekkorában, hogy ne figyelje az embereket, a környezetét, mert ha figyel, akkor ítélkezik is, és neki nem volt joga ítélkezni. Korán egyedül maradt gyerek volt, a tanítóék nevelték, ők vették magukhoz, amikor az apja katonának ment. Míg kisebb volt s kedves, addig szívesen tartották, de amint meglátták benne a kamaszt, egyszerre teher lett, idegesítő és idegen. Már szabadulni akartak tőle, helyet kerestek neki Pesten és valami rendes foglalkozást is, amiből hamarosan eltarthatja magát. Jók voltak hozzá, és neki nem volt joga ítélkezni felettük. Idegenek. Annyit tettek érte, talán többet is, mint amennyit idegenektől el lehet várni. Az apja nem került elő, senki nem tanította ítélni. Csak arra tanították, hogy élni kell, ez törvény, s arra, hogy ne avatkozzék mások dolgaiba, még gondolatban sem. Nem gondolkozott hát,

és nem unatkozott. Élt, mert ez volt a törvény, s hogy élhessen, pontosan teljesített mindent, amit mások megkívántak tőle.

Építész lett, nem is építész még igazán, csak olyan építőmester-féle, a Várban dolgozott, s néha megjegyezte szomorkásan, bár igazában mindenfajta lényeges érzelem nélkül, hogy mire ez az építkezés befejeződik, addigra szépen, csendesen ő is végére ér a maga pontos jelentéktelenséggel elrendezett életének.

Ilyen ember volt addig a napig, amíg Fóti doktor kopogós, hűvös hangon azt nem mondta neki, hogy vagy megoperáltatja magát, vagy meghal. S ha megoperálják megvakul.

Azt a pillanatot Mária jobban ismerte már, mint ő maga. Látta is az akkori arcot pontosan. Fiatalabb volt, mint ez a mostani, nem fél évvel, többel. Nem is fiatalabb igazán, hanem egy más emberarc, amelyen egyszerre, elhatárolhatatlanul jelent meg az értetlenség és a riadalom, az addigi élet érdektelensége s az a kényszerű, kellemetlen érzés, ami megüli az elhatározásokhoz nem szokott embert, ha egyszer döntenie kell. S valami még, az egyszerre megérzett életakarás. A maga addigi életének megítélése is. Sokszor kérdezte Palit, mire gondoltál abban a pillanatban. Sohasem tudott rá válaszolni. Ha mondott mégis valamit, legfeljebb annyi volt: úgy emlékszem, azon töprengtem, képes lennék-e én is ilyen érzéketlenül közölni bárkivel, idegennel, az iszonyú ítéletet. Elképzelhető, gondolta a tétova feleletre Mária, elképzelhető, hogy az ilyen végső és ritka percben az ember legelőbb nem is magára a dologra figyel, hanem a körülményekre, a mellékesre. Hát abban a pillanatban nem volt-e közömbös Pali szempontjából, hogy miként viselkedne az orvos helyében ő maga, a halálraítélt?

Ilyenformán látta Mária azt az arcot, a Pali arcát, az iszonyú közlés pillanatában. Rajta a rémületet és a búcsút az eddigi óraműélettől, a kezdődő felismerést és válaszra való képtelenséget. Egy éjszaka ébredő, izgatott vágyakozásában lerajzolta azt az arcot, s a rajzot rejtegeti a fiú elől, mert lázzal, mámoroson csinálta, és döbbenten nézte azután sokáig ő maga is. A kép félelmetes volt, torz is, de közel jár ahhoz, hogy megfogalmazza a megfogalmazhatatlant.

S most mintha az az arc nézne Fótira, ott a vonat mellett.

Áll a forró levegő felettük. Elmossa a határozott vonalakat. Csak az arcokat látja. Fóti valamit váró, már könyörgő arcát. S Paliét, a megfeszülő izmokkal. A fiú a kezét emeli. Meg fogja ütni. Odafutna, hogy lefogja, de nem képes mozdulni. Fóti beszél, mond valamit, Pali sem hallhatja, a vonat sípol, mégis leengedi a kezét, ugyanolyan lassan. Ő is szól, préseli ki a szavakat a fogai közül. Megfordul azután, s magára parancsolt közömbösséggel visszaballag őhozzá, belékarol, s a kavicsokat rugdalva megy kifelé az állomásról.

Mária a kijáratnál egy pillanatra visszanéz. Fóti a meginduló vonat lépcsőjén kapaszkodik. Őket figyeli mereven.

A szállóbeli szoba ajtajáig nem beszélnek. Csak ott mondja Mária, gyere be hozzám. Kávét főz a kis gépen, a gőzt lesi, ahogy kiperdül a főző oldalán.

– Mit mondtál neki?

– Nem találtam az igazi szót.

A fiú felé fordul hirtelen. S ahogy nézi Pali semmibe dermedő tekintetét, érzi, hogy párás lesz a szeme. Még nincs túl a próbán ez az ember. Már nem romlik tovább a szeme, már mindenki hisz benne, hogy élni fog, de ő

maga még nem él egészen. Nagyon fiatal és nagyon érzékeny. Meg kell szoknia új önmagát. Huszonhét éves. Tízzel kevesebb nála. Most született mégis. S milyen öreges, éppen mint az újszülöttek.

Már színekre gondol, s hogy egyszer majd olajjal fog dolgozni. Pali akkor majd ott lakik nála, s egy reggel álmos szemekkel néz ki hozzá a hálókamrából a műterembe. Ő meg az átdolgozott éjszakától fáradtan mutatja az új képet, az igazit. Nem csinál akkor már rongybabákat, festeni fog mindig. És Pali nem érti majd a képet, s ő rajongva magyarázza, hogy azon a képen ez a mostani pillanat él. Már látja a kép vázlatát, egy nőt, amint melléhez emeli a gyereket, de a gyereknek kemény, borostás férfiarca van. Címet is adott: Asszonygondolat. Különös, eddig sohasem érezte pontosan, hogy a művészet titka: fennhangon, a nyilvánosság előtt kimondani olyan dolgokat, amelyeket különben az ember önmagában is csak félve, s óvatosan fogalmaz meg. Asszonygondolat. Nem érted, kedves? Azt mondom, hogy a férfiak élete mindig az asszonyi erővel függ össze. Kapaszkodj belém, jó erősen. Egyszer elmégy, tudom, de addig... Addig én is... nekem is... Későn, talán kicsit későn kezdődik minden, de jó, így is jó!"

– Nem találtam az igazi szót!

Hagyd már azt a szerencsétlent. Az ő élete véget ért. Nem ismeri a színeket. Te pedig látni fogsz, a fénytelen szemeddel is látni fogod a színeket. Mert valakit, ha csak percekre is, de boldoggá tettél. Körülötte minden kihűl, és elveszíti a színét. Ne gyűlöld. Büntesd azzal, hogy boldog vagy.

De nem mondta, csak nézte a fiút, ahogy fáradtan ül a fonott karosszékben. Szétnyílt fürdőköpenye alól kivillan barna, sima lábszára. Oda kell menni hozzá, odaku-

porodni a lábai elé, simogatni. Milyen lomhán, nehézkesen hajol fölé, hogy belecsókoljon a hajába. Nem kívánná?

Kinn az úton, a szálló előtt motorosok veszekednek, s a szomszéd szobában ágy nyikorog.

– Éjszaka kimegyünk a vízre.

A csendet keresi. Milyen szerelmesen tudja bámulni a tavat.

– Lerajzolod nekem, jó?

Mintha azt kívánná férfi a szeretőjétől, hogy egy másik nőt dicsérjen rajongva. De megteszi. Most már igen. Addig félve rajzolt. Hogy elárulja magát, attól tartott mindig. De most már így kell mindent kimondani. Szerelmet, féltékenységet, nyugalmat, utálatot. Igen, azt az utálkozó éjszakát is, Fótival. Pedig valamikor azt hitte, hogy szerelmes a férfiba. Legalábbis kívánta. De akkor megérzett benne valami tisztátalant. Nem is tudta soha pontosan, hogy mi ez, csak érezte, elárul, el fog árulni, mindenkit elárul, aki bízik benne. Nem feltétlenül gonoszságból. Inkább a valóságos életre való alkalmatlanságában. Fóti maga panaszolta, hogy Gyuri a barátja, az az ügyvéd mindig effélét mond: alkalmatlan vagy, öregem, erre a most megkívánt életre alkalmatlan. Pontos meghatározás. Talán egyszer még ezt az alkalmatlanságot is lerajzolja. Voltaképpen szánnivaló ember Fóti is, a maga iszonyú terheivel. Néha figyelte az arcát s egy kis bemetszést a szája mellett, ami egyre mélyebb és láthatóbb lett. Mások talán észre sem vették, vagy az öregedés jelét látták ebben, de az ő szemében ez a csak baloldalt mélyülő ránc olyan torzzá tette az arcot, mintha szél ütötte volna. S mégis, most, ahogy ott a vonatnál látta, mintha emberibb lenne ez az arc, mint azelőtt. A félelem bujkált a mélyülő bemetszésben, a

menekülés vágya. Félelemránc. Ha egyszer mégis megrajzolja Fóti mostani arcát, ez lesz a kép címe: Félelemránc.

– Mit mondasz, kedves.

Úgy látszik, kimondta félhangon. Milyen hűvös bőre van Palinak. S milyen mereven ül itt fölötte a fonott széken. Erőtlenül simogatja a fejét. Még nem él egészen. Fél év múlt el azóta, a látása nem romlik tovább, de még mindig nincsen túl a döbbeneten. Talán nem is lesz egészen élő sohasem. Pedig teli van akarásokkal. Otthon is, mindennel törődik, mindenért izgul, néha éjszakákat tölt kinn a Várban, tanulja a műegyetemi anyagot, csak úgy, magának. De ha ketten maradnak, ha a maga életével zárják össze, látni, hogy nem él még egészen. Nem mer szeretni. Pedig arra termett. Ha vékony ujjai tétován végigfutnak az ő testén, érdes lesz a bőre az izgalomtól... Gondolni kell arra, valami ellenállhatatlan kényszerrel, napközben is hányszor kell arra gondolni, ahogyan szeret. A régiek mondták így, talán az egyiptomiak, hogy a férfi és a nő összeteszik fejüket, lábukat. A teljes eggyéválás. Néha megijed attól a részeg ájulattól, amit olyankor érez, ha Pali mellékfekszik. Az utolsó idő lenne ez már, az utolsó, tébolyítóvá növekedett vágyak? Vegye le azt a köpenyt. Úgy érzi, mintha kiáltana. Dobd le azt a rongyot. S remeg a keze ahogy kibontja magán a fürdőruha pántjait.

Pali mozdul. Fáj a keze nyoma a vállán.

Hajó bőg kinn a vízen. A párás melegtől elmosottá lesz a tárgyak képe, s ő érzi, hogy gyöngyözik a bőre. Pali a verejtéket csókolja róla. Az ágy mellett térdel, amin ő fekszik, száraz, cserepes szája mintha fel-felhasítaná testén a bőrt. Aztán áll fölötte, és nézi, és a szemeinek most megint ereje van.

– Szeress!

Úgy súgta, olyan zokogó hangon, s akarta, hogy ne legyen semmi már körülöttük, azok a szemek ne lássanak semmit, csak őt, amint vergődik, s mutatja magát. Erezte, ahogy a mellei megfeszülnek a fiú puha csókjai alatt. Megalázkodni, szolgálni. Széttárta térdeit, s felcsukló sírással vágta körmeit a fiú hátába. Vörös és fekete foltok úsztak fölötte, aztán mintha vihar lett volna, villámok és nyirkos eső. De ez is olyan különös, ez a meleg eső a felvillanó fényekkel. Zuhan. Távolról mintha egy hang hívná még, gyere velem.

Csend volt soká. Aztán egy felparázsló cigaretta fényénél Pali valami nagyon furcsát mondott, rekedt hangon. Ő ezt is még távolról hallotta, s mintha az újra felbőgő hajókürt el akarta volna fedni a szavak értelmét. Milyen közel van egymáshoz a halál és a szerelem. Ha akarok, most mindenről le tudok mondani, mindenről, ami még ezután jön.

A falon megnyúlik az árnyék, kis ropogásokkal szürkül odakinn. Percek teltek el vagy órák, az idő bomlik és összeszűkül, az élet egy pillanattá lesz, s abban a pillanatban minden elfér. Érzi a fiú hangulatait. Ahogy elmerül a nagy hallgatásokban, ahogy „szoktatja szívét a csendhez". Nem szabad szólni most, kérdezni, hogy boldog-e. Egyedül akar lenni. Hallgatni kell, amit mond, s engedni, hogy szomorú legyen a csodától. Mert szomorú lesz tőle, ha csoda volt igazán, szomorú a megragadhatatlan pillanattól, szeretné odakötözni magát ehhez az idővel nem mérhető villanáshoz. Vajon látja-e a színeket is? Mert ha valahogyan elmondható ez a pillanat, csak színekben. S még úgy sem sikerült senkinek igazán megidézni az ölelkező testek lázát, a szédülések s a mindent felejtés perceit.

– A nők nincsenek barátságban a halállal.

Élni szeretünk, mondja rá hívón és vágyakozva. Egy dallammal ébredni, és örülni azután is mindennek, a fénynek, az esőnek, egy szemvillanásnak, titkos kis jeleknek, jó ízeknek, kötelezettségeknek és mások örömének. Annak még inkább, mint a magunkénak. De ezt már inkább csak gondolja, s az árnyékot látta megint a falon. A fiúét, ahogy mozdul lomhán felé.

– A férfiszerelem önzőbb és mégis tartózkodóbb.

Miért? Mert nem hisz a tartósságban. Mert nem képes újraélni. Hogy megnőtt ez a kedves arc. És zsibbad megint a világ, nem érezni méreteit, egy furcsa mosollyá zsugorodott minden, egy borzongató mosollyá, aztán már csak szemekké. Látlak, kiáltja magában, és te is látsz engem. Szeretlek, te, minden mozdulatodat, mindent, ami te vagy, a fájdalmaidat is.

Beszélj, beszélj még, mondaná neki, áruld el magad, találj új szavakat arra, hogy szeretsz, vagy ismételd a régieket. Beszélj arról, kiket szerettél eddig, mondaná, ha volna ereje megszólalni, de csak az árnyékot látja újra és a merev, követelődző szemeket, amelyek gátlástalan őszinteséggel mondanak el mindent, amit a fiú szavakkal tán soha el nem mondana, s ő szégyenkező örömmel érti a ki nem mondott vágyakat. Most halkabb az öröm, a vörös és fekete foltok csak felvillannak távolból, aztán Pali arca nő megint eléjük fáradt, kedves mosolyával.

– Boldog vagyok.

Nem tud új varázsigét, de mindig más hangon mondja ugyanazt, erővel olykor, vagy mint most, valami napfényes megnyugvással. És egyre kisebb lesz az arca, az ő melleihez szorítja, ő pedig felemeli és felmutatja. Ahogy így áll, karjára emelve a fiút, a világ előtt, látja,

hogy sokan állnak előttük, és mosolyognak rajta. Hangok. De hiszen ennek a gyereknek férfiarca van. Furcsa kép. Ezek a mostani festők nem tudnak rajzolni. Valami nő csinálta. Bolond címe van, Asszonygondolat. Ő kilép a képből, az emberek elé, és beszél nekik Paliról, a férfiakról, akiknek életében minden elhatározó pillanatban felködlik egy női arc. Az emberek, akikhez beszél, nem csodálkoznak azon, hogy ő kilépett a képből, türelmesen hallgatják, válaszolnak is valamit, de mintha nem volna hangjuk, ő csak zúgást hall és hajókürtöt. Nézi a többieket, akik lassan egyetlen árnyékká mosódnak, az árnyékból Pali lép ki, vörös és fekete foltokat visz, indul valamerre, vissza sem néz. Utána akar kiáltani, de már neki sincs hangja.

– Mi bajod, kedves?

Hát nem ment el, itt van vele, mellette.

Válaszolni kellene, hogy semmi már, hogy nincsen semmi baj. De nem szól. Olyan jó érezni, hogy aggódik érte. Még itt van. Érzi a testét. Újra átforrósodik, ahogy ő tétován megsimogatja. Milyen furcsa ez. Talán még mindig úgy hiszi a fiú, hogy elvész sok év az életéből, s mintha ezeknek az éveknek minden férfiakaratát most élné meg. Alig érteni, ahogy zihálva mondja, erőt akarok az élethez. Egy pillanatra látja megint az álmot, ahogy az árnyékból kilép a férfi, s indul valamerre, anélkül hogy visszanézne. S ő már nem kiált utána. Tudja, hogy így lesz egyszer, de távol, a szerelem eksztatikus perceivel mért időben. Holnap vagy tíz év múlva. Nem kiált. Ez a fiú olyan messze jár, ameddig az ő hangja úgysem ér el.

Csak két szűkre húzott, hunyorgó szem, csak két gyűlölködő villanás. Én nem tehetek róla, ismételgette magában, ahogy a tibeti imamalom kereplője kíséri a szavakat. Meg nem történtté tenni mindent. Mintha ezt az egészet egyszer már átélte volna, s akkor sem tudott mást mondani soha. Én nem tehetek róla. Úgy kapaszkodott az értelmüktől lassan elszakadó szavakba, mint azok ott a hegyek között az imamalomba. Om mani padme hum. Csak mert mondani kell valamit, ha az emberre rávillan az a két szűkre húzott, gyűlölködő szem. Nem úgy történt, semmi sem úgy történt, ahogy az emberek később megfogalmazták. Vincze abban a percben Ilonkára hasonlított. Megkereslek, akárhol vagy is... még nem végeztünk... Képzelődik. Talán nem is ezt mondta. Inkább azt, ne féljen tőlem, doktor, tudom, hogy maga nem tehet róla. Ő mégis fél. Gyáva vagy. Mindig... szöksz minden elől. Ilonka sziszegő hangja.

De hát menni kellett. El az emlékezés kényszere elől, az összesúgó, sunyin szánakozó emberek elől, el abból a Meredek utcai házból, ahol olyan véglegesen egyedül maradt. Miért? Miért éppen neki nem bocsátanak meg semmit az emberek? Mit akarnak éppen tőle? Miért benne akarják büntetni az összes, az el nem követett bűnöket is. Senki nem tehet arról, amilyen.

Megkínálhatom magát is? Csak int, nem. Azok isznak, Pest óta isznak, nagy nevetésekkel. Bátran, emberek, Füredig kitart az öt liter, ott majd megtöltjük. A resti vezetője jó komám, pontosan tudja, melyik vonattal jövök, kihozza a kocsihoz a másik demizsont. Mindig így szoktuk. Miért nem iszik, uram? Ez jó bor, elhiheti, nincs ebben egy csepp víz sem. Nem, nem iszik, borzong a

bortól. Hát mit iszik, ha szomjas lesz, vizet? Azt is lehet, igen, a hideg vizet, az jó friss. Honnan tudod, húsz éve nem ittál vizet. Emlékszem rá. Megint felnevetnek.

Az imént ott Almádiban, az állomáson... Mária. Derűs, nyugodt arc. S mintha kis ámulatok suhannának át rajta. Előbb csak őt látta, s azután Vinczét is mellette. Együtt élnek, hallotta. Ahogy felvillant alakjuk ott a sínek között, megérezte körülöttük a boldogságot. Egy pillanatig akkor arra gondolt, hogy valami keveset jóvátett abból, amit ellenük akaratán kívül elkövetett. Hiszen általa ismerik egymást. Jóvátett? Tulajdonképpen nekik kellett volna valami bocsánatkérő szót szólni. Mert nem tudják eltitkolni a csodát, ami velük történt. S neki már nem lehet belépni abba a világba, amibe ők élnek. Csak köszönni akart s megmondani Vinczének, hogy most már nyugodjon meg végleg, bizonyosan rossz volt a diagnózis. De ahogy a fiú odalépett elé, megdermedt. Megkereslek, akárhol vagy is... Még nem végeztünk... Talán egyszerűbb is lenne. Nem látná többet azt a képet, önmagát, ahogy áll Ilonka kitakart teste fölött, hozzáér, az ujjai hegyén érzi a feszes bőrt, s nem gondol rá, él-e még. S ha mégsem jön Vincze... Egy kis házban élni, közel a vízhez, gyümölcsfák között. Hajnalban átszemez egy-egy almafát, este kiül a vízpartra, éjszaka régi könyveket olvas. Egyedül lesz azzal az emberrel, aki semmit nem kér számon, s tudja, hogy nem úgy történt...

Nem gondolta meg magát, uram, még van egy kevés bor. Az utója a legjobb. Nincsenek még elegen? Mindenáron be akarják venni. A társaság kedvéért. Egy néhány órás úton sem tudnak egyedül lenni. Nem ismerik a magányt.

Igen, orvos vagyok, de csak késsel dolgozom. Talán

ingerülten válaszolt, hogy úgy elcsendesedtek körülötte. Ezt gyakran érezte mostanában, hogy ha megszólal, kihűl, megdermed körülötte a levegő. Minek szólt hozzá ez a vörös képű, kövér ember. Semmi baja. Persze hogy fáj néha a feje, ha megiszik naponta négy litert. Az egyedül maradt emberben előbb-utóbb megérzik a szétáradó hűvösséget. Pedig nem kellene egyedül lenni. Klári. Ködalak. Nem is volt igazán. Csak ő találta ki magának. Miért mentél el? Akkor kérdezte, néhány hete, mikor Szentmiklósra készült. Egész délután ott állt az óbudai kis ház előtt. A túloldalról leste az ablakot. Klári kinézett néha, látta őt, nem jött le. Valami bolond dolgot kellene csinálni, hogy ráfigyeljen. Leült a világos ruhájában a járdaszélre, ennyi telt tőle. Ennek valami baja van... á, csak részeg... nem szégyelli magát, fényes nappal... Közömbös hangok a háta mögött. Aztán Klári a kapuban. Jött felé, ő nem mozdult. Állj fel, nem szeretem a feltűnést. Vidékre megyek, ott senki nem tud semmit, gyere velem. Meglátod... De aztán ígérni nem tudott semmit. Állj fel, így nem lehet beszélni. Szűk utcában jártak. Gyere velem. Hagyjuk ezt. De miért ne, miért nem lehet. Tudom, hogy egyedül vagy, és mi nem voltunk rosszul egymással. Élhetsz mellettem, ahogy akarsz, csak tudjam, hogy ott vagy. Klári makacsul hallgatott. Már akkor ő is. Hát hogy lesz ez? Forgóhinta a domb alján, a házak mögött. Maszatos, szőke kölyök kiabál, Klárika néni, tessék fölülni, egyedül nem megy velem. Lila melegítős mutatványos, nyakában fekete kendő, rövid haja előrefésülve a homlokába, még nincs harminc, lapos tekintetével megméri őket. Üljön fel, szépasszony, megtolom. Emberismerő. Ezek nem tartoznak össze, látja, meg lehet kockáztatni a viccet. Mehet. Az ember nekifeszül, trappol körbe, mint a nyom-

tató ló, ő meg áll az egymást kergető kocsik mellett, s csak azt érzi, hogy most nevetséges.

Ahogy becsukta maga mögött az ajtót, még mindig hallja a nevetést. A folyosón hűvösebb van. Most bizonyosan megtárgyalják őt odabenn. Minden mögötte becsukódó ajtón túl róla beszélnek. A kórteremben is, akkor, aznap, amikor megmondta Kerényinek, hogy elmegy. Asszonyhangok. Ez az a doktor, ugye? Aki a feleségét... Hozzám ugyan nem fog nyúlni. Inkább ne operáljanak meg... Felmentették... Az nem jelent semmit, tudja, hogy van az ilyesmi, ügyvédi csűrés-csavarás. Annak a szegény asszonynak biztos így jobb, képzelheti, hogy viselkedett vele, ha még akkor sem akart segíteni rajta... Állt az ajtó előtt, és hallgatta a koppanó szavakat. Vissza akart menni, hogy megmagyarázza nekik. A kollégák arcát leste. Négyen álltak ott. Egyikük sem nyúlt a karja után, hogy elvigye őt onnan. Nem néztek rá, hallgatták a zsöngást, s azután, amikor csend lett odabenn, egymással beszélgetve indultak tovább. Őt nem hívták.

Klári még egy menetet fizetett. Mintha őt akarná boszszantani, de rá sem nézett, és az arca komoly volt. A fekete kendős röhögcsélt. Hát tessék, kérem, a második mindig jobb, mint az első. Minőségi menet, űrhajó a celli dombon... Körül senki rajtuk kívül, magamagát szórakoztatta. A házbeli gyerek süket áhítattal élvezte az utazást. Klári a semmit bámulta. A fekete kendős új szórakozást keresett. Kedves uram, próbálja meg, üljön rá, magának sem árt egy kis testmozgás... Elég lesz. A nő száraz hangjára hirtelen megáll a hinta. A fickó kedve, a motor, kikapcsolt. Már hátat fordított, zsebéből féligégett szivart halászott elő. Bácsi kérem, csak még egyet... tessék még egyet... Áramszünet van,

kisöreg. Az emberiség csalódott. A kölyök ijedten nézett a szivaros emberre, leugrott a hintáról, elszaladt. Miért nyomott akkor ő egy tízest az ember kezébe, és miért köpte az a szivart a lába elé?

Klári lábát nézte, ahogy a szűk utcán megint felfelé mentek. Gyere velem. Egyedül maradsz. Mintha ökörnyálon úsznának a szavak. Én nem érem be kevéssel, mondja Klári. Inkább egyedül... De nem mondok le arról, hogy találkozzam valakivel, akit... Mit akar? Nem tudja. Csak őt nem. Ha elítélik, most is hordaná be neki a tiszta fehérneműt. Hogy van ez? Még egy mondat, az utolsó ott a kapu előtt. Sohasem tudnám, hogy igazat mondasz-e, és ez elviselhetetlen. Már az emlékekben Klári is hasonlítani kezdett Ilonkához. El sem búcsúztak. Leveleket küldött neki, táviratot. Nem is a nőt akarta már, csak alkura kényszeríteni... Nincs válasz. Klári. Ködalak. Nem lehet legyőzni. Egyedül van, s mégis él. Mert nem éri be kevéssel.

Egy lány a vonatablakban. Lehúzná, kérem, ezt az ablakot? Nagyon meleg van itt. Meleg? Hiszen ő fázik. Köszönom. Állnak szorosan egymás mellett a nyitott ablakban. Néha a lányra pillant lopva. Ilonka lehetett ennyi idős, amikor először belépett hozzá a kórházi szobába. Vajon ismert-e már férfit ez a lány. Kijöttem, nem szeretem a hangos embereket. Milyen kedves hangja van. Miért nem nevet inkább velük? Kérdezi, hogy újra hallja beszélni. Könnyűszavú kislány. Hogy szeretne elmondani valamit, amivel tele van a szíve. Igen, szeret nevetni, de csak egyvalakivel. És hallgatni is, kettesben. Ő ezt sohasem érezte igazán. Talán nincs is ilyen, csak elhiteti magával az ember, mert szüksége van a hitre. Ilonkának próbálta elmondani egyszer, de megmosolyogta miatta. Pedig egyikük sem tudhatta az igazságot.

Egy hangosabb szó, ügyetlen mozdulat, néha csak egy meglazult fog – elmenni minden segít. Igen, még az is, egy meglazult fog. Egyetemista korában úgy hitte, szerelmes egy kolléginájába. Csókolóztak, s ő megérezte, hogy a lánynak mozog egy foga. Kínos zavarral gyorsan elbúcsúzott, s többet nem ért hozzá. Sohasem mondta meg neki, hogy miért. Mit követtem el, zokogta a lány, s ő a könnyektől még ingerültebb, utálkozóbb lett. Egy lazuló fog... Ilonka megrántotta a vállát. Mit példálózol. Az olyan érzés, ami ilyen apróságon megbotlik, nem létezett soha. A testiségnek, ha egyetlen dolog, mindent kell pótolnia. De ilyen tökéletes test nincs. S ezt olyankor mondta, egy ernyedt pillanatban, percekkel azután, hogy vergődött karjai között. Mindig józan volt az az asszony. Mindig józan és okos. Azon az orvosbálon is, amikor ő éjféltájban azt érezte, most úgy tudná szeretni, ahogy még soha, és könyörgött neki. A szomszédban lakott Horváth Sanyi, ő még a lakáskulcsot is elkérte Horváthtól, és könyörgött Ilonkának, hogy szökjenek fel oda. Az nem értette. Ízetlenség, maradunk még egy órát, aztán szépen hazamegyünk. Nem illenek már hozzánk ezek a butaságok. Hogy sajnálta ő akkor önmagát és az asszonyt. Valami elkezdődhetett volna akkor közöttük újra, valami mámoros, titkos viszony, amelynek semmi köze a házasság nyugalmához. Kis szédületek. Micsoda perverz ötlet, máskor ne igyál annyit. Még hallja a fölényes, hűvös hangot.

Maga nagyon szomorú ember. A lány egészen felé fordul, és fürkészi az arcát. Egy pillanatra kedve lenne elmondani. Zaj és rohanás. Füred. Na, az utolsó kortyot, mégis, doktor úr, az egészségemre. A kövér lötyögteti fülénél a demizsont. Jó, ha nem, hát nem. Nagyot kortyol, félretolja őket az ablakból, kiabál kifelé, itt vagyok,

Józsikám, hozd az üzemanyagot. Százast nyújtogat a fehér köpenyes ember felé.

A víz újra fut a vonat mellett. A túlsó part lilán, tisztán növekszik. Hol látta ezt a színt? Máriánál, a kacsaorrú kis kancsó. Egy falmélyedésben, úgy állt ott, mint kis kápolnák szoborszentjei. Sajgó szomorúság fogta el már akkor, ahogy azt a kancsót nézte. A színe is, meg az az esetlenség, a torz fölöslegesség. Maga orvos? Még mindig a lila partot nézte, gépiesen bólintott a lány kérdésére. Sok orvost ismerek, én is kórházban dolgozom, a konyhán. Mária szobája. A kacsaorrú lila kancsó. Most Vincze bámulja, talán éppen olyan elgyengülőn, mint akkor ő. Nem, nem igaz. Az a fiú csak mosolyog rajta, mint valami furcsaságon. Neki most mindig mosolyognia kell. Veszélyből szabadult. Vajon valóban örül-e az életnek? Mária bizonyosan. De a fiú, aki megjárta a mezsgyét? És megtanulta a gyűlöletet is?

Hová utazik, doktor úr? Nem mindegy? Megy valahová, ahol talán megtalálja a szemezésre váró almafákat, a horgászzsinórt, a békét, önmagát. Amikor ott a kórteremben összesúgtak mögötte az asszonyok, Gyurihoz ment. Olyan fáradtan, olyan nehéz léptekkel, mintha hónapok óta gyalogolna. Ülj le, megiszol velünk egy kávét. Gyuri barátságos volt. Megengedhette magának, nem titkolta egy percig sem, hogyan gondolkodik felőle. Megengedhette magának, hogy barátságos legyen. A felesége magukra hagyta őket. Mintha tapintatból tenné. Segítek, mondta Gyuri. Menj el valahová, vidékre. Ahol újra lehet kezdeni. Lehet nekem újrakezdenem? Gyuri itta a kávét. Vinczéről beszélt. Nem Ilonkáról, Vinczéről, aki boldog, mert megtanulja szeretni az órákat. A neki adott órákat. A hallból az üvegajtón át sárga fény hullott közéjük a sötétedő szobában. Sárga

kocka a padlón. Rugdalni kezdte, mint otthon a fürdőszobában. Rossz diagnózis volt. Mással is előfordul. Számodra egy út van, veled többé nem fordulhat elő. Elhiszem, a mostani környezetben zavart vagy, ideges. Azért segítek, hogy másutt megpróbáld. Elintézte az áthelyezést. De ott az alföldi városban por volt, fojtogató por. S az emberek olyan furcsán néztek rá. Három hét után újra ott ült a sötétedő szobában. Gyuri itta a kávét. Ha valaki hinne bennem... Ha Klári... Te kiben hittél? Miben hittél? Nyugodtan kérdezte Gyuri. Ő megengedhette magának, hogy nyugodt legyen. Nem mások néznek rád olyan különösen, te látod magadat velük. Megint ez a prédikátori hang. Türelmetlen lett. Segítsz vagy nem? Természetesen. De abban nem segíthetek, hogy ne lásd mások arcán... Ha nem látnád, nem is segíthetnék. Nem is akarnék. Napokig járt az ő dolga után. Keszthelyen várnak.

Keszthelyre megy? Én ott dolgozom. A kórházban. Látni fogja gyakran. Majd rá-ránéz, ahogy mosolyog, a fiút is látja majd bizonyosan, és irigyelni fogja őket, a lopott pillantásokért, a titkos egymásra-mosolygásokért, amelyekről csak ők hihetik, hogy titkosak, de nem is bánják igazán, ha más is észreveszi összetartozásukat. Őneki ilyen apró örömei sohasem voltak. Ő sohasem vallotta be, mindig szégyellte, hogy szerelmes a feleségébe. Megdermedt. Istenem, hogy elsápadt. Alig hallja a lány hangját. Milyen vakon él az ember. Ilonka. Felködlő szavak. Egy ideges, sírós este. Elmúlik az élet, megöregszem, és nem is éltem. Akkor egy pillanatra úgy gondolta, ő az oka. Mert igazában semmivel nem tudott fizetni egy nekiadott életért. S kívánta abban a percben, hogy akadjon valaki, aki könyörög Ilonkának, aki le tudja gyűrni benne a tisztaság hűvös tartózkodását, aki

félórára elviszi magával a gondolkodás nélküli öröm világába, ahol mindent szabad, ahol nincsenek meggondolások. Ez a lány figyeli őt. Vajon látni-e valamit az arcán? Látni-e azt a riadt rádöbbenést?

A megnyíló ajtóban újra felcsattan a nevetés. Nem gondolta meg magát, doktor? Friss, savanyú íze van ennek a bornak. Látja, mégis rendes ember maga. Igya csak, ez jó gyomrot csinál. Tudtam én, hogy vágyik rá, csak nem akart leereszkedni közénk. Nem baj, na, igyon csak, mindjárt egyformák leszünk. Már csak ketten állnak itt az öreggel. A lány eltűnt. Az arcát keresi. Egy Rodin-szobor. Párizsban látta. Je suis belle. Sokáig nézte a szobrot. Férfi áll a kövön, a nő térdeivel kapaszkodik a vállán, csókolóznak. A helyzet, az arányok olyan valószínűtlenek, hogy az első pillanatban azt kérdezte, lehetséges-e. Aztán érteni kezdte, éppen a fizikai lehetetlenséggel idézi meg a szobor a szerelmi párharc megfoghatatlan mámorát. Fényképet hozott róla Ilonkának. Lehetséges ez? Másként kérdezte, mint ő önmagától. Nem a fizikai lehetségest kutatta rajta, inkább azt, van-e ilyen részegség. Megérezte a merev képen a hideg kő életszavát. Lehetséges ez? És nagyon szomorú vágy lappangott a szavaiban. Mert ez az asszonyarc nem az övé volt. Ezé a lányé inkább, aki talán majd egyszer maga is megtalálja a pillanatot. Lehetséges ez? Ilonka elment, s nem tudta meg, csak vágyott rá. Ha akkor . . . Ha azon az éjszakán . . .

Maga még csendesebb lesz a bortól, mint különben. Az öreg megint megkotyogtatta a demizsont. Na, viszek még egy keveset a többieknek. Szomjan ne haljanak.

Különös színe van a víznek. Zöld is, szürke is, s egyre változó, magát kereső. Órákig tudna ülni a parton, szívni magába a változó víz nyugalmát. Szerette Ilonkát.

Keserű felismerés. S talán ezt érezték meg benne más asszonyok. Klári. Hát ezért ment el. Meg azért, mert visszaérzett erre a furcsa dologra, hogy ő nem mer szeretni. Azt kiváltképpen nem, aki egészen az övé lehetett. A gyávaságát érezte. Az árulást. Nincs, már nincs senki, aki éjszaka égő szemmel lesné az ő nyugtalan álmát. És nincs senki, akivel Ilonkáról beszélhetne. László volt az utolsó.

Kerülte. Azóta kerülte, pedig László üzent is érte. Mit mondjon neki? Egyszer, véletlenül mégis találkoztak. Nem én vagyok az oka. Nem akartam, hidd el, nem akartam. Én nem tehetek róla. Mint a tibeti imamalom. László szótlanul nézte. Mondj valamit, kérlek, mondd, hogy elhiszed. Nem, nem hiszem. Megállapították, hogy ártatlan vagyok. Te magad is így gondolod? Most ő hallgatott. Sokáig, s azután felkiáltott, mert a másik nyugalma elviselhetetlen volt. Miattad történt. Hozzád indult. Értsd meg, te legalább annyira, mint én... Ilonka ember volt, és te nem tudhatod, mi az. Belőled hiányzik valami. László szavai. De mintha Gyurit hallaná, a tizennyolcezres törvényt. Belőled hiányzik valami. László üldözni fogja, gondolta akkor. Nem nyugszik bele a húga halálába. Hogy leszerelje, azt akarta mondani, én szerettem Ilonkát. De nem mondta, hogy ne növelje a maga terhét még egy hazugsággal. Csak azóta, csak mostanában tudja, hogy nem lett volna hazugság. Egyetlen embert tettél igazán szerencsétlenné, önmagadat. Az emberek éppen ezt nem tudják megbocsátani. Valahogy így mondta László, kicsit templomosan, keresetten, de ez volt az utolsó szó, és ő emlékszik rá azóta, mert igaz, tapasztalja, és egyre jobban megriad tőle. Kiáltozni kellene szünet nélkül, nem úgy volt, nem úgy...

Még mindig itt áll? Nem fázik? Gondos kis anyahang... Kendőt terített magára a lány. Pihés az arca. Puha, szőke pihék. Jó volna sokat beszélgetni vele. Elmondani neki a szobrot és Ilonkát. Nem azért, hogy válaszoljon, csak hogy hallgassa. Beszélni valakihez. Néha úgy érzi, hetek, hónapok óta nem beszélt senkihez. Nincs, aki hallgassa. Az emberek nem bocsátják meg, hogy szerencsétlenné tette önmagát. Igen, szerencsétlenné tette önmagát, akkor, abban a pillanatban már, amikor megfogalmazta magában legelőször, hogy Ilonka meg ő sohasem fognak megnyugodni egymás mellett. Rideg. Akadály csak az útjában. Nem akarja érteni az ő vágyait. Nem tud úgy élni, olyan szeszélyesen, ahogy ő szeretne. Erre gondolt azontúl is gyakran, és várta a pillanatot, amikor végre egyedül marad, és szabad lesz. Várta ezt. Akarta. S megint látja Ilonkát, ahogy áll az ablakban, és figyeli a felvillanó tüzeket. Egyedül maradt. Azóta kíséri a magány. Már ő többet nem takarja ki az asszonyok mellét? Klári. Az az éjszaka, amikor ő a sötétségről beszélt. És az utána következett esték, hajnalok. Nem fogja többé érezni a megremegő, sima asszonybőrt az ujjai hegyén, és nem fog mindennapi dolgokról beszélgetni senkivel.

Hosszabb időre utazik Keszthelyre? Úgy van, a kórházban fog dolgozni. Fóti. Doktor Fóti János. Hangosabban mondja, mint kellene. S figyeli a lány arcát. Milyen várakozó kedvességgel néz rá. Máris valamiféle összetartozással. S hátha képmutatás. Hátha ismeri a nevét, a történetét. Nem lehet... Ez másfajta. Ez az a fajta, akiről Gyuri gyakran beszélt. Aki ragaszkodik az egy emberhez, aki szolgál, aki nem tudja elrejteni a gondolatot. Aki tizenhárom évesen... Ha ez a lány egyszer bekopogna a szobájába. Hogy ne kelljen egyedül

maradni. Egyedül vagyok. Ezt megint hangosan mondja, de a lány csak mosolyog. Nálunk nagy társaság van, nem lehet unatkozni. Vajon ha tudná, akkor is fecsegne vele itt a vonatablakban? Vagy megijedne tőle. Egyszer úgyis megtudja. Min gondolkozik olyan nagyon, doktor úr? Megijedne tőlem, ha azt hallaná, hogy otthagytam a haldokló feleségemet? Sápadt a lány arca. Vörös folt a homlokán. Fél őrá nézni, mereven figyeli mégis. Fél, mégsem mozdul. Csak a kendőt szorítja a vállán. És a dobbenet sápadt vöröse már a halántékát festi. Miért ijesztett rá erre a lányra. Magyaráz. De nem úgy volt, nem igaz. Semmi nem úgy történik, ahogy később megfogalmazzák. Most olyan a lány arca, mint egy Modigliani-kép. Megnyúlt, eltört. Hallgatni kellett volna. Tört félarc. Ilyen arcok várják ezentúl mindenütt. S ő mindig beszélni fog. Mindig ugyanarról. S látni fogja a szavaktól megtágult szemek iszonyatát. Halkan dobban a lány lába a padozaton. Futna, ha nem félne attól, hogy ő utánales. Menekül. Rekedt nevetés. Isznak odabenn.

Megáll a csikorgó ajtóban. Egy kortyot. Érzi, hogy folyik a bőven ömlő bor a szája mellett. Lucskos az inge. Hirtelen-lett csend figyeli. A táska fenn a hálóban. Hogy inog ez a folyosó. Foglalt a mosdó. A másik kocsiban is. Az egyik fülkeajtó üvegéhez tapadva a keszthelyi lány vörös foltos arca. Ilonka szemeivel nézi. Gyűlölködőn. Végre, egy üres kocsi. Hol az a fiola? Milyen egyszerűvé válna minden, egy kis tűszúrás a lemeztelenített karján. Még az ajtóig el tudna menni. Ostoros hullámokat látna a dombok között előcsillanó vízen. Ilonka testét, ahogy ott fekszik kitakarva, s nem tudni, él-e még. Vörös hajában bujkál a láng. Tűz van, mindent befestő tűz. Érezné, hogy suhan, zakatol mellette valami. Éles hangok és puha csend azután. Még

éber egy pillanatra. Megállt a vonat. Jönnek, jönnek felé tésztaszínű foltok. Csupa egyforma, szánakozó, torz arc. Engedjetek. Engedjétek szemezni az almafákat...

Halkan csörömpöl a fiola a földön. Gyáva vagy, gyáva. Ilonka metsző hangja. Szöksz minden elől... Ha más megtenné helyetted... Önkéntelen mozdulattal berúgja az összetört üvegecskét a pad alá. Milyen egyszerű lett volna. Megint ember lenne, és sajnálnák. Talán még Gyuri is kipréselne a fogai között egy hazugságot: kár érte, lehet, hogy nem voltunk hozzá egészen igazságosak... Egyetlen mozdulat kellene csak, és ő béna, nem tudja megtenni. Ilonka emberismerő volt. Ha más megtenné... Még nem végeztünk. Vincze fénytelen szemei merednek rá.

Hát itt van, doktor? Mindjárt beérünk. Idehoztam a csomagját, nehogy elemelje valaki. A kövér megkocogtatja a füle mellett a demizsont. Na? Még van egy kicsi... Nicht – nicht. Ahogy kimegy, nyitva hagyja az ajtót. Kellemetlen kis zökkenésekkel megáll a vonat. Leszállás! Nyúlós hang lentről, de mintha a fekete kendős mondaná unottan, áramszünet, kisöreg...

A vonat mellett horgas, száraz öregember indul felé. Már látta ezt az arcot. Mintha már látta volna. Vártuk, jónapot. Igen, morog valamit. Vannak-e a kertben almafák? A vénember komor, nehéz szava megkapaszkodik benne. Igyekezzék beilleszkedni... Mit jelent ez? Idegen vagy te itt, János. Vajon annyiszor mondta ezt Ilonka, ahányszor ő hallja? Nézi a barázdált, fekete arcot. Hol látta? Mintha nem szakmabeli volna. Másutt találkozott vele. Nem is a vonásaira emlékszik, csak a változatlanságára. Sem kérdés, sem várakozás nincs azon az arcon. Csak a vénember makacs hite a maga létében. A hangja is... Mintha másra sem volna való,

csak megértetni az emberekkel: a hang létezik. Tessék, erre. Indulnak kifelé a sárga kavicson. A vonatbeli lány szalad el mellettük. Ahogy feléjük néz egy pillanatra, vörös folt a homlokán, megtágult szemeiben iszonyat. Hát mégis kimondták az ítéletet... Az öreg is észreveszi, s azt is, hogy ő megtorpan. Gyerünk, kérem, most már menni kell... S hosszabbak lesznek a léptei. Milyen egyszerű lett volna. Vajon eljön-e valaha Vincze? Igen. most már menni kell. A kavics ropog a talpa alatt, mint az összetört kis üveg. Alvajáró, mondja Ilonka, és ő sietni akar a nyugodt léptű öreg után, mintha futna már, érzi a saját súlyát görcsös lábaiban, s egy lépéssel mégis mindig a szikár alak mögött marad. Valamit mondani kellene, hogy nem úgy volt, hogy ő az éjszakát leste akkor... Nem hallja, hisz úgysem hallja. Százhúsz lépés. Számolta akaratlanul. A súlyos kovácsoltvas kapu mögött sűrűn nőtt bodza s egy-egy hársfa az utak mellett. Megjöttünk. Nem is mozog az öregember szája, úgy mondja. Sűrű a levegő a kert nehéz, kesernyés szagától.

– Az inge, nézzék az ingét, milyen fehér maradt. Furcsa.

– Csúszik az út.

– Engedjék oda a mentőt!

– A sofőr az oka.

– Mért a sofőr. Ez megy mint egy részeg, a kocsi elé ugrik, de maguk szerint mindig a sofőr az oka.

– Hogy maradt ilyen fehér az inge?

Ahogy felemelik, testének nyoma ottmarad a fagyos havon. Mint valami viaszlenyomat.

Éjfél felé tért magához. Öt órával a baleset után. De nem érzékelte az időt. Mindaz, ami történt, történhetett percekkel ezelőtt, de éppúgy egy hete is. Egyedül feküdt a szobában, alaktalan tárgyak között. Természetellenes és érthető volt mégis minden, mint a Gauguin zöld lovai, vörös testű emberei. Ha mozdult valami, mintha azok léptek volna ki a keretből. Az ápolónő is, amint a folyosóról benyitott, piros volt, valószínűtlenül hosszú karú, alacsony, s mintha hatlábú, madárarcú állatokat terelt volna maga előtt. Újra elvesztette az eszméletét.

– Mikor operálják, doktor úr?

– Reggel, ha megéri . . .

Az ápolónő nézte a fiút. Egy kicsit őt szánta s egy kicsit saját magát, amiért neki sohasem jutott ilyen ember. A férje néha megütötte, sörszagú volt mindig s borotválatlan, itt meg ez a fiú . . . tiszta arc, sötétes bőr, kemény izmok, s fiatal, nagyon fiatal.

– Pompás fickó lehetett, mi? – vigyorgott az orvos, és kiment a szobából.

Már világosodott, amikor a fiú újra felriadt, hirtelen és fejfájósan, mint néhány éve mindig, amikor iskolába kellett mennie.

– Nővér!

– Feküdjön nyugodtan, kedves . . .

– Mi lesz velem, nővér? – szárazon, suttogva beszélt.

– Semmi, kedves. Megoperálják.

– És aztán?

– Aztán, reméljük . . . – Elakadt.

A fiú megértette. Nem ijedt meg. Nem volt ismerőse a halál, nem voltak róla gondolatai. Behunyta a szemeit.

A nővér közelebb hajolt.

– Van itt egy lány. Órák óta itt van. Nem lehet hazaküldeni. Azt mondja, jobb magának, ha ő itt van a közelében.

Julika. Hozzá sietett, amikor elütötte az autó. Sietett. Nem látott semmit, csak Julika türelmetlen, várakozó tekintetét. Félt egy kicsit a lánytól, a számonkérő szavaitól, attól, hogy összevesznek, s ő elveszíti Julikát. Azért sietett. S azért nem látta a híd felől beforduló autót.

– Mondtam neki, hogy menjen haza, de nem akar. Nem engedhetem be, ugye, a doktor úr . . .

Egy pillanaton múlott. Ha nem siet úgy. Ha nem csúszik meg, most ott állnának a kapuban Julikáéknál, a bál után kicsit még mámorosan, s ő érezné a lány feszes testét. Azután, néhány hét múlva az esküvő. Boldog lett volna? Miért gondolkodik feltételes módban?

– Muszáj elküldeni. Jobb neki, ha nincs itt. A kórház szomorú hely, tudom, itt mindig a legrosszabbat gondolják az emberek.

Ha abban a pillanatban másként történik, most ott

állnának a kapu alatt. Lassan süllyed megint minden körülötte. Félálomban megy át az úton, a kocsi fékez, s ő siet tovább Julika felé, aki a szálló előtt várja, az óránál. Érzi, hogy veszélyből szabadult, s nem engedi szólni a lányt. Megtartjuk az esküvőt, most, azonnal... Meg lehet csinálni, csak bemegyünk és megvan. Julika riadtan néz rá, mintha őrültet látna. De ő beszél tovább. Csak nem félsz? Mitől félsz?

S morfiumos részeg álmában húzza a lányt, valóban az őrültek erejével. Most megolvadnak a napok a hőségben. Fél év vagy több is. Valami csalóka, aranyszínű köd fedi az időt. A völgyben felveri a szél a homokot, s a dombok között átsüt a nap. Száll az aranypor. Nagyon éles a fény, amit most újra lát, s úgy érzi, megvakul, ha nem emeli kezeit a szeme elé.

– Bántja a nap? Lehúzom a redőnyt, jó? – Valahonnan nagyon messziről mondta egy ismerős hang. S a nővér elindult az ablak felé. – Aludjon csak nyugodtan tovább. Még korán van.

Körülnéz a szobában. Az ő kis birodalmuk. Csak albérlet, igaz, de gyönyörű, s a hegyen. Ha kinéz az ablakon, ő az úr a város felett; kényelem, tisztaság.

Az én feleségem, mondja büszkén a barátainak. Zene szól. Isznak. Ott fenn a hegyen, az ő szobájában, amit Julika oly kedvessé varázsolt. Vendégség. Valaki azt mondja neki szeszes hangon, miért nem dolgozik a feleséged? Eltartom én, nem kell neki semmit csinálni. De megsavanyodik itt, egész nap egyedül. Julika kezéből kiesik a pohár. Kellemetlen, éles csörömpölés.

– Jaj istenem, olyan hirtelen jött ez a szél, nem volt időm becsukni az ablakot. Felébredt, kedves?

Az ápolónő a homlokát simogatja, törölgeti nedves kendővel.

Felnéz, de már Julika arcát látja újra. Mintha azt mondaná az asszony, nem tudok tőled nyugodtan aludni, szűk a hely, és úgy dobálod magad. Vitatkoznak. – Meddig kell nekünk még albérletben lakni – mondja Julika. Ő védi a maga világát, hiszen szép, olyan szép. Elviselhetetlen. Mindenki olyan ügyes, csak te nem. Te semmit nem csinálsz, hogy legyen egy kis pénzünk. Pénz kell a lakáshoz. Aztán mint egy törött lemez, kattog a hang, pénz kell... pénz... A hivatal folyosóján suttog valaki: neked nem lehet semmi bajod, csak nem veszed észre azt a kis elírást, és megvan, felezünk, annyi jut neked, egy egész házat vehetsz rajta. Ő fél és undorodik. Julika minden éjjel felébreszti. Nem lehet tőle nyugodtan aludni. S ha simogatja: hagyj békén, még csak az hiányzik, egy gyerek is sírjon itt nekem. Hová tegyem az ágyát, nem mondanád meg. Kattog a hang, mint egy törött lemez, pénz... pénz... Valaki suttog a folyosón, neked nem lehet semmi bajod... Ő undorodik és fél, de megteszi, nem látja meg azt a kis elírást. Emberek futnak utána a sötétben, lábak nélkül.

Akárhová megy, a nyomában vannak. Egy fekete madár csap az ágyékára a szárnyaival. Fáj. Iszonyúan fáj.

– Adhatunk még egy dózist, doktor úr?

– A főorvos úr mit mondott?

Egy bajuszos, kerek arc hajol föléje. Mozog a szája, de ő nem érti már. S megint mond valamit a bajuszos. Valami olyasmit: hogy tehette? Mi úgy hittünk magában, olyan becsületesnek ismertük. Válaszolna, beszélni akar, nincs hangja. Megint a bajuszos. Nem adjuk át az ügyet a rendőrségnek, de el kell bocsátanunk.

Az álom szövete oly sűrű, sötét, hogy nem lát át rajta Nem érzékeli az időt, pedig máskor szinte percre tudja,

mennyi ideje alszik, s mikor lesz reggel. Fel akar ébredni. Fél a nyúlós sötétségtől. Julika, kiáltaná. S Julika sírástól véreres, égő szemmel néz rá. Most élesen, pontosan látja az asszonyt. A nyakát, bronzszínű bőrét a mélyen kivágott ruhában, a haját, a súlyos, szőke kontyot, amely kicsit hátrahúzza a fejét, a derekán megfeszülő ruhát, melyet mintha kihízott volna, s mely így akaratlanul is ingerlőbb, a papucsba bújtatott selyemharisnyás lábát – s elfogja valami türelmetlen izgalom. Kinyújtja a kezét az asszony felé, de az utálkozva ellöki. Őt elönti a veríték, formátlan hangok törnek fel belőle. Megijedtél a szegénységtől. Gyáva. Cserbenhagysz, most, amikor semmi vagyok. Már csak foltokat lát, s mintha a gyűlölettől még torzabb lenne a hangja. Már nemcsak Julikára üvölt, de az emberekre is, akik láb nélkül kergetik a sötétben.

– Feküdjön vissza, ne kiabáljon! Istenem, tönkreteszi magát. Feküdjön vissza! Hívom a doktor urat.

Fehér fények a szobában. Milyen jó ez a világosság. Ég tőle a szeme, de jobb így mégis. Fehérség, mint ott kinn az utcán, ahol az autó ... Mikor Julikához sietett a találkára ... Szabadulni abból a sötétségből, amelyben emberek futnak utána lábak nélkül. Hevesen érezte a maga akaratát. A lágyéka sajdult belé, ott ahol a kerék átzökkent a testén. Szabadulni. Fel akart ülni, hogy körülnézzen a kórházi szobában.

– Bolond.

Valaki rákiáltott. Milyen sokan vannak itt körülötte. Ki az a fehér köpenyes ember? S mellette az ősz hajú nő? Miért figyelik olyan aggódva.

Bolond, mondja a fehér köpenyes. Bolond vagy te, sógor. Julika bátyja. Borbély. Ebédelni szalad haza, amikor ő megérkezik a gyárból. Látja magát távolról s kicsi-

nek, mint valami régi képen. A fénykép széle opálos, halvány. Látja magát távolról. Ül az asztal mellett, s mozgatja a bal karját le-föl. Nyolcezer mozdulatot tesz egy nap a présgép mellett. Nyolcezer mozdulat, csak jobb kézzel. Már sajog a keze, különben érzéketlen. Meg kellene tanulni ballal is. Pihentebb lenne. Jó, hogy ez eszébe jutott. Milyen jó, hogy bal keze is van az embernek. Gyakorol. Az asztal mellett. Bolond vagy te, sógor.

Sötét van megint. A szoba kopott falai. Szomjas, de nem mer kimenni a konyhába, ott alszik a borbély, akihez éjszaka látogató surran be. Mozdulni sem mer, fel ne ébredjenek. Julika szülei meg a húga, Ági. Öten alszanak itt most. Az albérletet ott kellett hagyni. Sokba kerül, s ő most... Nyolcezer mozdulat egy nap... Szomjas... Megfordulna legalább. Fáj. Minden mozdulat. Julika arca hajol fölé. Talán felébredt a mozdulatra. Suttog rekedten. Már nem kellek neked? Ő magyaráz, értsd meg... én itt... nekem itt... Idegesen nevet az asszony. Magadnak csinálod, most siránkozol, mint egy kis hülye. Ő még mindig suttog, ne olyan hangosan. Julika gonosz: szégyelled... különösen Ági miatt, mi? Ági. Látja őt is. Tizennyolc éves, esténként soká olvas, s aztán felkel eloltani a villanyt. Valami nagyon vékony, áttetsző hálóinget visel.

Felkel. Nem akar ittmaradni tovább. Nehezen, sajgó fájdalmakkal verekedve emelkedik.

– Nem szabad felkelni. Szóljon, ha valamire szüksége van! Azt mondta a doktor úr, minden mozdulat életveszélyes.

Kinyitja a szemeit. Másik ápolónő. Fiatal, kedves.

– Huszonnégy órát aludt. Erzsi néni mindjárt visszajön, felvált. Most már jobb lesz magának. Csak feküdjön nyugodtan, és ha valami kell, szóljon. Akármi...

S még egyszer mondja lágyan, akármi.

Megint érzi a hőséget, szomjas. Inni kérne. Nincs ereje, s a bőrén mintha pókok másznának. Julika hosszú, csontos ujjainak száraz hegyével simogatja. Megszorítja az asszony sima karját, olyan erővel, hogy a bőr szinte kipattan az ujjai alatt. Érzi a sötétben az öregek figyelő, riadt tekintetét. Julika ijedt kis sikolyára Ági is felrezzen. Ül a dívány szélén, kócosan, álomtól részegen. Most nagyon tiszta a kép. Az egész szoba a hirtelen fellobbanó fényben. Ági melléről lecsúszott a hálóing. S ő, miközben felkel, öltözködik, kegyetlen közömbösséggel nézi a lányt. Rá is szól, takarózz be, nem vagyok kíváncsi. A többiek szótlanul nézik, ahogy ő kifelé indul a lakásból. Visszaszól az asszonynak, ha nem féltél volna az élettől... Julika felzokog. Odakinn az udvaron ő is. Megy az utcán, zokog és kiabál. Az utca sötét. Emberek futnak mögötte, ahogy hátranéz, látja, nincsen lábuk.

– Doktor úr, doktor úr! Tessék jönni. Megint roszszabb. Állandóan sír és kiabál.

– Egy óra múlva operáljuk.

Hallja a hangokat. Furcsa. Tudja, hogy a kórházban van. S mégis... A hintázó sötétségben bizonytalanul halad előre. Most nem érez fájdalmat, nem fél. Nem üldözi senki. Megy az utcán.

S mintha kívül került volna önmagán. Kívülről látja amit tesz. Még azt is látja, amit gondol. Hogy nem megy el igazán otthonról, csak megijeszti őket és Julikát. Két napig Bandinál lesz, a barátjánál, aztán hazamegy. Pista, a borbély beköltözik a szobába, és ők ketten odakinn laknak a konyhában. Egészen egyedül. Bandi nem engedi be. Furcsa idegen kifejezés ül az arcán, mintha szél ütötte volna. Nem lehet, öregem, egy kis tyúkot várok. Bandinak garzonja van. Kocsija. Élni tudni kell. Megtanítalak

rá, ha akarod. Hányszor mondta ezt már neki. De ő többet nem próbálja. Ha most megígérné, hogy segít Bandinak, talán befogadná... Nem lehet, öreg, értsd meg. Most nem. Adok egy százast, de tűnj el. Gyűri a kezében a pénzt. Olyan puha, mintha selyemből lenne.

Áll a becsukott ajtó előtt. Aztán beleköszön a levegőbe és elindul. De nem az utcán, csak fel a lépcsőházba. Majd ül itt reggelig.

Odalenn megcsikordul az ajtó. Bandi hangját hallja: Jó, hogy nem jöttél előbb. Egy kótyagos hülye akaszkodott rám, alig tudtam lerázni.

– Itt a műtőkocsi a tízesért.

– Csak vigyázva, nagyon rossz állapotban van.

Megmozdul alatta a kő, amelyen eddig feküdt. Viszik valahova. Abba az országba talán, amiről olvasta, hogy ott a földi dolgok árnyéka él. Az emberek életből való árnyai mozognak, az árnyak szeretkeznek, s árnyékból való gyerekek születnek. Itt nincs halál. A halálnak nincs árnyéka, csak a földi dolgoknak.

Megint jár az utcán. Cél nélkül.

Hogy került ide a hegy lábához? Innen ugrott le egyszer egy lány. Nem érzi a saját súlyát, ahogy megy felfelé a hegyen, fel a kanyargós ösvényen, fel ahhoz a sziklához, amely messze kinyúlik az út fölé.

Fémes csengések. Vízcsorgás.

– Kezdhetjük.

Most nyugodt, olyan furcsán nyugodt, mint aki végre az életben először, maga döntött a maga sorsáról. Megy felfelé a hegyen.

– Figyeljék a szívverést.

Arról a messze kinyúló szikláról fog leugrani. Így határozta. S megy felfelé a hegyen, s figyeli óvatosan, hová lép, meg ne csússzon, meg ne üsse magát.

– Szikét! – Kösse el!

Odafenn olyan sötét van, alig látja, hová lép. A szikla csúszós, ragacsos a sártól. Nem tud megkapaszkodni, zihál.

– Romlik a pulzus.

Egy rossz mozdulat, bevágja a lábát a szikla élébe. Fáj, élesen, hasogatón.

– Vért, gyorsan!

Felért végre. Megáll a szikla párkányán, lenéz. Odalenn valahol az út. Sár. Vagy vér?

– Vért még! Hülyék, gyorsabban!

Most már semmi... Milyen egyszerű az egész... Leugrik... Még érzi, egy pillanatig csak, de érzi, hogy zuhan... S fekete már körülötte a világ...

– Hogy van a tízes?

– Egész nap aludt.

– Nehéz operáció volt. Tíz közül egyszer sikerül így. Nemsokára járni fog.

– Szerencsés fiú.

A hangok tiszták lettek egyszerre. A szavak testet kaptak. Hirtelen emelkedett fel s kiáltani akart.

A két nővér odaugrott az ágyhoz. Ahogy szelid erőszakkal visszafektették a párnára, ő beléjük kapaszkodott. Érezte az ujjaiban az erőt. Elöntötte a veríték, s nem engedte el őket. Már fájtak az ujjai, s nem engedte el őket.

A fiatalabb megsimogatta a karját. Kezdte lefejteni az ujjait, de ő olyan kétségbeesetten kapaszkodott belé, hogy abbahagyta.

– Ne féljen. Most már jól van.

Józan lett egyszerre. Már jól van. Most már jól van.

– mondta utána ő is magában. Az ujjait nézte a nő karján. Erőm van, gondolta. Erőm van, mozognak a kezeim, járni fogok. Jól van, most már jól van. Az álom. Pontosan, tisztán idézi. Félt a maga gyengeségétől, a mások komiszságától, a próbáktól, amelyekben gyenge lesz. Félt attol, hogy cserbenhagyják. Mindentől félt, úgy ahogy az álomban. Mozognak a kezei. A félelmek álmodtak, meg kell szabadulni tőlük.

– Ne féljen. Most már jól van.

Lassan lazított a szorításon. Ahogy levette a kezét a fiatal nő karjáról, az ujjai fehér nyomát látta.

A másik ápolónő lelkesen buzgólkodott körülötte.

– Milyen ereje van.

A kezeit nézte. Emelgette, forgatta, mint valami idegen testet. Mozdította a jobbat, a balt. Le-föl, gépiesen. Mitől félt? Csupa semmiség, amíg mozognak az ember karjai.

– Látogatói jöttek – mondta a fiatalabb, s kiment.

A másik még ott motozott a fejénél.

– Beengedhetem a látogatóit?

Intett, igen, engedje be őket.

– Nem kell sokat beszélni – mondta a nővér gépiesen.

Nem kell sokat beszélni. Akkor hogyan fogják megérteni, amit ő mondani akar. A földi dolgoknak mindnek árnyéka van. Aminek nincs árnyéka, az nincs egyáltalán. Ez így van. Nem kell félni az árnyéktól. A félelem megöl mindent, aminek értelme van. Az álmot is, az ébrenlétet is. Hogyan mondja el, hogy mégis neki kell vágni... Julikával vagy nélküle. Akár nélküle is, ha fél az árnyéktól.

Az ajtóban Julika áll. Mögötte Bandi. Az arcuk csupa aggodalom.

– Ne féljetek.

Még erőlködve beszél. Húzza maga felé a lányt, szorítja a karját.

– Fáj – mondja Julika, és távolabb ül.

Ő mosolyog.

– Ne félj. A földi dolgoknak mindnek van árnyéka.

A másik kettő szeme riadtan összevillan.

– Lázas vagy még? – kérdi Bandi, és a kórlapot böngészi.

Az ablak felé fordul. Egyszerre álmos lesz megint.

A nővér nyitja rájuk az ajtót. Az idősebbik. Ne fárasszuk a beteget, kérem – mondja, s nézi a fiút irigyen, sóváran.

1957 január

Sok volt az a két év, hosszú idő volt, szinte történet nélküli, és ezért hosszabb is, mint a valóságban. Igazán csak mostanában kezdett Klement József azon gondolkozni, ami vele történt, vagy pontosabban szólva most sem gondolkozott rajta, inkább megérezte, hogyan is volt. Megérezte, ahogy érzi most a bőrén a hideg víz késéleit. Elindult a part felé, kilépett a folyóból, ment a homokos oldalban a magasan álló út felé. A háromtonnás kocsi kinn az út szélén csakúgy kiszellőzködött, lehűlt, mint ő maga. Ahogy felkapaszkodott a vezetőfülkébe, tapasztalhatta ezt. A kétoldalt nyitott ablakokon átszaladt a szél is. Nyugatról jön, esőt hoz, gondolta, és beleszagolt a levegőbe. Szerette az esőszagot. És szerette ezt az életet is a kocsin, a sok mozgást, az állandó figyelmet, a tágasság látványát. Jól tették, hogy újra kocsira ültették, amikor négy hónapja kiszabadult. Jól tették azért is, mert az emberek idegenkednek tőle. Nem értette ugyan pontosan, hogy ez miért van, de mindenesetre tapasztalta, hogy sokan nem néznek rá, ha beszélnek hozzá, és egyszer azt is hallotta, amikor az egyik gyári ember rászólt a többiekre, már megint a Klement dolgát mondjátok, nem unjátok mindig ugyanazt hajtogatni, közönséges eset, nem érdemes róla annyit beszélni. Abban bizonyos volt, hogy a két év alatt kevesebb szó esett az ő dolgáról, mint most, hogy megint közöttük van, és arra is gondolt, ilyenformán ezeknek az embereknek a számára az ő személye a kényszer, hogy az igazságra gon-

doljanak. Erre büszke is volt egy kicsit, de zavarta is. Mert egyébként is úgy érezte, hogy túlságosan sok dologban különbözik a többiektől. Nagyon furcsa, hogy amit ő természetesnek tart, azt a többiek rendszerint butaságnak vagy különcségnek. Az ügyész azt mondta, ez azért van így, mert a legegyszerűbb dolgokat a legnehezebb megérteni.

Mióta egy kicsit melegebb lett az idő, mindennap megfürdik a Tiszában, erre jár rendszerint, erre vezet az elsőosztályú betonút. A nedves úszónadrágban ül vissza a kocsiba, és csak a város közelébe érve veszi fel az ingét, ne szóljanak emiatt, s az inggel együtt rágombolja a mellére azt a kényelmetlen kis feszességet, amit az emberek közelségében mostanában érez.

Most is érzi, ahogy beér a házak közé. A keresztezésnél le kell állítani a kocsit. Veszélyes pontja ez a városnak, a nemzetközi főutat itt két helyi út is metszi, mintha egy nagy ikszet írtak volna a széles betonszalagra. Az egyik keresztbefutó út az alsóállomástól a cukorgyár felé halad, a másik a hídtól a sűrűbben épített régi város főteréig, a járási ügyészség épületéig. Nagy ívben kellene befordulnia a cukorgyári útra, belelép a fékbe, hátha keresztbe jön valami. Van úgy, hogy alig megy itt jármű, mégis mindig megáll, mert egy sziklát meghagytak az ékben, amikor az utat építették, és attól nem jól látni. Tegnap délután itt egy ember kocsi alá került. Sötét ruhában volt az ember, kalapot viselt és kesztyűt. A szikla mögül támolygott ki, lehet, hogy a dolgát végezte, mindenesetre támolygott, botladozott, úgy szédült a kocsi alá, hogy az megállni is csak odább tudott. A jobb kezén átment két kerék, és ahogy ott feküdt ájultan, bal kezében még görcsösen szorította a jobbkezes fél pár kesztyűt is. Ő csak nézte fentről a teherautó veze-

tőfülkéjéből, akkor is itt állt, ugyanígy, mint most, és először sokáig csak arra tudott gondolni, hogy annak az embernek már nem lesz szüksége a jobbkezes fél pár kesztyűjére. Aztán szégyenkezni kezdett, és sajnálta, hogy ez eszébe jutott. Gyorsan indított. Ahogy továbbhajtott, meglátta a gázoló kocsi mellett Dávidot, az ügyészt. Lehet, hogy Dávid is látta őt, mindenesetre odanézett, de az is lehet, hogy ijedtében csak nézett, és nem látott.

Neki egész nap az járt a fejében. Az az ember elvesztette a fél kezét, ő meg arra gondolt, hogy többet nem lesz szüksége a jobbkezes kesztyűre. Képtelen lenne a kesztyűs ember ellen vallani. Dávid meg bajba kerül. Annyi ember fölött tartott vádbeszédet, most pedig bajba kerül maga is. Elmarasztalják, ha nincs más tanú. De ő meg képtelen lenne a sebesült ellen vallani. Megmagyarázni nem tudná, hogy miért, és zavarta az a dolog is a kesztyűvel. Zavaros, zavaros. Ingerülten gondolt egész nap a saját szerepére. Bármit tesz, árt valakinek. Ha semmit sem tesz, ha hallgat, mindenkinek árt. Dávid elítéltette őt, két évre. Lehet, hogy Dávid tegnap látta őt, mindenesetre odanézett, de az is lehet, hogy ijedtében csak nézett, és nem látott. Az éjjel álmában pontosan hallotta a saját hangját, amint rászólt az előtte álló emberre, aki a bal kezében a jobbkezes fél pár kesztyűt is szorongatta, te ember, szűnj meg. Ki akarta parancsolni az álmából.

Hirtelen állt meg az imént a keresztezésnél, teste a lökéstől előrezökkent. Az úton elapadt a forgalom, indult volna. A motor böfögött, de a kocsi nem akart mozdulni, ő leszállt, hogy megnézze, mi baj. A zúgásban nem hallotta, hogy valaki beszél hozzá, csak akkor egyenesedett fel, amikor egy kezet érzett a vállán.

Dávid állt mellette. Az első gondolata az volt, hogy megüti.

Sohasem gondolt olyasmire, hogy bosszút álljon, még leghevesebb haragjában sem gondolt például arra, hogy lelövi, vagy más módon bosszút áll, pedig az ilyesmi megfordul a legtöbb ember fejében, akkor is, ha sohasem tudná megtenni. Nem, ő csak arra gondolt, hogy megüti, s nem áll bosszút valami olyan személytelen módon, amiből csak az egyik ember kerül ki vereséggel, de a másiknak semmi könnyebbséget nem hoz. Megütni sem azért akarta, mert elítéltette őt, hanem mert olyan gyáván, esetlenül állt előtte. De mégsem ütötte meg, elfoglalta a kezeit, hogy ne mozduljanak, szorította a motorház felhajtott tetejét. Haragudni sem azért haragudott leginkább, mert Dávid elítéltette őt, hiszen most már tudja, elítélték volna akkor is, ha más ügyész van, ha a folottesei elfogadják Dávidnak azt a kérését, hogy adják másnak az ügyét. Dávid kérte ezt, és hozzátette, hogy nem tudná meggyőződéssel képviselni a vádat egy ilyen esetben. Aztán mégis kénytelen volt megtenni, meg is győzték, meg aztán neki mindenképpen ez volt a kötelessége. Nem ezért haragudott rá, hanem azért, hogy neki mindig azt mondta, nézze, Klement, ez a törvények sajátossága, hogy nem lehet azokat minden egyes esetre külön-külön meghozni, és a mérlegelésben sem lehet mindig a teljes igazságot érvényesíteni. Maga, Klement, egy civil szemlélet szerint ártatlan, sőt a szokatlanságig tisztességes ember, de a törvény szempontjából nekem vádolnom kell magát, hiába vagyok magánemberként azon a véleményen, hogy inkább kitüntetés járna magának.

Így beszélt hozzá Dávid, és akkor neki az volt a véleménye, hogy ez nem lehet igaz, hogy a törvények nem lehetnek olyanok, amilyeneknek Dávid mondja őket, és

az sem lehet helyes, ha a törvény embere ugyanarról a dologról másképpen gondolkozik magánemberként és máshogyan, amikor hivatalosan beszél. Ezt azóta sem érti, bár tudomásul vette, hogy az ő esetére nézve mindez nemcsak az ügyésszel történt meg, hanem szinte mindenkivel, aki megpróbálta végiggondolni a Klement-ügyet. Az emberek a gyárban ugyancsak azért idegenkednek tőle, mert nem tudják eldönteni, hogy mi az igazság ebben az esetben. Ha más körülmények között találkozik a kiszabadulás után először Dáviddal, talán elkezdi vele elölről a vitát, mintha a barátjával beszélne, de most, amikor így látja, ilyen bizonytalannak, ilyen bejedtnek, az volt az első gondolata, hogy megüti. Mégis magára parancsolt, gondolkozz, ember, gondolj arra, milyen lennél te egy ilyen helyzetben. Biztos volt benne, hogy bátrabb lenne, de azt is elismerte őszintén, hogy egészen nyugodt maradni ő sem tudna. És szorította a motorház felhajtott fedelét, hogy ne mozduljanak a kezei. Dávid bajban van, és egészen biztosan azért jött ide, mert bajban van.

– Jónapot, Dávid úr – mondta sokára.

Az ügyész a nyitott motorházat bámulta sokáig, üres tekintettel.

– Bedöglött? – kérdezte erőltetetten.

– Nem tudom, mi baja. Valahogy majd csak beérek, a garázsban éjjel rendbehozzák.

Dávid esetlen zavarral gombolgatta a zakóját. Begombolta, kigombolta, végül levette.

– Meleg van már a kabáthoz.

– Hát még ott fenn – Klement felfelé intett a fejével, a vezetőfülke felé, és közben arra gondolt, hogy az ügyész nem tud hozzákezdeni ahhoz, amiről tulajdonképpen beszélni akart.

– Azért magának jó, legalább leveheti az ingét. A városban nem lehet így járkálni.

Álltak egy darabig szótlanul, méregették egymást. Amikor Dávid újra megszólalt, már tisztább volt a hangja, nyugodtabb, hangosabb.

– Én is a gyárba megyek.

Azt akarja, hogy magammal vigyem, azt akarja, hogy több ideje legyen a dologról beszélni. De én nem vagyok olyan buta, amilyennek ő hisz, ha el is viszem, nem fogok segíteni neki a beszédben. Hadd tudja meg egyszer, milyen érzés, amikor az ember nem bűnös, és mégis vádolják, és nincs mibe belekapaszkodnia.

– Csak így, gyalogosan?

Az ügyész felkapta a fejét, és a szemébe nézett.

– Sokáig leszek kinn.

Már meg is bánta az előbbi kérdést. Kegyetlen volt, pedig igazában nem akart kegyetlen lenni.

– Kiviszem szívesen – mondta sietve –, ha ez a dög megmozdul. Tessék felülni.

Az ügyész felmászott, ő meg a motorház fölé hajolt. Sokáig babrált. Számítgatta közben, hogy lesz az úton. Előbb-utóbb csak megkérdi Dávid, hogy látta-e a baleesetet, és hajlandó-e tanúskodni. Ő pedig szentül elhatározta, hogy nem avatkozik többet semmibe. Derítsék ki az igazságot nélküle. Arra a kesztyűs emberre sem akart gondolni. Hogy annak ő mondja a szemébe, hogy maga a hibás. Védje Dávidot, aki mégiscsak megfogalmazta az ellene kiadott vádiratot? Magán- és közokirathamisítás, tizenhét esetben. Sikkasztás, vesztegetés. Köztulajdon sérelmére elkövetett csalás. Büntetve volt, kérdezte az új munkaügyes, amikor törzslapot állított ki róla. De úgy kérdezte, csak formaságból, hogy már húzta is a vízszintes vonalkát a megfelelő rovatba. Igen, voltam

büntetve, mondta ő nyugodtan, és a munkaügyis olyan arccal nézett rá, mintha elmebeteg lenne.

– Na, nem tudunk menni?

Dávid kihajolt az ablakon.

– Megyünk már, csak a fék ragadt be.

Beragadt a fék. Ahogy újra benyúlt a motorházba, valami végighasította a tenyerét. Véres lett a keze, zsebkendő után kotort, de az meg csupa olaj volt.

– Mi baj? – kérdezte Dávid, ő mutatta a tenyerét. Az ügyész elővett egy tiszta zsebkendőt, lemászott a fülkéből, ügyetlenül, túl szorosan bekötötte a kezét. Nem akart szólni, egy biccentéssel megköszönte, azután mellmagasságban maga előtt tartva sebesült kezét, bal kézzel már óvatosabban benyúlt a motorházba.

– Megvan. Most már mehetünk.

Felültek, elindult a kocsi. Bal kézzel vezetett, a sebességváltót bekötött jobb kezének alkarjával mozdította.

Fáj a keze. Nem baj. Egy kicsit még jó is. A fájdalmakat mindig könnyebben viselte el, mint azt, ha nem ért valamit.

– Bekerültünk az első osztályba. Ez a Kormos, meglátja, Dávid úr, ez még válogatott lesz. Abszolút kétlábas.

– Nem fáj a keze?

– Ne aggódjon, beérünk. Nem lesz semmi baj. Látta vasárnap a fiúkat?

– Tudja, mire gondoltam? Perújrafelvételt lehetne kérni a maga ügyében.

– Mi haszna?

– Újra tárgyalnák, esetleg másképp fordul.

– Túl vagyunk rajta, hagyjuk. Nem szeretek rágondolni.

– Mégis kellene valamit csinálni. Hogy fogja megma-

gyarázni olyan embereknek, akik nem ismerik az ügyet. Hogy fogja megmagyarázni, miért ült börtönben.

– Nem kell magyarázni. Megvolt. Így vagy úgy, mindegy. Buta voltam.

– Az egész életében nyoma lesz.

– Hát igen, ez már így lesz.

Nézte az utat. Az út fölött lebegő, ezüstösen vakító port. Messze voltak még, de már látta a gyárkaput, mellette a jegenyéket. Jó szemem van, gondolta, és megörült annak, hogy jó szeme van. Az ambulancián majd bekötik a kezét, s annak is örült, a puha, fehér kötésnek. Ennek a hasadásnak is nyoma lesz a tenyerén. Mindennek nyoma marad. Nem olyan nagy baj az, ha nyoma marad a történteknek. Az a kesztyűs ember, az más, az már nemcsak emlékeztető, az elveszített valamit. Ő nem veszített el semmit. Őt nem győzték le, neki nem kellett feladni semmit, ő csak megokosodott muszájból. Amikor kinevezték gépkocsivezetőből manipulátornak, hogy biztosítsa a gyár ellátását, még nem tudott jóformán semmit. Szépen mentek a dolgok a termelőkkel. Csak azután, mikor már behordták a répát az állomásokra, és el kellett szállítani, akkor jött a baj. Az ember nem is gondolná, milyen fontos dolgokat lehet megtudni egy olyan kis semmiből, egy olyan gusztustalan valamiből, mint a rothadni kezdő répa. Nincs vagon. Szaladt fűhöz-fához hiába. Egy vasúti tisztviselő kibökte, el tudná intézni néhányezerért. Ő meg akárhogy is magyarázta a gyári nagyoknak, hogyan járt, nem hitték el. Mit lehet csinálni. A gyár áll, az idénymunkások kártyáznak az udvaron, és szidják a balkezes szervezők anyját. Pedig a bérüket megkapják, szerződtek velük. Mások a vállukat rángatják. Nem a mi pénzünk. Akkor találta ki azt a kétségbeesett dolgot. Több termelőt együtt számolt el, prémiumot utal-

tatott ki nekik. Aláírta a nevüket. Aztán elment hozzájuk, hogy a tévedést rendbehozza. A pénzt, aminek így nem volt gazdája, zsebre vágta. Égette az ujjait, mert szorongatta a zsebében a százasokat, hogy el ne vesszen egy fillér sem. Odaadta a vasúti embernek, nem nézett az arcára, csak elképzelte utálkozva az izgatott arcot. A vagonok vitték a bűzlő répát. Ötszáz forint jutalmat akartak adni neki, mert megoldott egy nehéz feladatot, és megmentett az országnak sok százezer forintot. Senki sem kérdezte, hogyan csinálta. A fontos az, hogy megvan. Már ő maga is azt hitte, hogy ez a fontos.

– Azért tudja, nem értem magát, hogy ennyire nyugodtan mondja.

– Mit tehetnék?

– Tisztességes embernek nem szabad magán hagyni.

– Maga tudja a legjobban, hogy ez a törvény. Tessék már meggyújtani nekem egy cigarettát, nincs szabad kezem.

Az ügyész a szájához tette a cigarettát, és amikor ő mélyet szívott belőle, elvette megint. Neki kell a legjobban tudni, hogy ez a törvény. Először nem akarta vállalni az ügyet, aztán mégiscsak vádat emelt. Tizenhétszeres okirathamisítás, sikkasztás, csalás, vesztegetés. Vádat emelt. És most arról beszél, hogy perújrafelvételt lehetne kérni. Mit akar ezzel? Talán így akarja őt megnyerni magának. Ez utálatos volna, nem ringyó ő, hogy meg lehessen fizetni a szolgálatait akármivel is. De nem is hihető, hogy Dávid azért mondja, ennél mégiscsak emberebb. Inkább nem találja a módját, hogy szóba hozza a saját dolgát. Azt várja talán, hogy ő kezdjen róla beszélni, és így tudódjon ki, mennyit látott az esetből. Nem akarja megkérlelni, nem akar alázkodni. Így már jobban tetszett neki Dávid, s ezt a magyarázatot

fogadta el magában. Hiszen igazán nem volt vele komisz az ügyész annak idején. Kinyomozta azt is, hogy ő nem is volt beteg akkor, amikor a jutalmat át akarták adni neki. Nem azért mulasztotta el átvenni. Nem vette át később sem, egyszerűen nem ment érte. Rosszkedvű volt akkoriban. Mikor Erzsi éjjel bemászott az ablakán, ahogy szokta azelőtt is, ő felemelte a lányt, és szó nélkül áttette a nyitott ablakon ki az utcára. Erzsi ijedtében még sírni is elfelejtett. Becsukta az ablakot. Nem is nézett ki rajta, hogy ott van-e még Erzsi. Akkor szombaton a gyári mulatságon egy másik lánynak kezdett udvarolni, de az közelről és gúnyosan belemondta az arcába, hogy nem szereti a tehetetlen férfiakat. Erzsi pletykás, de igaza volt, mit tudhatta, hogy miért teszi ő ki az utcára. Ez a másik lány az irodán dolgozott. Gyanúba vették, amikor az ellenőrzésnél kiderült, hogy nagyobbak voltak a kifizetések, mint a valóságos érték. A lány ott ült az ellenőrrel szemben, amikor ő benyitott a szobába. Kétségbeesetten magyarázott annak a mozdulatlan arcú férfinak, és izgalmában nem vette észre, hogy a könnyű szoknyája felcsúszott egészen a combjáig. Ő meg nézte mereven a lány erős combját, úgy mondta a mozdulatlan arcú férfinak, küldje ki ezt a lányt, magával akarok beszélni. A lány arcán utálkozást látott, amikor mentében őrá nézett. Az ügyésznek kell legjobban tudnia, mi a törvény. Kinyomozta azt is, hogy ő egy forintot sem vett el magának abból a pénzből. Még a vasúti jegyet is a saját zsebéből fizette, amikor ide-oda kellett utazgatnia, hogy összeszedje a túlpénzeket. Akkor mondta az ügyész, hogy nem vállalja az ügyet. Biztosan tudja magáról, mindenképpen jelentkezett volna, akkor is, ha nem azt a lányt veszik gyanúba, mégis azután egy kicsit úgy érezte, megmentette a vastagcombú lányt valami veszélytől. S azt

is érezte, hogy ezzel valamilyen jogot szerzett magának. Amíg odabenn volt, formálgatta magában, hogyan fog a lány elé állni ezzel a joggal, de azután később hallotta, a lány már nincs ott, férjhez ment valahova falura.

– Nem kell úgy sietni, ráérek, nem olyan sürgős.

– Ne féljen, Dávid úr, nekem még nem volt balesetem.

– Óvatos ember.

– Azt éppen nem mondanám. Maga tudja a legjobban.

Mindig ezt mondja. Az ügyész biztosan azt hiszi róla, hogy butaságból. Pedig ez sem igaz. Akkor sem volt igaz, amikor a vádiratban a mentő körülmények között az ő tapasztalatlanságára hivatkozott. A tapasztalatlanság persze igaz volt, de Dávid nem szó szerint értette, hanem így fogalmazta meg, hogy ő buta. Ellene akart mondani, de letett erről, úgysem tudja megmagyarázni, miért csinálta. Megint csak butaságnak látszott volna, azt mondani, inkább aggodalom volt. Miért nem aggódott azon, hogy vele magával mi lesz? Dehogynem aggódott. Azt a hosszadalmas vitát, amit a feje fölött folytattak bírók és ügyvédek, olyan szorongással hallgatta, hogy az asszonyokra sem jutott eszébe ránézni, pedig tele volt velük a terem. Két év. De hiszen ez az ember a szokatlanságig becsületes. Ez a mondat idegesítette. A szokatlanságig becsületes. Miért erről beszélnek? Miért nem arról, hogy senki nem hallgatott rá még a dolog előtt, amikor segíteni lehetett volna. Azt lehetne mondani, közérdekből sikkasztott. A védője mondta, de ezen meg nevettek az emberek. Mit nevetnek ezen? Törvényt sértő eszközöket sem egyéni, sem közérdekből nem szabad alkalmazni, mert az szükségszerűen magával vonja a törvény beavatkozását. A cél nem szentesíti az eszközt. Ha így volna, a törvénynek csak a cél helyességét kellene rögzíteni.

Ilyeneket mondtak a feje fölött, míg ő csak arra tudott gondolni, hogy igazságos dolog-e, ha őt elítélik, és mihez kezdhet azután, ha újra azt csinálhatja majd, amit akar. Soha semmibe nem fog beleavatkozni, ami nem egyenesen rá tartozik.

– Álljon csak meg egy pillanatra.

Legfeljebb háromszáz méternyire voltak a gyárkaputól. Belelépett a fékbe. Azonnal megérezte, hogy nem tudja újra elindítani a kocsit. Most majd rostokolhat, amíg kijön érte valaki. Erzsi hiába várja. Lehet, hogy nem is várja meg. Előfordult máskor is, hogy az úton valamiért elakadt, ilyenkor Erzsi nem várt rá. Ő meg az üres szobában nem szeretett egyedül maradni. Kiment inkább sétálni, míg el nem álmosodott. Messzire volt a kis ház a város sűrűbben épített részeitől, majdnem kinn a víznél. Néha, amikor úgy érezte, hogy csak sokára fog elaludni, elsétált egészen a hídig. Melegebb estéken megfürdött a híd mellett. Szereti a vizet, de azért Erzsivel jobb. Ha Erzsi hozzájönne, talán érdemes lenne hozzáfogni valami tervezgetéshez. De Erzsi nem akar férjhez menni. Furcsa nő. Mindig azt mondja, ha szomorú vagy, vágj bele a kisujjadba, az egyik fájdalom gyógyítja a másikat. Hol tanulja az ilyen okosságokat. Erzsinek tetszene ez a kötés az ő kezén. Erzsinek ő akkor tetszik legjobban, ha valami baja van. Hogy gondozhassa. Akkor pártolt vissza hozzá, amikor elítélték. Lehet, megértette, miért rakta ki az ablakon.

– Megálltam. Azt hiszem úgy, hogy el se tudok indulni megint. Pedig holnap utam van.

– Csak azért mondtam, mert még volna valami.

– Nem próbálkozom én, Dávid úr, az új perrel. Kár is ezt mondani.

Dávid arca nagyon sápadt volt. A szája is szorosan

összezárva, mintha nem tudna beszélni. Klement most már sajnálta. De hát hiába, neki is idő kell ahhoz, hogy elhatározza magát. Jobb volna Erzsivel is megbeszélni, Erzsi mindenre tud kádenciát. Különben pedig megállt, tessék, most már itt az ideje a nyílt beszédnek. Férfi módra. Mindaddig ő nem mondhat semmit, amíg Dávid el nem kezdi. Nyilván felfüggesztették a hivatalában, ez így szokás, és hiába hiszik el csak úgy szóra is, hogy nem ő volt a hibás, tanúnak lenni kell, ezt így kívánja meg a törvény. Neki kell a legjobban tudni, hiába tartják ártatlannak, az csak magánemberi vélemény, a törvény bizonyosságot kíván. Emellett, hátha el sem fogadják az ő tanúskodását, hiszen büntetett előéletű ember, és Dávid iránt nem is elfogulatlan, ahogy ezt a jogászat nyelvén megtanulta a tárgyalás közben. Azért az rossz érzés, hogy egy ember sorsa a kezében van, és nem mozdul, hogy megmentse. De hát most hogyan hozza szóba, önmagától. Akkor be kellene vallani, hogy egész úton játszotta a kukát, sőt nem is becsületes játékot, ami pedig neki egyáltalán nem szokása, és nem is magyarázható mással, mint a rossz kezdettel. Az emberek azt fogják mondani, hogy ő paktál az ügyésszel, és hogy mégiscsak kellett valami hamisságnak lenni abban a répaügyben, ha ő most elmegy tanúskodni a vádlója mellett. Azt fogják mondani az emberek, hogy ő most visszaadja a kölcsönt azért a mentegető vádbeszédért, aminek eredményeképpen csak két évet kapott. Az emberek sok mindent fognak mondani és gondolni, és többet nem fog eszükbe jutni az igazság, ha őrá néznek. De ez mind nem baj, csak szólaljon meg ez az ember, ő úgyse tudja megtenni, hogy hazudjon, hiába határozta el, hogy nem keveredik bele semmibe.

Dávid azonban nem szólt. Ült mereven, sápadtan.

– Azt mondta, van még valami.

– Csak az, hogy innen már gyalog szeretnék menni. Köszönöm a fuvart.

Azzal kinyitotta az ajtót, és mászott lefelé. Klement dermedten nézte. Hát nem kérdez? Nem akarja a tanúskodást? Olyan konok, hogy nem akarja kérlelni őt? Az ügyész gyorsan lépkedett a gyár felé. Talán attól félt, hogy ő megtagadja a segítséget. Oka volt erre gondolni, hiszen az egész úton ő semmivel nem árulta el, hogy segítene. Elveszíti az állását ez az ember, kezdheti az életét elölről, ha elkezdheti egyáltalán, neki pedig csak egy szavába kerülne, hogy minden rendben legyen. Már nem kiálthat utána, messze van. A kocsi meg nem indul. Hiába rángatja, ügyetlen is a bal keze, a jobb meg be van kötve. A zsebkendőt vissza kell adni az ügyésznek. Ettől megnyugodott. Holnap visszaviszi, és akkor magától megmondja, hogy látott mindent. Ő nem tud nem látni. Mennyire örült még az imént annak, hogy jó szeme van. Jönnek az úton ketten. Ahogy nézi, a szerelő az egyik. Megtámaszkodott a kocsi oldalán. Kicsit szédült, mert fájt a keze.

– Mi van, Klement – kérdezte a szerelő.

– Hát maguk?

– A barátja, az ügyész úr szólt a portán, hogy elakadt. A portás azt mondja, csak odavetette, és szaladt el valamerre.

– Nem ment be?

– Tudja a fene. A portás azt mondja, nem. De hát lehet azt tudni az ilyennél, mindig szimatol. Csak azt tudnám, minek, mikor itt van maga. Jól összemelegedtek két év alatt, ugye.

Kezdik már, gondolta ő magában. Kezdődik. Akkor is, nem lehet úgy tenni, mintha nem látna.

– A fék. Én nem boldogulok. – Mutatta a bekötött kezét. – Pedig reggel utam van.

– Vacakolhatok vele egy órát.

Többet nem is beszéltek. A másik sofőr volt, majd az beviszi a kocsit, ő maga indulhatott előre. Leadta a menetlevelet a portán, be sem ment a gyárba. Majd otthon átköti a kezét. De azért mindenesetre a ballal leszorította útközben erősen. Szeretett gyalog járni. Most is elvezte a puha füvet a talpa alatt. Jó ez, itt kinn lakni, mehet az ember, próbálhatja a kitartását. A csapat bent van az első osztályban. Ha nem lesz vasárnapi út, szép meccseket láthat majd. Erzsi persze már nincs nála, az biztos, de holnap itt lesz, és holnap ő is korábban ér haza.

A kilincset a könyökével nyomta le, óvatosan, hogy a háziak fel ne ébredjenek. Erzsi persze elment. Minek is várjon rá, ha ilyen sokára jön, és ilyenkor már fáradt is. Kimosta a sebet a vízben, aztán nézte a tenyerét. Ennek a nyoma megmarad. Mindennek megmarad a nyoma. Nem olyan nagy baj az. Rosszabbul is járhatott volna. Mint például az az ember, akinek már nem kell a jobbkezes fél pár kesztyű.

Gyorsan vetkőzött, fáradt volt, mélyen aludt, álom nélkül. Reggelre frissen ébredt, a keze sem fájt nagyon. Az este kimosott zsebkendőt összehajtotta, zsebrevágta. Fél óra múlva már a kocsin ült. Valamivel hamarabb indult, mint kellett volna, visszafelé is valamivel hamarabb érkezett a keresztezéshez. Pedig útközben megfürdött, ahogy szokta. Amikor felvette és begombolta az ingét, megint érezte azt a kényelmetlen kis feszességet. Hát hiába, ez már így lesz.

Balra fordult, az ügyészség felé, de alig haladt egy sarkot, megint leállította a kocsit. Riadtan gondolt arra,

mi lesz, ha Dávidot nem találja ott. Az is lehet, hogy az ügyész valami ostobaságot követett el. Esetleg bevett valami porokat. Sok mindent megtehet egy ilyen ember, amikor úgy érzi, hogy egy szerencsétlen véletlen kettévágta az életét. Tőle pedig nem kapott segítséget, nyilván azt hiszi, hogy Klement bosszút áll. Az ügyész nem tudhatja, hogy neki nem szokása bosszút állni.

Belekeveredtem, belekeveredtem, kiabálta befelé. Vissza kell fordulni, így senki nem tud meg semmit, és senki nem gyanúsíthat engem. De nincs is rá ok, nem követtem el semmit, az csak nem bűn, hogy nem szóltam neki, láttam mindent. És ha valóban nem láttam volna, akkor most mit csinálna Dávid. Bár ne láttam volna semmit. Minél jobban távol akarok maradni a dolgoktól, annál nagyobb bajokat okozok. Nekem nem lehet elbújni az igazság elől, vannak emberek, akiknek lehet, nekem nem lehet. Milyen egyszerű lett volna megmondani tegnap a kocsiban, amikor Dávid itt ült mellettem, láttam mindent. Legjobb volna visszafordulni, így senki nem tud meg semmit. De én magam tudom.

Szorongásokkal tele, újra elindította a kocsit az ügyészség felé.

– Dávid Károly ügyész – kérdezte lihegve a piszkosszürke köpenyt viselő portástól.

– Második emelet hét.

Nagyon lassan ment fel a második emeletre. Itt van tehát. Nincs semmi baj. Miért is lenne. Dávid mégsem olyan gyáva ember.

Benyitott az ajtón. Az ügyész az asztalon rakosgatott, egy pillanatra felnézett, megvillant a szeme, aztán újra a dolgai fölé hajolt.

– Visszahoztam a zsebkendőt – mondta ő, és leült abba a székbe, ahol már többször ült órákig. Dávid is

abbahagyta a rakosgatást. Néztek egymásra. A levegőben van valami közvetítő anyag, ami továbbítja a test nélküli gondolatokat is. Erzsinek ő sohasem mondja, hogy kellesz nekem, a levegőben megülnek, elterpeszkednek a szándékok, ő csak néz, gondol valamit, és Erzsi eloltja a villanyt. De hátha Dávid nem érti, és ez nem is ugyanaz.

– A címemet tudja – préselte ki sokára magából a szavakat.

Dávid bólintott, és zavartan elfordult az ablak felé.

Nem is köszöntek, amikor ő kilépett a szobából. Visszaült a kocsira. Lassan hajtott a keresztezésig, ott szokása szerint megállt. Még mindig korán van, gondolta. Elengedte maga előtt a forgalmat, azután indult el. Örült annak, hogy a fék jól működik. Annak is örült, hogy még nincs négy óra. Erzsi biztosan megvárja, átköti a kezét, és okosakat fog mondani. Olyat, hogy vágd csak meg az ujjad, a kisebb fájdalom gyógyítja a nagyobbat. Egyszerű. Bár abban igaza van az ügyésznek, hogy az egyszerű dolgokat a legnehezebb megérteni.

1959

– Lehet, hogy fáj a szíved érte?

– Mondtam, hagyd abba!

– Lehet, hogy fáj a szíved egy kutyáért?

– Utálatos volt, ahogy pofoztad.

– Muszáj. Ha valami piszkságot csinál, akkor muszáj.

– Ilyet még nem is láttam. Egy kutyát pofozni.

– Mert mindig ezt csinálja. Figyelted, hogy kiválasztotta a legijedősebb nőt? Mindig ezt csinálja. Odakapott a szoknyájához, a nő úgy elsápadt, azt hittem, mindjárt összeesik. Ez a dög meg röhögött. Becsületszavamra, röhögött. Így széthúzta a pofáját és röhögött.

– Olyan utálatos volt, ahogy visszakézből . . .

– Te tényleg sajnálod?

– Egy kutyát pofozni.

– Miért . . . Csak megpofozom, mint egy kölyköt. És úgy is tesz, mint egy kölyök. Sír, és egy félóráig rendes. Nem hiszed? Úgy sír, hang nélkül. Megmutassam?

– Hagyd békén.

– Tényleg sajnálod? Azért mégis lemarja rólad a bőrt, ha mondom neki. Én ütöm, te sajnálod, mégis azt csinálja, amit én akarok. Marhaság.

– Olyan utálatos volt, ahogy visszakézből odavágtál neki.

– Fickó, teperd le! Fickó, neki!

– Na . . . Te . . . Menj a fenébe . . . Szólj rá, te! Hívd vissza ezt a dögöt . . . Nem kapok levegőt. Ne hülyéskedj.

– Csak játszik.

– Most mit röhögsz? Jó vicc, a saját kutyája. Szólj már rá.

– Vissza, Fickó. Ülsz! Ülsz szépen! Jól van, kiskutyám. Ülsz szépen.

– Kis kutya... Harminc kiló legalább.

– Fajtiszta, német juhász. Ülsz, kiskutyám. Elég volt. Nem bántod.

– Hülye vicc.

– Mit morogsz. Kicsit poros lettél. Ennek a ruhának nem árt. Ugyis cikis.

– Én szeretem.

– Adok egy ötvenest a tisztítóra. Na?

– Sok pénzed van.

– Sok? Annyi neked is van. Pont annyi, láttam a cédulát. Mit csinálsz vele? Szalmazsákba dugod? Inkább csináltatnál valami rendes ruhát.

– Ez rendes.

– Fenét rendes. Olyan vagy benne, mint a saját nagyapád. Lenyalod a hajad, meg úgy összehúzod magad... nem is tudom... úgy nézel ki, mint egy púpos. A múltkor kinn a Kaszinóban azt mondja a Hugi, ki az a csúnya srác veletek. Tudod, az a kis szőke a konyháról. Ilyen cicije van, az álláig ér. Meg tud inni két litert. Mint egy fiú. De lehet, hogy csak megjátssza magát. Mindegy, akkor is kiviszem egyszer a temetőbe. Marhaság, mi, sírok között. Némelyik úgy fél. Pedig öreg temető, nem használják ötven éve. Most mit nézel olyan hülyén? Mit csináljak, egyszer megpróbáltam otthon, moziban voltak az öregek, Ócsit elküldtem, adtam neki egy ötvenest. Nem néztem az órát, az öreg otthon talált. Kipofozott. Mit csináljak. Te... olyan bambán nézel, mintha nem tudnád, hogy nem a gólya hozza...

– Mért hallgattál el... mért nem meséled... Na... Hány lány volt... Biztosan listát vezetsz. Gyerünk a listával.

– Hagyj békén.

– Meséld csak. Nagyon érdekes. Meséld, hogy volt. Irént is... Azt is meséld...

– Utállak, tudod! Azt a szent pofádat.

– Meséld Irént is!

– Fickó, fürödj... hozd vissza... labda... Ugorj, Fickó.

– Jól úszik.

– Jól.

– És ha nem dobsz be valamit?

– Akkor nem. Utálja a vizet.

– Én szeretem. El tudok itt ülni órákig a lépcsőn. Nézem. Csak úgy. Ahogy mozog.

– Nem unod?

– Mért unnám?

– Mit tudom én. Olyan hülye dolgaid vannak.

– Mert nem unom?

– Ide figyelj. Azért hívtál, hogy a vizet nézzük?

– Most koszos. Mert árad.

– Süket vagy? Azt kérdeztem, minek hívtál. A Hugival megbeszéltem, hogy délután elmegyünk lógni.

– Nekem meccsjegyem volt.

– A Dózsára? Még eléred.

– Szeretnéd ha elmennék? Félsz velem beszélni?

– Hát hogyne, csupa víz a gatyám az ijedségtől. Irtó erős vagy ugyanis.

– Féltél, ne beszélj.

– Rettentően félős vagyok... Csak ez egy marhaság, a zsugával a zsebedben itt ülsz, beszélsz a vízről, én meg közbe kihagyom a Hugit.

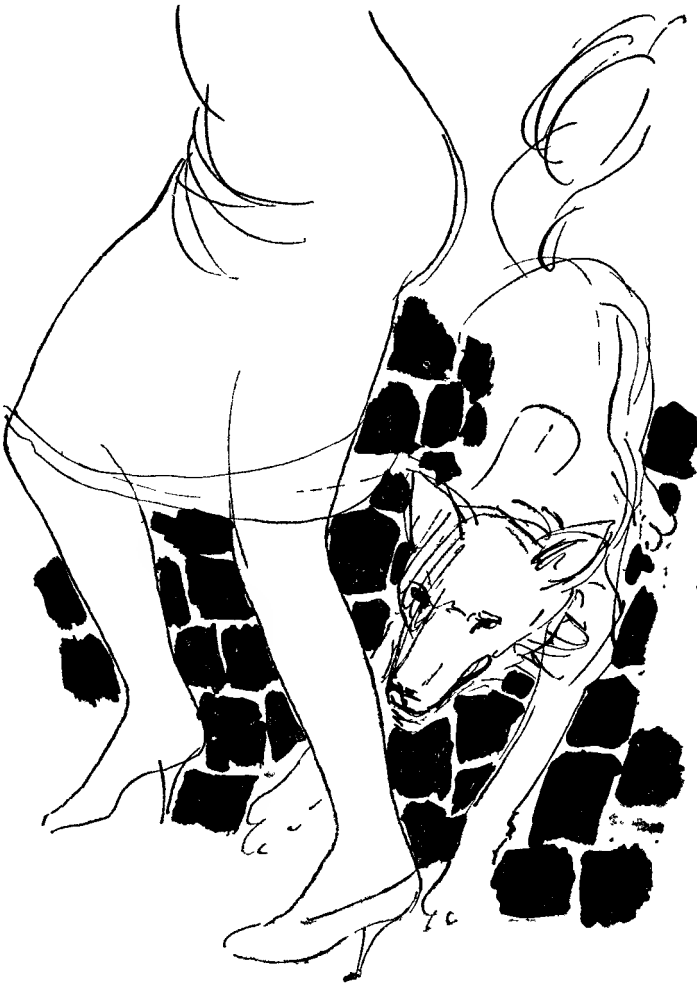

– Miért jöttél ki?

– Olyan titokzatos voltál. Gyere ki holnap a hajóállomáshoz, muszáj valamit mondani. Alig hallottam a géptől. Hétfőn is ráér. Nem, holnap, érted, holnap. Erre kiderül, hogy jegyed van.

– Tudtad, hogy egyszer beszélni fogunk erről.

– Unlak... Fickó, ide. Na jól van, na. Melegedj egy kicsit. Vakard meg a nyakát te is. Ilyenkor az jár neki. Akkor szeretni fog téged is. Csak a nőket nem bírja, folyton ijesztgeti. Ne úgy, te füles, csak az ujjaid végével, finoman.

– Nem szereti a nőket?

– Okos dóg, mi.

– Okos. És te?

– Mit én?

– Te szereted a nőket?

– Bukok rájuk.

– Szóval nem szereted?

– Megszállt a szentlélek, te ló? Olyan kenetes vagy, mintha templomban lettél volna.

– Nem voltam, nem járok.

– Ide figyelj, én unom ezt, mondod, vagy nem mondod?

– Mit?

– Hát amiért...

– Nem tudod?... Úgy csinálsz, mintha nem tudnád... Mert félsz... Egy évet kapott. Érted?! Egy évet.

– Egy évet?

– De nem is az... Azt felfüggesztették. De ahogy kinéz... átlátni rajta, olyan vékony... öreg, tudod, megöregedett és megcsúnyult.

– Csúnya?

– Igen, csúnya. És öreg. Tudod, hány éves? Még azt

se kérdezted tőle soha. Ugye, nem tudod. Tizenkilenc. Úgy néz ki, mintha negyven lenne.

– Láttad?

– Láttam. A tárgyaláson. Azt mondtam, a bátyja vagyok.

– Te? Egy olyan lánynak?

– Megcsúnyult, elhitték.

– Én nem tudtam, hidd el.

– Mit?

– Semmit se tudtam. Azt sem.

– Mit azt?

– Utállak! Utálom a szent pofádat!

– Mit nem tudtál?

– Hagyj békén.

– Mi az, amit nem tudtál?

– Na, ne marháskodj. Én azt hittem... Járt azon a robogón, nadrágban... Mit tudtam én, hogy olyan nyavalygós. Jó nő, nem egy csipogós, azt gondoltam. Egy csipogós nem jár robogón... Fekete pulóvert viselt, alatta semmi. Minden úgy feszült rajta. Mindjárt odavágódtam mellé, ez nekem való, nem csinál nagy ügyet... Honnan vettem volna!... Te talán nem nyüzsögtél?

– De nyüzsögtem.

– Most mi van. Elbőgöd magad?

– Nem. Csak sajnálom, hogy megcsúnyult.

– Egy évet kapott?

– Mondtam már.

– Ide figyelj, öreg, elmegyünk, iszunk valamit. Fizetem. Gyere, na, iszunk egyet és kész.

– Mi kész?

– Hát semmi... az egész... elfelejtjük... Bele voltál esve, mi... olyan gülü szemekkel néztél rá mindig, tiszta röhej volt... Egy ilyen robogósba.

– Milyen furcsa ez a víz. Látod? Szürke, de ahol mélyebb, ott zöld.

– Te, mondok valamit, nem is volt szűz.

– Sírok között?

– Mit csináljak? Az öregem kipofoz.

– Vele is?

– Gyere, megiszunk egy féllitert... Vagy inkább csapunk egy kis murit, elmegyünk egy helyre... He?

– Olyan fekete volt. Ilyen feketét még nem is láttam. Irtó nagy szeme. Mindig, mikor néztem, azt gondoltam, hogy milyen lehet otthon, amikor egyedül van a szobában.

– Ugye, azt a szürke pulóvert azért vetted, hogy rád nézzen. Én meg röhögtem. Ne haragudj, komám, nem gondoltam, hogy ennyire... Hogy te így...

– Csak néztem az arcát ott a tárgyaláson. Nem is sírt. De úgy nézett az emberekre, mintha nem is látná őket. Láttad te ilyennek?

– Egyszer megkérdeztem, mi baja. Tiszta vörös volt a szeme. Nem mondta meg, Szeretsz te engem? Folyton csak azt kérdezte, szeretsz te engem?

– Mit mondtál rá?

– Mit lehet erre mondani? Hülyeség, hát persze, haverok vagyunk.

– Akkor már fáslizta magát.

– Mit csinált?

– Körülcsavarta a hasát, erősen, hogy ne lássák meg rajta. Nőtt a hasa.

– Nem vettem észre.

– Én igen. Pedig még az apja sem. Én igen. Nem mondtam neki. Azt meséltem, hogy csónakra gyűjtök, majd a nyáron, ha meglesz, felviszem Gönyüig, háromnapos túrára, sátorral. Örült neki, vigyünk téged is, azt

akarta. Jó, viszünk. Boldog volt, azt hitte, ott kinn a vízen minden jó lesz. Szereti a vizet. Ő is szereti . . .

– Menjünk moziba.

– Elképzeltem azt az utat, majdnem elsírtam magam. Én húzok, mint egy ökör, ő meg három napon keresztül téged néz.

– Én nem tudtam, becsületszavamra. Soha nem mondta. Ha egyszer szólt volna, adok neki nyolcszáz forintot és kész.

– Mi kész?

– Megint hülyéskedsz. Adok neki nyolcszázat, elmegy az orvoshoz, megcsinálja. De nem beszélt, csak mindig azt kérdezte, szeretem-e. Hogy elveszem-e feleségül. Nem nősülök. Csak majd, ha harminc leszek. Az messze van.

– Mentők vitték be. A körúton lett rosszul. Nekiszaladt egy embernek, és leesett a robogóról. Egymás mellett feküdtek a kocsiban.

– Egy ilyen szédült. Mit spórolt ő az én pénzemen. Volt már ilyen, mért kell abból akkora ügyet csinálni.

– Ha én dobom be a labdát, akkor is utána ugrik ez a dög?

– Csak magának csinált bajt. Kis hülye. Honnan vettem volna, hogy egy ilyen robogós . . .

– Beugrik a Fickó, ha én dobom be?

– Folyton azzal nyúzott, hogy szeretem-e. Azért nem is mentem vele többet. Mit mondsz? Mit tudom én . . . Próbáld meg . . . Egy évet kapott?

– Fickó, labda . . . Nem megy . . . Szólj neki, elviszi a víz . . .

– Fürödj, Fickó . . . Úszol . . . Egy évet kapott?

– Meghalt a gyerek. Úgy hordta magában. Azt mondják, ő is belehalhatott volna. És azért is gázolt, mert rosszul lett.

– Nem tehetek róla. Miért nem szólt? Adok neki nyolcszázat és kész.

– Mentünk volna a vízen, és ő téged néz.

– Iszunk valamit?

– Olyan öreg volt. Ahogy állt ott, a mellei emelkedtek, a szép feje, a fekete kócos haja... Oda akartam menni, nem lehetett. Gyönyörű volt.

– Azt mondtad, megcsúnyult.

– Nem igaz.

– Te mondtad.

– Nem igaz. Gyönyörű. Te nem érted. Te nem szereted a vizet.

– Egész meghülyültél. Egyszer ezt mondod, egyszer azt. Hazudozol összevissza.

– Menj innen... Menj el...

– Most mit izgulsz... Jó, ha azt mondod szép, hát szép. Egyszer, kinn a temetőben nekidőlt egy márványkőnek... fehér volt a kő... Előtte meg az ő fekete feje... Egy virágnak a szárát rágta... nézett felfelé.

– Mit mondtál neki?

– Fáztam.

– Nekidőlt a kőnek?... Most szebb volt... Olyan szomorú...

– Fáztam. Meg is áztunk, mert nem akart eljönni onnan.

– Az apja azt mondta, vidékre küldi... Elintézte, hogy ott kapjon helyet...

– Hol?

– Utána mennél?

– Én?

– Szeretett felfelé nézni.

– Ide figyelj... átjátszom neked a Hugit.

– Meg fog csúnyulni.

– A Hugi? Hülye vagy te... Az nem olyan nyavalygós... Egy ilyen szédült, mit spórolt ő az én pénzemen... Na, haverom vagy? Menj el helyettem, a Hugi ott ül, vár... kicsit kihúzod magad, és megvan... Felkócolod a hajad... Vihogni fog, és ennyi az egész...

– Ennyi az egész.

– Hát?... Nem kell akkora grimbuszt csinálni... Most mit nézel?... Te!

– Csendesen.

– Te, ha hozzám nyúlsz!

– Nem verekszünk. Tudsz úszni?

– Tudok... Most mit nézel... Beledíliztél, mit akarsz azzal a vassal...

– Nem verekszünk.

– Az Irén miatt? Mért nem mondtad, átjátszom neked és kész.

– Csendesen. Mint a Fickó... Ha valami piszkságot csinál... Jobbról-balról... Visszakézből... Jobbról-balról... Na, mit remegsz... Üss vissza, te vagy az erősebb... Jobbról-balról... Nem tudtad, mi. Semmit se tudtál. Ő néz felfelé, és te fázol. Nekiről a kőnek, te meg fázol. Gyáva! Mozdulj már, te gyáva. A Hugi kirőhög, ha megtudja, hogy megvertelek.

– Fickó!

– Ugorj, Fickó, nem hallod a gazdát?

– Mit akarsz?

– Itt a franciakulcs... Nem hallod, hogy cseng. Jó acél. Neked hoztam. Ha megfordulok... Az illik hozzád... Aki sírok közé jár... Szemből úgysem mersz... Ugye nem, te kis semmi. Jobbról-balról, hogy észretérj... Megcsúnyult, nincs színe a szemének... Utánamegyek, és te ne szólj hozzám többet. Azért hívtalak a vízhez, hogy... Mindegy...

– Fickó!

– Rám küldheted. Megvárod, hogy elérjem a hídat, akkor nyugodtan ... összemar, és te nem tehetsz róla ... Messze voltam ... Nem foglak feljelenteni ... Ő belehalhatott volna, mégse mondta meg, pedig kérdezték, ki volt ... Nem mondta. Akkor csak néztem, milyen gyönyörű. Majd ha a hídnál leszek ... Húsz lépés ... Számold ...

– Fickó!

– Tizenegy, tizenkettő ... Hallod. Számolj hangosan.

– Tizenhárom, tizennégy ... Gyere vissza! ... Valamit akarok ...

– Számolj! Hangosabban!

– Tizennyolc ... Én nem akarom ... édes komám ... gyere vissza. Tizenkilenc ... Fickó! Húsz, huszonegy ... Fickó, kicsi kutyám ... maradsz szépen. Nem bántod. Vissza, Fickó! Vissza!

1959

Azt hiszem, mindenekelőtt unatkozni jöttünk ide.

Most takaróba csavarva szárítkozunk, és unjuk egymást. Tíz nap óta először, de most tele ingerültséggel. Pedig ez a tíz nap valóban remek volt. A fenyvesek, a finn faház, a közös magány, a férfivilág. Hogy nem hoztuk magunkkal az asszonyokat, velük a mindennapok pontos céltudatosságát.

– Travel light, az angol szerint. – Így mondta Péter, tervezgetve az utat. – Utazz könnyű poggyásszal.

– De te nem az ingeidet akarod otthon hagyni . . .

Mindig vitáztak. Péter meg Molnár Laci. Furcsa barátságuk az egyet nem értés jegyében állt. Úgy látszik, ez is erős kötés.

Az ingeket egyébként igenis elhoztuk. Ott lapulnak a repülőbőröndök alján, kínos gonddal vasalva, érintetlenül. Játsszuk a vadembert. Már idefelé a vonaton elhatároztuk, hogy nem borotválkozunk. A halat parázson sütöttük, megszerettük a füstös ízeket, nem éreztük már a sebes, tátrai hegyi folyó felett élő bogarak csípését sem. Undorító savanyú szeder után jártunk a sziklás oldalban, és csemcsegve dicsértük. Ebben az egész átváltozásban azonban az volt a legkülönösebb, hogy szemüveg nélkül is egészen jól láttunk már, s bizonyosan valami misztikus összefüggést keresnénk a változott életmód és a természetnek irántunk való hirtelen jóindulata között, ha egyáltalán hajlamosak lennénk itt fenn a töprengésre.

Tíz mulatságos nap. Hangosak voltunk és közönségesek. S ha nincs ez a rohadt eső, most kinn lennénk a vízen, a két kenuban. De a nagy túrát elmosta a vihar, ott fenn a vízesés alatt. Szinte hihetetlen, hogy ilyen simán visszatértünk. Útközben mind a két csónak borult, de semmi bajunk, csak vizesek lettünk, s most itt ülünk takaróba csavarva, szárítkozunk, s unjuk egymást. Tíz nap óta először nem nevetünk azon, ami velünk történt.

Killer az új vadászkését próbálgatja egy tegnap szerzett nagy farönkön. Valami pogány isten fejét faragja bele úgy, hogy a gyökérroncsok adják a szakállát, a rönk töredezett, egyenetlen teteje meg az égnek meredő haját. Ronda állat, pedig majdnem emberarca van.

– Hazaviszed? – kérdi Laci.

– Á, nem, minek...

– Eladhatod. Vagy emléknek.

– A gyerekek folyton ijedeznének tőle.

– Akkor minek csinálod?

Péter az ágy szélén ül, a sarokban, a szürke kis ablakon les kifelé az erdőre, úgy mondja, meg sem fordul:

– Te nem tudod elképzelni, hogy az ember csinál valamit, csak úgy? A maga kedvére, anélkül, hogy haszna legyen belőle.

Mintha csak bele akarna kötni a másikba.

Killer kése pendül. Szilánkok pattognak körülötte. Péter lassan visszafordul, a rönköt nézi.

– Nem is rossz. Neked csak egy szörnyű pofa, de Pistának segít megfogni az időt.

László láthatóan nem akar válaszolni. Feláll, a bőröndjét nyitja, kártyát kotor elő.

– Játsszunk.

Odahaza – ahogy magamban mondom: lenn a földön – nem hagyná annyiban. Akárhányszor hallottam már,

amint az ilyen megjegyzésre Péternek válaszol. Mintha partitúra lenne a kezemben hozzájuk. László arról beszélne, okosan kell élni, okosan, kellemesen, ez fontos. A másik erre felforr. Nem szeretem az ilyen okosságot – mondaná. – Kis disznóságok, nagy haszon. Ezt nevezik okosságnak. Meg azt, hogy aki jól akar élni, ne figyeljen a világra. Csak nem odafigyelni. Azt hiszitek, ez a védettség. Pedig amikor már senki se figyel oda, amikor már mindenki csak a maga piszkos kis ügyeivel foglalkozik, akkor történik valami... valami az emberek ellen. László ezen mindig nevet. Legutóbb valami nagyon jót mondott erre. Valami olyasmit, hogy Péter azért olyan nehezen elviselhető önmaga számára is, mert bántja a lelkiismereti hascsikarás.

Lelkiismereti hascsikarás. Mulatságos. Felnevetek.

– Megbolondultál?

Ezekben a napokban úgy ragadt ránk a nevetés, ok sem kellett hozzá. Akárhányszor felnyerített egyikünk, a többi átvette a hangot. Most meg azt mondja László, megbolondultál.

Ha nincs ez a vihar, még most is ott járnánk a vízen. Molnár Laci keveri a lapokat, Killer a késsel int, ő nem jön. Otthon Pesten ő a harmadik, de most nem hagyja ott a göcsörtös fát.

– Péter?

– Nem játszom.

– Nem értesz hozzá?

– De. Igen.

– Akkor?

Bizonytalanul néz ránk.

– Régen nem kártyázom.

Hívtuk néhányszor odalenn, mindig kimentette magát. Száraz fa. Moralista.

Molnár gyanakszik.

– Csak nem valami fogadalom... az nem számít... itt fenn nem érvényes...

– Van olyasmi, ami itt fenn is érvényes.

– A kedvünkért.

– Senki kedvéért. Hagyj békén.

László mérgében felkapja a kis könyvet, odavágja a sarokba. Yeats versei. Az első este olvastam, szeretem, de azóta ott fekszik érintetlenül az asztalon.

Péter nem figyel, az arcán végigvág a könyv éle. Felemeli a kis kötetet.

– Kösz.

Hanyatt fekszik az ágyon, olvas.

Minket valami rozsdás fáradtság fog el. Az elmúlt tíz nap minden meg nem szokott erőfeszítése csomóba gyűlik a forgók táján.

– Most mit csináljunk?

László már újra keveri a lapokat. Valami mást játszszunk. Ketten. Lefeküdni korai még, be akarjuk csapni az időt, amely eddig észrevétlenül és közömbösen élt velünk, de most egyszerre érzékelhetővé lett és zsarnokivá. Pedig voltaképpen mindegy, hogy tíz perc telt el vagy két óra – az egészből úgysem maradt meg bennünk semmi.

A sarok felől egyszerre rekedt, nehéz szavak törnek fel.

– Szökjünk meg, Gábor.

Az asztal mellett megdermedünk. Killer odasúgja:

– Álmában beszél. Már máskor is észrevettem. Egész tisztán, érthetően beszél álmában.

Odalesek. Péter alszik. Mellén a kinyitott Yeats-kötet. A szája alig mozog.

– Ne haragudj, Gábor.

László az asztal közepére löki a lapokat.

– Ez az idegek bizonyos fajta megbetegedése.

Felvillan a szeme, valami gonosz fénnyel.

– Tudjátok, hogy az ilyen ember álmában válaszol minden kérdésre, ami beleillik a gondolataiba. Meg kéne próbálni.

– Hagyd békén.

De érzem, nem fogom megakadályozni, akármit csinál. Bennem is bujkál a kíváncsiság. Hallottam már ilyesmit, de sose hittem.

László csendesen feláll, odalép Péter ágyához. Halkan kérdez.

– Miért haragudnék?

– Nem akarok nevetni. De amikor szembe jössz, mégis . . .

Magunk elé meredünk. Killer végleg abbahagyta a faragást. Nem merünk mozdulni, felnézni.

Töredezett szavak, félmondatok. Mért nem válaszoltál alázatosan. Meg fognak ölni. Gáborhoz beszél. Amit az álombeli, kényszerű válaszok nem mondanak el, azt idézi a hirtelen támadt emlékezés. Gábor, a matematikus. Ismertük. Most látni vélem, ahogy áll egy tisztáson, valahol a Kárpátokban. Csend van, tűzszünet.

– Te nem tehetsz róla – mondja halkan László. Mintha Gábor beszélne. A hang most éppen olyan. S a lassú hangsúly.

– De . . . én is . . . Meg kellett volna mozdulni . . . Csinálni valamit . . .

– Miért nem próbáltad?

– Féltem.

– Gyáva vagy?

– Gyávák vagyunk. Mind. Csak magunkkal . . .

– Holnap úgyis meghalsz. Te is.

– Lehet.

László gonosz büszkeséggel néz ránk. Látjátok, hatalmamban van. Én is tudok valamit, amit más nem. Amit ő sem. S faggatja tovább az alvót, kegyetlen óvatossággal, körültekintően, nehogy olyasmit kérdezzen, ami Pétert kizokkenti az álmodott időből. Homályos félmondatokkal, halkan kérdezi..

Amaz, az alvó, a kiszolgáltatott, pedig gyötrelmében szavakat mond, összefüggéstelen szavakat, amelyek a tudott történetet idézik. S amit nem tudunk, azt is.

László arca merev lesz hirtelen. Közelebb lép az ágyhoz. Suttog. Mintha már nem akarná, hogy mi is halljuk a szavakat.

– Miért én állok a körben. Miért éppen én?

– Nem tudom.

– Te is lehetnél a helyemben.

– Igen.

– Vagy látják, hogy gyáva vagy... Hogy téged már nem kell megtörni.

– Lehet.

– Biztos.

– Biztos.

– Pedig te is kártyáztál.

Ezt már nem kérdi. Rádöbbent az emlékre. Már nem a gonosz tréfa hajtja. Gyöngyözik a homloka. Megérzem rajta, egyszerre félni kezdett a megidézett emléktől. Péter álombeli szavai pedig formátlanul, sípolva hullanak szét.

Látjuk Gábort a tisztáson, a német altiszt előtt. Az erdő szélén, félkörben a század. A német tüntető jóindulattal leckézteti a matematikust. Gyűlöli, mert sohasem tudták összetörni. Miért kártyázik a többivel, nem tudja, hogy zsidóknak nincs joga szórakozni, csak veze-

kelni? Gábor fölényes maradt. Nem, ő nem tudja. Szavai, a régi szavak. Mi csak a születés bűnében vagyunk vétkesek. De abban mindenki. A német arca sápadt. A hangja, ahogy hátraszól a mögötte álló két katonának, dermesztően nyugodt: vezessék elő a lovat. Hozzák röhögve az erdő felől a megremegő bőrű, gyönyörű, fekete állatot. Az egyik katona nekiszorítja a géppisztolyt Gábor oldalának. A német udvarias: tessék felemelni a ló farkát. Gábor nem mozdul. Megkötik a kezét a dereka mögött.

– Tudtad, mi következik – kérdi nagyon csendesen László, de már nem néz az alvóra.

– Ismerem őket.

Killer sutyog.

– Hagyd abba.

László rekedt.

– Ez csak egy tudományos kísérlet. Amatőr pszichológia.

Közömbösen akarja mondani. Hűvös tárgyilagossággal. Miért nem ugrok fel, hogy elrángassam onnan az ágytól?

– Ismerem őket – bugyborékolja újra az álomból érkező hang.

A tisztáson a két katona odalökdösi Gábort a lóhoz. Felemelik a farkát. Az ember torz arcát odaszoritják az állathoz. Keressetek egy helyet a hosszú orrának – mondja az altiszt. A ló kapál és megugrik. Gábor arca csupa mocsok. Megoldják kezén a köteléket, s otthagyják a tisztáson. A németek röhögnek. A század szétoszlik.

László hirtelen elfordul az alvótól. Arcán ideges, buta mosoly ül. Nem nézünk egymásra. Péter már megint beszél. Már nem érteni. De látjuk a matematikust. Két

napja jár az erdőben. Néha szembe jönnek vele a barátai. Szólnának. Nem akarnak nevetni. Csak biztatóan rá akarnak mosolyogni Gáborra. Hogy ne törődjön vele. De hátha félreérti még ezt a mosolyt is. És szörnyen nevetséges volt valóban az a jelenet ott a tisztáson. Hallottuk hetek múlva, hogy Gábor felakasztotta magát. Ássák el a holttestét, parancsolja a Hauptscharführer. Látom a sírások arcát. Gábor bajtársai. Nem akarnak nevetni. Ahogy ássák a fagyott földet, mégsem mernek egymásra nézni.

Killer a földhöz vágja a pogány istent. Péter felriad.

– Hiába lármáztok, megmondtam, hogy nem kártyázom.

A fal felé fordul, Yeats-verseket olvas. S megint elalszik. Nyugodt, egyenletes lélegzettel.

László az éjjel elutazott. Nyolc kilométer innen a vasút. Legalább három óra járás. Nem tartottuk vissza. Láttuk, ahogy csomagolt. Egyszer nézett csak ránk, a pogány istent kérdőn felemelte. Killer megrántotta a vállát, vidd. Így aztán a szobor is a hátizsákba került. Bőrönd, hátizsák. Nehéz csomag három óra gyalogútra. Pedig az volt a jelszó, travel light. Utazz könnyű poggyásszal.

Péter ébresztett reggel, hangos jókedvvel.

– Süt a nap, fiúk. Ma megcsinálhatnánk a tegnapi túrát. Ez az őrült Laci elutazott. Két sort hagyott, hogy eszébe jutott valami. Eszébe jutott valami!... Mintha neki egyáltalán valaha valami eszébe juthatna...

Nevet. Mi is vele. A nevetés olyan ragadós.

1960

32364

TARTALOM

Meredek utca 5

Az ember és árnyéka 84

Milyen egyszerű 95

Névtelenek párbeszéde 112

Utazz könnyű poggyásszal 124

A kiadásért felelős a Magvető Könyvkiadó igazgatója. Pásztor Gábor rajzaival; a borítót Urai Erika tervezte. Felelős szerkesztő: Jólesz László. Műszaki vezető: Beck Péter. Műszaki szerkesztő: Haas György. Kiadványszám: 112. Terjedelem: 8,5 (A/5) ív. Példányszám: 3860.
MSZ 5601-59 és 5602-55
62.28817 Győr-Sopronmegyei Nyomda Vállalat, Győr